

Petra Hussa

**VANHEMPIEN KOKEMUKSET
HYVINVOINNISTA KORONAKEVÄÄNÄ**
Lapsiperheiden hyvinvointi ja arjen järjestäminen
koronapandemian alkuvaiheessa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Petra Hussa: Vanhempien kokemukset hyvinvoinnista koronakeväänä. Lapsiperheiden hyvinvointi ja arjen järjestäminen koronapandemian alkuvaiheessa.

Pro gradu -tutkielma, 80 s.

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Sosiaalipolitiikka

Ohjaaja: Katja Repo

Huhtikuu 2022

Keväällä 2020 monien lapsiperheiden elämässä tapahtui muutoksia covid-19-pandemian seurauksena. Tuolloin suomalaiset kokivat reilun kahden kuukauden mittaisen poikkeustilan, jolloin otettiin käyttöön useita toimenpiteitä ja suosituksia. Lapsiperheisiin kohdistuvia toimenpiteitä olivat esimerkiksi suositus hoitaa lapset mahdollisuuksien mukaan kotona. Tämän lisäksi koulutilat suljettiin ja lähiopetus korvattiin etäopetuksella. Samaan aikaan myös suositeltiin työssäkäyvien siirtymistä etätöihin. Näin ollen valtaosa peruskouluikäisestä lapsista siirtyi etäopetukseen kuten myös monen lapsiperheen vanhemman työpiste siirtyi kotiin. Osalla töiden teko kuitenkin jatkui työpaikalla.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on kuvata porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhempien hyvinvoinnin kokemuksia arjessa koronapandemian alkuvaiheessa keväällä 2020. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä lapsiperheiden hyvinvoinnista Suomessa poikkeuksellisen ajanjakson aikana; miten poikkeusaika ja siihen kytkeytyvät rajoitukset määrittävät lapsiperheiden arkea ja mitkä tekijät tekevät siitä riskialttiin perheen hyvinvoinnille tai vastaavasti mitkä tekijät ovat tuoneet myönteisiä kokemuksia. Tutkimus pohjautuu yhteiskuntatieteiden yhteen keskeisimmistä tehtävistä tarkastella, mitkä tekijät mahdollisesti vaikuttavat hyvinvointiin ja mitä muutoksia meidän tulisi yhteiskunnassa tehdä, jotta kaikilla olisi todelliset mahdollisuudet terveyteen ja hyvinvointiin.

Tutkielman aineisto on kerätty osana Porin yliopistokeskuksessa tehtävää *Perheet ja korona-arki – uudelleen asemoitunut työ, koulu ja sosiaalinen ympäristö ongelmien lähteenä ja ratkaisujen resurssina* -tutkimusta toukokuussa 2020. Perheiltä kysyttiin avoimilla kysymyksillä, miten korona on vaikuttanut heidän arkeensa. Tähän tutkimukseen aineisto on rajattu työssäkäyviin vanhempiin, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Näin ollen aineisto koostuu yhteensä 257 vastauksesta. Aineiston analyysissä on hyödynnetty tutkimusmenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Keskeisenä viitekehyksenä tässä yhteydessä toimii HLDB-malli (having-loving-doing-being), joka korostaa näkemykseni mukaan hyvinvoinnin moniulotteista luonnetta. Teoriatausta toimii siis analyysin apuna, mutta aineistoa lähestytään aineistolähtöisesti, jolloin jää tilaa vanhempien omakohtaisille kokemuksille.

Sisällönanalyysin tuloksena aineistosta nousi keskeisenä esille kolme suurempaa teemaa: *sopeutuminen ja joustavuus, koti monitoimitilana sekä sosiaaliset suhteet ja niiden rajaaminen*. Ensimmäinen teema jakautui kolmeen osaan, jotka ovat *etätöiden ristiriitaisuus, työn joustot ja joustamattomuudet* sekä *valmiudet ja resurssit korona-arkeen sopeutumiseen* ja toinen teema kahteen osaan, jotka ovat *kotonolo ja lisääntyneet kotityöt* sekä *vapaa-aika ja perheen yhteinen tekeminen*. Aineistoni valossa tutkimani ilmiö näyttäytyy monimuotoisena, mutta ei kuitenkaan ylivoimaisena haasteena, vaikka toki haasteitakin oli. Haasteet liittyivät ansiotyön ja lasten etäkoulun yhteensovittamiseen, jolloin keskeisinä arjen käytäntöinä nousivat esiin sopeutuminen ja joustavuus. Myönteiset kokemukset taas kytkeytyivät perhe-elämään, erityisesti kiireettömyyteen, perhekeskeisyyteen ja lempeämpään suhtautumiseen kiireisenä pidetyn arjen keskellä.

Avainsanat: arki, covid-19, hyvinvointi, lapsiperheet, perheen ja työn yhteensovittaminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Arki lapsiperheissä	4
2.1	<i>Arjen näkökulma</i>	5
2.2	<i>Miten lapsiperheistä puhutaan?</i>	7
2.3	<i>Lapsiperheiden arki monien haasteiden ja jännitteiden kentässä</i>	9
2.4	<i>Tavat ja sukupuolten välinen työnjako</i>	11
2.5	<i>Perhepolitiikka osana kokonaisuutta</i>	13
3	Koronapandemia, hyvinvointi ja arjen ristiriidat	17
3.1	<i>Hyvinvoinnin tutkimus</i>	17
3.1.1	<i>Hyvinvointiajattelu</i>	18
3.1.2	<i>Hyvinvoinnin ulottuvuudet</i>	19
3.1.3	<i>Koettu hyvinvointi</i>	21
3.2	<i>Korona poikkeuksellisena tilana</i>	23
3.2.1	<i>Koronapandemian ensimmäinen aalto</i>	23
3.2.2	<i>Hyvinvoinnin ristiriidat muuttuvassa korona-arjessa</i>	25
4	Tutkimuksen tausta ja toteutus	28
4.1	<i>Tutkimuskysymys</i>	28
4.2	<i>Aineisto</i>	29
4.3	<i>Teoriaohjaava sisällönanalyysi aineiston analysoinnin menetelmänä</i>	32
4.4	<i>Tutkimusetiikka ja luotettavuus</i>	33
4.5	<i>Aineiston analyysin toteutus</i>	35
5	Vanhempien kokemukset korona-ajan arjesta ja hyvinvoinnista	39
5.1	<i>Arjessa korostui sopeutuminen ja joustavuus</i>	40
5.1.1	<i>Etätyön ristiriitaisuus</i>	40
5.1.2	<i>Työn joustot ja joustamattomuudet</i>	44
5.1.3	<i>Valmiudet ja resurssit korona-arkeen sopeutumiseen</i>	47
5.2	<i>Koti monitoimitilana</i>	50
5.2.1	<i>Kotonaolo ja lisääntyneet kotityöt</i>	51
5.2.2	<i>Vapaa-aika ja perheen yhteinen tekeminen</i>	54
5.3	<i>Sosiaaliset suhteet ja niiden rajaaminen</i>	56
5.4	<i>Perheen yhteisen ajan ja tekemisen lisääntyminen</i>	60
6	Johtopäätökset ja pohdinta	66
7	Lähteet	73

Kuvio

Kuvio 1. Analyysin tulokset koottuna pelkistettyinä ilmauksina.....	39
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden porilaisten vanhempien taustamuuttajat aineiston rajauksen jälkeen.	30
Taulukko 2. Taustamuuttajat eriteltynä vanhempien työntekemisen tavan mukaan korona-arjessa.	31
Taulukko 3. Aineiston ryhmittely mukailien Hirvilammen ja Hellen (2014) HLDB-mallia.	36

1 Johdanto

Ihmisten arkielämä, tarpeet, resurssit ja toimintamahdollisuudet ovat muuttuneet ja muuttuvat koko ajan. Keväällä 2020 perheiden arkeen tuli ikään kuin vieraana koronaviruksen aiheuttama poikkeustilanne. Se uhkasi totuttuja tapoja, velvollisuuksia ja rytmejä sekä asetti suomalaiset perheet hyvin erilaisiin tilanteisiin. Monet maat, kuten Suomi, valitsivat lukitusstrategian ja vaativat ihmisiltä fyysistä etäisyyttä hidastaakseen viruksen leviämistä sekä suojellakseen kansalaisia. Suomen hallitus ilmoittikin siirtymisestä poikkeustilaan keväällä 2020, jolloin monet yhteiskunnalliset toiminnot ja palvelut laitettiin tauolle. Hallitus linjasi lisätoimenpiteitä, joiden pohjalta siirryttiin esimerkiksi kouluissa laajalti etäopetukseen, työpaikoilta etätyöskentelyyn ja varhaiskasvatuksesta kehoitettiin mahdollisuuksien jäämään kotiin. Lisäksi valtion ja kuntien tiloja suljettiin ja asetettiin kokoontumisrajoituksia sekä ohjeistettiin yli 70-vuotiaita noudattamaan karanteenia vastaavia olosuhteita. (Valtioneuvosto 2020a.) Kuten esimerkiksi Ritva Nätkin ja Hannele Forsberg (2020) toteavat, toi tämä yllättävä yhteiskunnallinen kriisitilanne esiin kiinnostavia olettamuksia perheen kriisivalmiudesta tai oikeastaan heidän tulkintansa mukaan teki se näkyväksi hyvinvointivaltion ja perheen välistä vakiintunutta työnjakoa. Vastaavasti heidän mukaansa kyse on henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja vaurauden kasaantumisen osuudesta selviytymisessä. Ihmisten hyvinvoinnilla onkin tämän päivän yhteiskunnallisessa keskustelussa keskeinen sija.

On nähty, että tänä aikana erityisesti lapsiperheillä on ollut erilaisia haasteita päivittäisen elämän järjestämisessä ja hallinnassa muuttuneessa arjessa. Lisäksi fyysinen etäisyys toi muutoksia ja heikensi sosiaalisia kontakteja muihin ihmisiin perheen ulkopuolella ja lisäsi perheen kotona vietettyä aikaa. Myös monet hyvinvointipalvelut, kuten lastensuojelupalvelut, jotka yleensä tukevat perheiden hyvinvointia, toimivat rajoitetusti. Osaa perheistä on kohdannut taloudellinen epävarmuus joko (mahdollisen) työttömyyden tai irtisanomisen myötä. Perheissä, joissa molemmat vanhemmat työskentelivät, oli neuvoteltava lastenhoidon, kotiopetuksen ja kotitöiden jakamisesta sekä palkkatyön jatkamisesta kotona. Keskustelua on käyty myös siitä, miten pandemia on vaikuttanut sukupuolten epätasa-arvoon, kun naiset ovat joutuneet tekemään näissä olosuhteissa vielä enemmän kotityötä. (Collins, Landivar, Ruppanner & Scarborough 2020.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitetään työssäkäyvien vanhempien kokemuksia koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana keväällä 2020 keskittyen hyvinvoinnin kokemuksiin. Aineistona hyödynnetään *Perheet ja korona-arki – uudelleen asemoitunut työ, koulu ja sosiaalinen ympäristö ongelmien lähteenä ja ratkaisujen resurssina* -hankkeen aineistoa keväältä 2020. Hankkeessa tarkastellaan perheiden voimavaroja ja ongelmien ratkaisuja koronakriisin myötä syntyneessä poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkimuksen kohdejoukkona on porilaisten peruskouluikäisten vanhemmat, joilta vastauksia saatiin yhteensä 835 henkilöltä. Tässä tutkimuksessa kiinnostukseni kohteena ovat työssäkäyvät vanhemmat, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso, joten lopullinen tässä tutkielmassa käytettävä aineisto rajautui 257 henkilöön. Oletettavasti vastaajat ovat pääsääntöisesti kokopäiväisessä työsuhteessa, mutta tilanteesta johtuen osa vanhemmista kertoi tekevänsä lyhennettyä työpäivää perhesyistä. Joissain perheissä molemmat vanhemmat olivat siirtyneet etätööhön, joissain toinen vanhemmista, joissain etätöissä vuoroteltiin, joissain perheissä molemmat vanhemmat olivat niin sanotusti tavalliseen tapaan töissä työpaikalla, kun taas joissain perheissä työvuoroja sumplittiin tilanteen mukaan, niin että edes toinen vanhemmista olisi päivisin kotona.

Arkeen kytketään usein negatiivisia mielikuvia, kuten ajan puute, kiire, tylsyys, väsymys ja rutiinit. Tätä kuvaa myös se, että sen sijaan, että meillä olisi tieto perheiden arjen iloista, vahvuuksista ja mahdollisuuksista, tietoa löytyy enemmän perheiden haasteista. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 15.) Tässä tutkielmassa on tavoitteena ymmärtää perheiden arkea siinä suhteessa, mitkä tekijät perheen muuttuneissa arjen käytännöissä mahdollistavat tai haastavat perheen hyvinvoinnin toteutumista vanhempien näkökulmasta eli en halua tulkita tilannetta ainoastaan huolipuheen kautta. Monien pitämät niin kutsutut ”normaalit” asiat muuttuivat tai niiden perustukset horjuivat. Monille koronakriisi onkin voinut olla konkreettinen herätys ja/tai murroskohta, joka on seurausta useasta samanaikaisesti tapahtuvista tekijöistä ja niiden vaikutuksista toisiinsa. Kiinnostuksen kohteena näin ollen on, mitä korona on tehnyt näkyväksi poikkeuksellisena aikana vanhempien omakohtaisten kokemusten kautta. Tutkielmani taustaan sisältyy kuitenkin huomio siitä, että ”uudesta normaalista” puhuttaessa viitataan kaikkeen siihen aiemmasta poikkeavaan, josta kuluvaan koronakriisin aikana on tullut tavanomaista ja johon ihmisten odotetaan sopeutuvan. Ongelmalliseksi ”uudesta normaalista” puhumisen tekee se, niin kutsuttu normaali on aina tavallista vain tietyille ihmisille, jolloin ulkopuolelle jää iso joukko ihmisiä ja toimintoja. Myös ”uusi” on monitulkintainen käsite, sillä valtaosa koronapandemian ihmisten arkiseen elämään vyöryttäneistä asioista, uhista, puheenaiheista ja

tiedoista ovat olleet olemassa jo aiemminkin, mutta koronakriisi on tuonut ne näkyvämmiin esille. Vakaisissa oloissa niille on voitu vain ummistaa silmät eikä nostaa keskusteluun. (Korkiamäki & Saloniemi 2021.)

Tutkielmassa tarkastelun pääpaino on siis hyvinvoinnin kokemusten tarkastelussa, mutta tarkastelen myös sitä, miten poikkeusaika ja siihen kytkeytyvät rajoitukset määrittävät lapsiperheiden arkea ja siihen liittyviä valintoja. Tutkimukseni pohjautuukin yhteiskuntatieteiden yhteen keskeisimmistä tehtävistä tarkastella, mitkä tekijät mahdollisesti vaikuttavat hyvinvointiin ja mitä muutoksia meidän tulisi yhteiskunnassa tehdä, jotta kaikilla olisi todelliset mahdollisuudet terveyteen ja hyvinvointiin. Tutkielmani etenee seuraavasti: ensimmäiseksi esittelen tutkimukseni viitekehyksen sekä esittelen käyttämiäni käsitteitä, joista keskeisimmät ovat arki ja hyvinvointi. Tämän jälkeen kuvaan vielä koronaa poikkeuksellisenä tilana, jotta voidaan hahmottaa sitä, mikä merkitys arjella on hyvinvoinnin rakentumisen kannalta. Neljäs ja viides luku keskittyvät tutkimuksen asetelmaan eli aineiston esittelyyn ja analyysiin. Samalla vastaan tutkimuskysymyksiini luomalla aineistoon perustuvan kuvan vastaajien kokemuksista, jonka avulla on mahdollista tarkastella ja kuvailla sitä, millaisia ovat vastaajien hyvinvoinnin kokemukset poikkeuksellisen ajan tuomien muutosten keskellä. Analyysiluvun loppupuolelle kokoan yhteen keskeisimpiä tutkimustuloksiani, jonka jälkeen lopuksi pohdinnoissa vielä palaan niihin ja pohdin niitä suhteessa kokonaiskuvaan eli miten ne istuvat yhteen aiemman keskustelun ja tutkimustiedon kanssa.

2 Arki lapsiperheissä

Arjen voidaan ajatella olevan osa jokapäiväistä elämäämme ja se on myös tämän tutkielman kannalta merkittävä käsite, sillä tarkastelen tässä työssä lapsiperheiden hyvinvoinnin kokemuksia heidän arjessaan koronapandemian alkuvaiheessa keväällä 2020. Tutkimuksen kohteena arki antaa mahdollisuuden ymmärtää sekä hyvinvointivaltion rakenteita että inhimillisen toiminnan mahdollisuuksia ja edellytyksiä (Jokinen 2005, 12). Arki voidaan nähdä muuttavana tilana, mutta toisaalta myös poikkeuksellisen tilanteen jäsentäjänä. Eeva Jokisen (2005, 156) mukaan yhteiskunnallista muutosta ei voidakaan ymmärtää, jos ei ymmärretä arjen logiikkaa. Arjen tutkimista kuitenkin vaikeuttaa sen subjektiivisuus. Jokaisen voidaan katsoa olevan asiantuntija suhteessa omaan arkeensa ja samalla myös se, joka määrittelee, mitä siihen sisältyy. Tämän takia keskeiseksi tässä yhteydessä nousee se, millaisia merkityksiä arjen toimijat, tässä tutkimuksessa vanhemmat, antavat arjelle. Lähtökohtaisesti arki siis esiintyy tässä työssä näkökulmana, mutta jotta on mahdollista tulkita arjen toimijoiden antamia merkityksiä, on luotava pohja sille, mitä arjella tarkoitetaan. Minna Salmi (2004, 22–23) onkin painottanut metodologisesti virittäytyneessä arkielämän tutkimuksessa olevan kyse ennemminkin siitä tavasta, miten tutkimusta tehdään ja sen olevan näkökulma tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön kuin ainoastaan kyseisestä tutkittavasta aiheesta tai sisällöstä.

Arjen ollessa kaikille ihmisille tuttu asia, on kuitenkin tärkeää huomioida, että lapsiperheiden arkea ympäröivät tietyt kulttuuriset ja sosiaalipoliittiset rakenteet. Tällaisia ovat tämän tutkimuksen kannalta esimerkiksi tavat, miten perhettä, työtä ja perheiden tekemiä valintoja arvotetaan yhteiskunnassamme, johon kytkeytyy myös julkinen puhe samoista aiheista. Lisäksi kyse on siitä, millaisin sosiaalipoliittisin keinoin perheiden valintoja tuetaan. Onkin huomioitava, että kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konteksti voi eri maiden välillä olla toisistaan poikkeavaa. Voidaan siis olettaa, että sekin, miten ihmiset puhuvat ja jakavat kokemuksiaan näistä aiheista on tavoiltaan vaihtelevaa. (esim. Poikolainen 2007, 98–99.) Seuraavaksi lähdän tarkastelemaan sitä, miten arki ja arjen näkökulma jäsentyvät tässä tutkimuksessa. Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, millaiset erityisesti kulttuurilliset ja sosiaalipoliittiset seikat reunustavat tutkimukseni kohdetta, lapsiperheitä, 2020-luvun Suomessa.

2.1 Arjen näkökulma

Arkea on tutkittu usealla eri tieteenalalla. Se voidaan ymmärtää monin tavoin sekä teoreettisena käsitteenä että kokemuksena (Salmi, 2004). Tämä tarkoittaa sitä, että arkielämän tutkimus pitää sisällään useita erilaisia teoreettisia lähestymistapoja, joita seuraavaksi pyrin avaamaan tämän tutkimuksen kannalta keskeisistä näkökulmista. Näkökulman kannalta on tärkeää huomioida se, että arjen toimijoille jää tilaa kertoa omasta elämästään sekä siihen kytkeytyvistä arkisista toimista ja ratkaisuista.

Feminismi on nähnyt itsensä perinteisesti arkielämän politiikkana. Se on nostanut esiin, miten monet itsestänselvyyksinä pidetyt toiminnot, keskustelu ja kotityöt vahvistavat patriarkaalisia normeja. (Aalto & Varjonen 2014, 33.) Feministisessä tutkimuksessa voimistui 1970- ja 1980-luvulla ajattelutapa, joka korostaa naisten arkea ja heidän arkisia kokemuksiaan tärkeänä ja kiinnostavana tutkimuskohteena. Rakenteellisista tekijöistä siirryttiinkin yhä ensisijaisemmin tutkimaan toimijoita pyrkimyksenä ymmärtämään heidän arkeaan. (Anttonen 1997.) Arkea on siis toisaalta pidetty selkeästi naisten sfäärinä, jolla on sellaisenaan arvoa. Yksi feministisen tutkimuksen edustajista on Dorythy Smith (1987, 107–119), joka on korostanut arkisten kokemusten tutkimuksen tärkeyttä. Hänen mukaansa sosiologisessa tutkimuksessa arkielämän, etenkin naisten arjen, pitäisi olla keskeisin metodologinen perusta tutkimuksessa. Lisäksi Smithin mukaan tulisi ottaa huomioon, että arjen kokemukset ovat alituisesti erilaisten rakenteiden muovaamia.

Sosiologi Rita Felski on lähestynyt arkea kolmen ulottuvuuden kautta: aika, tila ja modaliteetti (olemisen tapa). Arki muodostuu päivittäisistä toiminnoista, joita toistetaan päivästä toiseen. Tähän toistuvuuteen liittyy idea rytmistä ja syklisyydestä. Tilallisuus kytkee arjen paikkoihin ja liikkeisiin näiden paikkojen välillä. Ulottuvuutena se nostaa kodin ja etenkin kodintunnun arjen keskiöön. Koti on arjen konkreettinen paikka, mutta Felskin tulkinnan mukaan se näyttäytyy myös vertauskuvallisena kodintuntuna. Arjessa oleminen tuntuu kuin kotona olisi, mutta arkea on myös kodin ulkopuolella. Felski liittää tavanmukaisuuden arjen käsitteeseen ja tämä näyttäytyy samanlaisuuden ja rutiinien muodossa. Tavanmukaisuuteen kytkeytyy tiedostamatonta ja puoliautomaattista toimintaa. (Felski 2000, 81–93.) Usein arki käsitteellistetäänkin vastakohtana juhlalle; toistuvaksi, rutiininomaiseksi ja jopa tylsäksi (Salmi 2004, 15).

Salmi on tutkimuksissaan osoittanut, kuinka arjen tutkiminen antaa mahdollisuuden ylittää työ- ja perhe-elämän, työajan ja vapaa-ajan tai julkisen ja yksityisen väliset jaot. Arki voidaan siis nähdä jonakin, joka ylittää perinteisen ajatuksen elämän pirstaloitumisesta, sekä siinä monet eri tekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Salmi 2004, 11.) Salmen (2004, 23) mukaan tutkittaessa arkielämää tulisi tutkia ensisijaisesti sitä, miten yhteiskunnan luomat arkielämää koskevat ehdot muuttuvat eleyksi arjeksi, ja miten taas ihmiset käsittelevät noita ehtoja luoden samalla uusia ehtoja arjelle. Toisaalta arjen vuorovaikutteisesta luonteesta johtuen, on myös sen tutkimus haastavaa, sillä on vaikea tavoittaa kaikkea sitä, mitä arkeen kuuluu (Repo 2009, 28).

Eeva Jokinen (2005) on aikuisten arkea koskevassaan, lähtökohdiltaan diskurssianalyttisessä, tutkimuksessaan *Aikuisten arki* käsitellyt monenlaisia arjen ulottuvuuksia, kuten vanhemmuusdiskursseja. Tutkimuksessaan Jokinen nivoo yhteen arjen käsitteellisiä, filosofisia ja teoreettisia kulmakiviä (Jokinen 2005, 20–33). Hän on kuuluisaan ja usein viitattuun arjen tutkijaan filosofi Henri Lefebvreen (1991) nojaten korostanut sitä, miksi arkisen elämän tutkiminen on tärkeää. Se ilmenee Jokisen mukaan esimerkiksi Lefebvren (1991, 97) esittämässään toteamuksessa: ”Arki on perinpohjaisesti kiinni kaikissa toiminnoissa ja kietoo itseensä erot ja konfliktit. Se on niiden kohtauspaikka, niiden side, niiden yhteinen kasvualusta.” Hän korostaa tätä samaa myös kirjoittamalla, että on tutkittava yksinkertaisia asioita, mikäli pyrkimyksenä on muuttaa yhteiskunnan perustavia rakenteita. (Jokinen 2005, 20–22.)

Jokinen (2005) on tutkimuksessaan koonnut viisi arjen paradoksia. Ensimmäinen liittyy arjen käsitteen kiinni saamiseen. Arkea on kaikkialla, mutta kiinni sitä ei saa, eikä myöskään kaikki ole arkea. Toinen paradokseista liittyy arjen tuntuun keveänä tai painavana. Toimiessaan arki on kevyttä, jopa turruttavan tylsää, kun painavuus ja arjelle annettu tärkeä merkitys tulevat esiin kohdattaessa tapahtumia, jotka kyseenalaistavat arjen sujuvuutta. Arki muodostuu päivittäisistä toiminnoista rytmittyen pitkälti rutiinien ja samantapaisesti toistuvien toimintojen ympärille. Siihen liitetään usein ajatus sujuvuudesta, jonka merkitys konkretisoituu erityisesti silloin, kun sujuvuuteen tulee jokin särö ja arkea särkee jokin tapahtuma, joka ei ole ollut ennalta-arvattavissa. Kolmas paradoksi liittyy arjen ylistämiseen ja halveksumiseen. Neljäs kytkeytyy sukupuoleen ja naisten asemaan arjen hallitsijoina. Arjen nähdään ylläpitävän sukupuolitapoja ja arjen jatkuvuuden takeena ovat sukupuolitavat. Viidenneksi paradoksiksi Jokinen nostaa esiin tulkintansa mukaan ehkä kaikista tärkeimmän: arjen tavallisuuden. Arki pitää yllä

hyvinvointia, mutta myös eriarvoistavia käytäntöjä. Arjen tavallisuudessa on sekä elämää ylläpitävää että julmaa ja ulossulkevaa voimaa. (Jokinen 2005, 7–19, 158–159.)

Katja Repo (2009) on diskurssianalyysia soveltavassa väitöskirjatutkimuksessaan tutkinut lapsiperheiden arkea, jossa hän on nostanut nimenomaan puheen erittelyn tärkeäksi tarkastelumenetelmäksi. Lapsiperhearjen esitetään muovautuvan diskursiivisesti tuotettuna sekä sosiaalisesti rakentuvana. (Repo 2009, 41–43.) Tutkimuksessaan Revolla on perhepoliittinen tulokulma eli kysymys siitä, miten arkea kehystää perhepolitiikka. Samalla hän tuo esiin puheeseen kytkeytyvän vallan, ja miten kiinnittämällä huomiota puheeseen, voi se auttaa havaitsemaan yhteiskunnallisia epäkohtia, sekä tehdä tilaa perheiden arkeen liittyvien epäkohtien korjaamiselle. (Repo 2009, 52.) Tässä tutkimuksessa, ei pyritä niinkään Revon tapaan liittämään tulkintoja yhteiskuntapoliittisiin huomioihin, vaan keskitytään ihmisten kokemuksiin.

Valta kytkeytyy usein arkisuuteen. Jokisen (2005) esittämän viidennen paradoksin mukaan arki voi yhtä lailla sekä ylläpitää toimijoiden hyvinvointia että eriarvoistavia käytäntöjä. Tämä paradoksi voidaan nähdä keskeisenä, sillä yhteiskunnallisen vallan käytön muodot ovat usein yksilöllistäviä ja kontrolloivat yksilöllistyneiden ruumiiden tilaa. Kontrollinen valta kytkeytyy näin arkeen oletuksina niin sanotusta perheiden tavallisesta arjesta, ja ne myös osaltaan antavat suuntaa yhteiskunnallisten toimijoiden talous- ja hyvinvointipolitiikan näkemyksille. (Jokinen 2005, 159.) Valta kytkeytyy myös ansiotyön, perheen ja sukupuolen välisiin suhteisiin siinä mielessä, miten arvostetaan työn erilaisia muotoja. Lisäksi se kytkeytyy vanhempien välisiin työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviin neuvotteluihin ajankäytöstä ja työnjaosta. (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 161.) Voidaan siis todeta, että arjen tutkimus on tärkeää myös vallan näkökulmasta.

2.2 Miten lapsiperheistä puhutaan?

Lähden lähestymään arkea seuraavaksi perhe käsitteen kautta, sillä ihmiset käyttävät tätä käsitettä arkielämässä paljon eli on ilmeistä, että perheellä on keskeinen rooli ihmisten arjessa (esim. Morgan 1996, 186–187). Tämän lisäksi useasti arki ja arkinen yhdistetään kotiin ja perheeseen, mutta on kuitenkin erotettava, että ne eivät ole synonyymeja keskenään (Jokinen

2005, 122). Tarkennan perhe käsitteen määrittelyä tässä tutkimuksessa vielä koskettamaan lapsiperhettä.

Arkisuutensa ja tuttuutensa takia perhe taas nähdään usein itsestään selvänä ja luonnollisena ilmiönä eikä sen katsota kaipaavan erityistä punnintaa (Forsberg 2003, 8). Esping-Andersen (1999, 47) mukaan perhe on yhteiskunnallinen instituutio, jonka lisäksi se on itsenäinen toimija ja päätöksentekijä. Päätöksentekijänä perhe on ”pelaaja” yhteiskunnan jokapäiväisessä elämässä. Tätä hän tarkentaa siten, että yksittäisen perheen tekemät valinnat eivät välttämättä vaikuta koko yhteiskuntaan, mutta mikäli useat perheet muuttavat toimintaansa samansuuntaisesti, voidaan se käsittää institutionaalisenä tai jopa sitäkin laajempaa yhteiskunnallisena muutoksena. (Esping-Andersen 1999, 47.) Perheen elinympäristö, elinolosuhteet ja konteksti luovat pohjan arjen toiminnalle. Perheissä vanhemmat huolehtivat oman hyvinvointinsa ohella muiden eli ensisijaisesti lasten hyvinvoinnista. Perheet ovat kohdanneet myös muutoksia, joissa kaiken ytimessä ovat olleet niin erilaiset perhemuodot kuin vanhempien roolissa tapahtuneet muutokset perheen käytännöissä elättäjinä ja perheestä huolehtijana (Lewis 2009, 3–4). Muutosten kanssa samanaikaisesti myös työmarkkinoissa on tapahtunut muutoksia, kun myös hyvinvointivaltio on muotoutunut uudelleen. Kiteytetysti muutoksen peruspiirteenä voidaan nähdä oikeuksien muuttuminen velvollisuuksiksi, jolloin hyvinvointijärjestelmän tarkoituksena on kannustaa passiivisuuden sijaan aktiivisuuteen. (Lewis, 2009 6–7.) Perheissä tehdään päätöksiä sekä lyhyemmällä että pidemmällä tähtäimellä ja ne pohjautuvat perheen tarpeisiin ja resursseihin, jotka eivät aina ole tasapainossa (esimerkiksi muuttuvat tilanteet kuten koronapandemia). Perheen sisäiset roolit voivat myös muuttua tilanteesta riippuen.

Miten sitten määritellään, ketä perheeseen katsotaan kuuluvaksi eli perheen rajat, on haastavaa sen monimuotoisuudessaan. Perheeksi voidaan tulkita eri muodoissaan yhdistettynä joko erilaiset aikuisten väliset suhteet, aikuiset ja heidän kanssaan elävät lapset tai aikuiset, jotka huolehtivat lapsistaan. Myös sukulaisuus voi olla sidon perheen muodostamiseen, kuten myös sopimusten solminen tai suostumuksen perusteella tehty vahvistus. On siis olemassa useita variaatioita perheestä ja ne ovat ajassa muuttuvia. Käsitys siitä, mikä perhe on tai ketä siihen kuuluu, on monelta osin sekä subjektiivista että intersubjektiivista, jolloin käsitys rakentuu ”perheessä” elävien omien kokemusten myötä. Kyseessä on myös kulttuurillisesta ja poliittisesta näkemyksestä, miten perheiden nähdään muodostuvan ja millaiset perhemuodot tulevat hyväksytyiksi sekä yhteisössä että yhteiskunnassa. (Michel 2011, 119.)

Tilastokeskuksen tilastoissa (2021a) perheen nähdään muodostuvan yhdessä asuvista avio- tai avoliitossa olevista tai parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä ja heidän lapsistaan, jommastakummasta vanhemmasta lapsineen sekä avio- ja avopuolisoista sekä parisuhteensa rekisteröineistä henkilöistä, joilla ei ole lapsia. Lapsiperhe taas ymmärretään perheeksi, ”johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi” (Tilastokeskus 2021b). Perhetilastoissa lapseksi nähdään vanhempiensa kanssa asuvat biologiset lapset, ottolapset ja toisen puolison biologiset lapset ja ottolapset (Tilastokeskus 2021c).

Perhe on yhteiskunnan psykologinen ja sosiaalinen perusyksikkö, mutta samalla jatkuvasti muuttuva instituutio. Perhe muuttuu yhteiskunnan kehityksen myötä, eikä, kuten jo todettua, yksiselitteistä määritelmää ole olemassa. Perhekäsitykset voidaan kuitenkin jakaa kahteen pääryhmään: familistiseen ja individualistiseen. Familistisessä perhekäsityksessä perhe on ihmisen kaikkia muita elämänalueita tärkeämpi ja muut ovat sille alisteisia. Perhe on aina ensisijainen, ja ihmiset pyrkivät vaikeissakin tilanteissa sen säilyttämiseen. Individualistisessa perhekäsityksessä korostetaan puolestaan yksilön henkilökohtaisia tarpeita, tunteita ja tavoitteita. Yksilön oikeuksiin kuuluu oikeus ajatella itseään sen verran, että joskus yksilön omien etujen ja toiveiden tieltä saa perheen etu jopa väistyä. Samalla se myös painottaa rakkautta, joka nähdään suhteen koossapitämisen välttämättömänä edellytyksenä. (Jallinoja 1985, 21, 26–28.) Perheinstituutio on muuttunut familistisestä individualistiseen, mutta sen lisäksi yksilökohtainen individualismi on yleistynyt. Sosiologi Riitta Jallinojan (2006) mukaan aika ajoin yhteisöllisyys nousee näkyväksi utopiaksi ja on aina ristiriidassa individualismin kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteisöllisyyden puolustus antaa itsestään tilaa familismille, koska perheen rooli on nähty aina tärkeänä yhteisöllisyyden utopiassa. (Jallinoja 2006, 265.) Liikehdinnät familismin ja individualismin aaltojen välillä ovat pohjimmiltaan satunnaisia, vaikka selitystä voidaan hakea myös näkökulmien syklisistä nousuista ja laskuista, joita kitkainen suhde yksilön ja yhteisön välillä synnyttää modernissa yhteiskunnassa. Tällöin niistä tulee vuoron perään sosiaalisia tosiasioita ja kyse on silloin siitä, onko tavoitteena ensisijaisesti perheen yhteinen etu vai yksilön edut ja tarpeet. (Jallinoja 2006, 11, 272–273.)

2.3 Lapsiperheiden arki monien haasteiden ja jännitteiden kentässä

Lapsiperheiden elämä rakentuu monien haasteiden ja jännitteiden kentässä. Nyky-yhteiskunnassamme näitä perheiden arkea hankaloittaviksi tekijöiksi voidaan lukea

taloudelliset haasteet, kiireinen elämäntapa, eriytynyt perhe-elämä, lapsiperheiden sosiaalinen yksinäisyys sekä pienten lasten hoitamiseen ja arkipäivästä selviytymiseen liittyvät moninaiset vaikeudet. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 16) Voimavaroja heikentävät parisuhteessa ja vanhemmuudessa toimeentulon epävarmuus, kotitöiden epätasainen jakaminen ja vähäinen yhteinen aika. Tuloerot lapsiperheissä vaikuttavat arjen sujumiseen ja pienituloisuuden lisääntyessä, näkyy se perheiden arjessa kuluttamisen ja kulutusmahdollisuuksien eroina. Toimeentulo-ongelmat vaikuttavat vanhempien mielenterveyteen aiheuttaen masennusta ja ahdistusta, mikä peilautuu sekä lapseen että parisuhteeseen. Useat vanhemmista tekevät viikoittain ylitöitä, jonka seurauksena moni kokee laiminlyövänsä kotiasioita työnsä takia. Vanhemmat ovat huolissaan oman jaksamisensa puolesta äitinä ja isänä. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 44–48.) Esimerkiksi International Investigation of Parental Burnout (IIPB) - tutkimus kertoo, että suomalaisvanhemmat kuuluvat kansainvälisessä vertailussa uupuneimpien vanhempien joukkoon maailmassa. Selityksenä tällä on tutkimuksessa todettu, että yksilökeskeisissä maissa uupumisoireet ovat tyypillisempiä kuin yhteisöllisissä maissa. (Roskam ym. 2021.) Tutkimushankkeen tuoreemman vertailututkimuksen mukaan näyttää myös siltä, että äidit ovat vanhempina uupuneempia maissa, joissa on vahva sukupuolten välinen tasa-arvo kuin maissa, joissa tasa-arvo on heikompaa (Roskam ym. 2022).

Yleisesti on totuttu ajattelemaan, että lapsen edusta huolehditaan ja vastuu lapsesta sekä hänen hyvinvoinnistaan on ensisijaisesti vanhemmilla. Vanhemmuuteen liittyy kuitenkin useita erilaisia haasteita moninaisten odotusten ja kiristyvän kilpailun yhteiskunnassa. (Eskola 2014, 3.) Haasteet ovat ajassa muuttuvia ja kokemukset niistä yksilöllisiä. Tänä päivänä monien perheiden hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti kysymykset, jotka liittyvät työn ja perheen yhteensovittamiseen. Työn ja perheen yhdistäminen kuuluu itse kunkin arkeen. Ajan kuluessa monien töiden luonne on muuttunut ja räsistystä vanhemmille lisää työn vaatimusten kasvu ja tiukentunut työtahti. Todennäköisenä on pidetty, että tähän ei ole tulossa muutosta, vaan pikemminkin paineet kasvavat entisestään ja samalla myös jännitteet työn ja perheen välillä kasvavat. On kuitenkin olemassa myös toinen puoli. Työ voidaan kokea myös perheelle antavana resurssina, mikä muistuttaa hyvinvoinnin moniulotteisesta luonteesta. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 49–50.) Etätöiden vaatimus ja osittain myös mahdollisuus muuttivat arjen järjestämisen tapoja ja tämä voidaankin nähdä uutena ajallisena muuttuvana haasteena.

Useissa Suomessa ja muissa maissa tehdyissä tutkimuksissa on todettu, että perhe jää toiselle sijalle suhteessa ajankäyttöön, mikäli työ sitä vaatii. Tämän seurauksena vanhemmat kokevat,

että he laiminlyövät kotiasioita töiden takia. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 38–51.) On pyritty keksimään ratkaisua liittyen työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvään ongelmaan muun muassa laatuajan käsitteen avulla. Laatu aika nähdään ikään kuin vastaiskuna työajan kasvavia vaatimuksia vastaan. Lähtökohtana on ollut, että ihmissuhteille omistettu aika voidaan erottaa varsinaisesta ajasta. Tämä laatu aika näin ollen herättää toiveen siitä, että yhdessä läheisten kanssa vietetty intensiivinen yhdessäolo hyvittää muutoin menetettyä aikaa, jolloin ihmissuhde ei kärsi ajanpuutteesta. Vastuu näin ollen on kodin ja perhe-elämän piirissä, eikä esimerkiksi työpaikalla. (Hochschild 1997, 50.)

Vaikka vanhempien yhteiskunnallinen asema ei täysin ennusta lasten tulevaisuutta ja mahdollisuuksia elämässä, vanhemmuus voidaan nähdä eroja tekevänä suhteena, sillä vanhemmat siirtävä erilaisia resursseja lapsilleen ja myös toivovat näiden resurssien jopa kasvavan. Yhteiskunnassa korostetaan liikkuvuutta ja sopeutuvuutta, jolloin korostuu se, että vanhempien tehtäväksi asettuu kasvattaa lapset juuri liikkuvuutta ja sopeutuvuutta sietäviksi tai jopa haluaviksi. Mistä tässä yhtälössä sitten on kyse, on se onnistuneen vanhemman funktio. Kukaan ei voi kritisoida vanhempien alttiutta toivoa, että heidän lapsistaan tulisi kunnollisia, onnellisia ja he pärjäisivät elämässään. Onnistuneen vanhemman funktio ei ole kuitenkaan itsestään selvä tai muuttumaton. Se on diskursiivisesti syntynyt, erilaisissa valtakamppailuissa muovaantunut käytäntö. (Jokinen 2005, 126–127.) Perhesuhteisiin sisältyy paljon myös rutiinipitoisia vuorovaikutustilanteita, totuttuja tapoja ja perheensisäisiä käytäntöjä, sekä suhteet ovat usein pitkäkestoisia. Perheen sisällä tapahtuvista asioista läheskään kaikkea ei haluta näyttää ulospäin. Toisin sanoen perheen ympärillä pidetään usein myös kulissia. (Rönkä & Kinnunen 2002, 6–7.)

2.4 Tavat ja sukupuolten välinen työnjako

Arki, tavat ja sukupuolten välinen työnjako kytkeytyvät useilla tavoilla toisiinsa. Arkisuus näyttää pitävän yllä sukupuolijakoa ja vahvistavan samalla heteronormatiivista ajatusta siitä, että sukupuolten ajatellaan olevan vastakkaisia ja täydentävän toisiaan. Paradoksaalista on, että arki ylläpitää sukupuolitapoja, mutta toisaalta juuri sukupuolitavat takaavat arjen jatkuvuuden. (Jokinen 2005, 15.) Arki liittyykin sukupuoleen myös erilaisten tasa-arvokeskustelujen kautta ja esimerkiksi naisasialiikkeen yksi keskeisimmistä vaatimuksista on ollut arkisten kotitöiden tasaisempi jakaminen. Konkreettisenä esimerkkinä tästä on käytetty tiskaamista, jonka on nähty

olevan naistapaista toimintaa. Näin ollen miesten ryhtyessä tiskaamaan tai valitessaan jättämättä tiskaamatta, he ottavat kantaa sukupuolten väliseen työnjakoon. (Jokinen 2005, 14 & 31.) Miehen valitessa vaihtoehdoista jälkimmäisen olla, ylläpitää hänen valintansa perinteistä sukupuolten välistä työnjakoa sekä siihen kytkeytyvää sukupuolitapaisuutta. Kiteytetysti sukupuolitapaisuus voidaan käsittää siten, että naisilla ja miehillä on ollut tapana tehdä toisistaan poikkeavia asioita. (Husso 2016, 69–70; Jokinen 2005, 50.)

Sukupuolten ero siinä paljonko kotitöitä tehdään päivässä, on pysynyt melko muuttumattomana, vaikka esimerkiksi 1990-luvulla oli pinnalla puhe uraäideistä ja uudesta isyydestä. Kotitöiden epätasa-arvoinen jakautuminen sukupuolten kesken tarkoittaa sitä, että naisilla näyttää olevan tapana tehdä ”naisten töitä” (siivous, ruuanlaitto, vaatehuolto ja lasten huoltaminen) ja miehillä taas ”miesten töitä” (auto, asunnon kunnostus ja pihatyöt). Tässä yhteydessä miehet eivät niinkään osallistu lasten ”huoltamiseen” eli siihen, että lapsille on ruokaa ja vaatteita päälle laitettaviksi sekä aikatauluista vaan osallistuvat tämän sijaan leikkeihin ja lasten hoitamiseen. (Husso 2016, 70; Jokinen 2005, 46.) Kun työt jaetaan sukupuolien mukaan, jaosta muotoutuu käyttäytymistapumuksia (Husso 2016, 70).

Kotitöiden tekoa voidaan pitää malliesimerkkinä sukupuolittuneista ruumiillisista kyvyistä ja tavoista. Naiset tekevät kotitöitä, koska heidän täytyy, he huomaavat ja osaavat tehdä niitä. Näistä kaikkien opeteltavissa olevista taidoista on tullut niin luonnollisena pidettyjä, että olisi ajan haaskausta nostaa niistä meteliä. Tämä taas selittää sitä, miksi muutos sukupuolten välisessä tasa-arvoistuminen kotitöiden tekemisen suhteen etenee niin hitaasti. (Jokinen 2005, 67.) Vaatehuoltoa on käytetty esimerkkinä siitä, kun jokin arkisesta tavasta on tullut toinen luonto. Tällä tarkoitetaan sitä, että toimiessaan naistapaisesti, vaikka se saattaa alkuun tuntua vaikealta, alkaa se vähitellen näyttäytyä sisäsyntyisenä ja luonnollisena toimintana. Tällöin syntyy illuusio, että naiset osaavat luonnostaan hoitaa vaatehuoltoa miehiä paremmin. Tämä ei tapahdu jotenkin käytännössä vaan jotenkin luonnostaan. (Jokinen 2005, 56.) Ja kun tehdään luontevaksi koettuja asioita, ilmennetään tavallisesti sukupuolitapaista työnjakoa (Husso 2016, 71).

Sekä Marita Husso (2016) että Eeva Jokinen (2005) ovat hahmottaneet sukupuolitapaista toimintaa Pierre Bourdieun habitus käsitteen avulla. Käsite kuvaa yksilöiden ja rakenteiden välistä vuorovaikutusta eli miten vuorovaikutuksen myötä rakenteet, instituutiot ja kentät materialisoituvat kestäviksi ja muunneltaviksi käyttäytymistapumuksiksi eli habituksiksi.

Käyttäytymistäipumuksia ei tule kuitenkaan nähdä synnynnäisinä, vaikka ne saattavat siltä tuntua, sillä niitä vahvistetaan systemaattisesti. Onkin oleellista, että niitä on mahdollista myös opetella ja oppia ja tällä tavoin myös muuttaa. (Husso 2016, 71; Jokinen 2005, 50.)

Jokisen (2005) mukaan näyttää siltä, että sukupuolitaipojen ja niiden reflektoinnin erilaisista yhdistämisistä voidaan kuvata ainakin neljän toiminnan mallin kautta. Ensimmäisessä mallissa on kyse konventionaalisista eli totunnaisista käytännöistä eli toimitaan nais-, mies- ja heterotapojen mukaan yleensä niitä kyseenalaistamatta. Toisessa mallissa tunnustetaan tietoiset sukupuoli- ja heterotapaisuudet eli ihminen toimii tiedostaen näiden tapojen mukaisesti. Kolmas malli eli sukupuolireflektiivisyys tarkoittaa sitä, että tasa-arvoisuuden pohtiminen kehystää toimintaa kuitenkin siihen välttämättä vaikuttamatta. Neljäs malli on tietoinen sukupuolireflektiivisyys, jolloin todennäköisemmin myös tasa-arvotekoa syntyy reflektoinnin seurauksena. (Jokinen 2005, 55.) Kuten todettua käyttäytymistäipumukset eivät ole synnynnäisiä ja kuten kolmannessa mallissa käy ilmi, voi sukupuolistunut toimijuus olla myös tietoinen valinta.

Monissa tapauksissa sukupuolistuneet tavat voivat olla kuormittavia. Jos ja kun naistapaisia kotitöitä ja hoivaamista ei arvosteta, myös kokemukset arvostuksen puutteesta ovat yleisiä naisilla sekä töissä että kotona. (Husso 2016, 83.) Lastenhoitoon ja kotitöihin liittyvä työmäärä jääkin helposti huomaamatta niiltä, joilla ei ole niistä paljon kokemusta ja niitä ei siten tunnusteta ”oikeaksi” tai ”tuottavaksi” työksi (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 162). Kulttuurissamme hoivaan kytkeytyykin aliarvostusta (Husso 2016, 82). Huomion arvoista on myös se, ettei tasa-arvoinen työnjako käytännössä välttämättä toteudu, vaikka ihmiset tasa-arvoa kannattaisivatkin. Asenteissa tapahtuvat muutokset siirtyvät siis yleensä hitaasti käytäntöön. (Husso 2016, 83.)

2.5 Perhepolitiikka osana kokonaisuutta

Suomea on muiden Pohjoismaiden tapaan pidetty kansainvälisissä vertailuissa sukupuolten välisen tasa-arvon mallimaana, jossa yhteiskuntapolitiikan keinoin on tuettu ansiotyön ja lasten hoidon yhteensovittamista (Salmi & Närvi 2017, 8). Perhepolitiikka on siis yksi kulttuurillisista ja sosiaalipoliittisista lapsiperheitä reunustavista seikoista. Se on keskeinen myös siinä määrin, että useimmat ihmiset sovittavat arjessaan ansiotyötä, palkatonta työtä ja perhe-elämää. Tätä

yhteensovittamista toteutetaan kolmen yhteiskunnallisen kentän solmukohdassa, jossa toisiinsa törmäävät työelämänrakenteet ja käytännöt, sukupuolten suhteet ja perhepolitiikka. (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 145.)

Sosiaalipolitiikan avulla pyritään sosiaalisten riskien hallitsemiseen. Riskit toteutuvat erilaisina eri aikoina ja ihmiset kohtaavat ne eri muodoissa. Osa riskien todennäköisyyksistä lähitulevaisuudessa on ennakoitavissa, mutta osa taas toteutuu ilman varoitusta ennakkoon aiheuttaen joko yksilö- tai yhteiskunnallisen tason ongelman. (Esping-Andersen 1999, 36–43.) Useita aiempien sukupolvien aikana vallalla olleita riskejä on pystytty karsimaan nykyisissä hyvinvointivaltioissa. Niiden tilalle on kuitenkin tullut esiin uusia aiemmin vähemmän esiintyneitä riskejä. Muuttuvia palasia ovat niin syntyvyudessa tapahtuvat muutokset, muutokset liittyen perheiden muodostamiseen ja kokoon kuin sukupuoliroolit sekä työmarkkinoiden ja ikärakenteen muutokset. Monenlaisten sosiaalipoliittisten toimien kohteena ovat lapsiperheet ja joiden hyvinvointia pyritään edistämään muun muassa perhepolitiikan avulla. Perhepolitiikan avulla pyritäänkin saavuttamaan monenlaista hyvää ja erityisesti pyritään lisäämään lasten ja perheiden hyvinvointia (Lainiala 2010, 7). Yksinkertaistetusti perhepolitiikassa on kyse siitä, että jaetaan lapsen syntymään liittyvää taloudellista riskiä yhdessä perheen, julkisten toimijoiden (valtio ja kunnat), työnantajien ja kansalaisjärjestöjen kesken (Hiilamo 2022, 19).

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus (LOS) asettaa suuntaviivoja lasten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi velvoittaen niin valtiota ja kuntia kuin vanhempia kuin muita lasten kanssa toimivia aikuisia. Sopimus voidaan tiivistää kolmen P:n liitoksi: protection, participation ja provision. Sopimuksen mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon (protection), oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (provision) sekä oikeus osallistua kaikkiin heitä koskeviin asioihin lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (participation). Sopimuksen periaatteisiin kuuluu, että kaikki lapset ovat tasa-arvoisia ja jokaisella on oikeus hyvään elämään. Lapsen näkemykset on otettava huomioon ja lapsen etu asetettava ensisijaiseksi kaikessa päätöksenteossa. Lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta ensisijaisesti vastuu on perheellä, ja heillä on oikeus saada tähän tehtävään tarvitsemaansa tukea ja apua. Viime kädessä on kuitenkin valtion turvattava lapsen hyvä hoito. (Unicef 2021; Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 14.) Toisin sanottuna, mikäli kotona ei pystytä varmistamaan lapsen kasvulle ja kehitykselle vallitsevia suotuisia olosuhteita, ajatellaan yhteiskunnan tulevan apuun antamalla

tukea vanhemmille ja varmistamalla lapsen edun toteutumisen. Suomi nähdäänkin sosiaalipoliittisissa keskusteluissa sekä kansallisesti että kansainvälisesti pohjoismaisen hyvinvointimallin edustaja ja maana, jossa julkisella vallalla on keskeinen rooli hyvinvoinnin tuottajana sekä sosiaalipoliittisten ongelmien ratkaisijana (Anttonen & Sipilä 2000, 21).

Suomessa perheiden hyvinvoinnin edistäminen toimii perhepolitiikan motivaationa. Sosiaali- ja terveysministeriön (2013, 6) määritelmän mukaisesti ”suomalaisen perhepolitiikan tavoitteena on luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvata vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen”. Painopisteinä ovat olleet erityisesti kysymykset työn ja perheen yhteensovittamisesta, isyyden vahvistamisesta ja lapsiperheiden toimeentulon turvaamisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 6.) Perhevapaat ja lastenhoitopalvelut ovat yksi hyvinvointivaltion hoivan järjestämisen tavoista perheen, markkinoiden sekä julkisen ja epävirallisen sektorin välillä. Hoivakysymykset nähdäänkin tärkeinä analyysinkohteina ja organisointitavoilla on vaikutuksia siihen, miten muun muassa toteutuvat (lasten) oikeudet hoivaan, vanhempien oikeudet antaa sitä sekä oikeus saada hoivaa tukevia palveluja. (Haataja 2016, 36–37.) Keskusteltaessa pienten lasten hoidosta, mutta myös laajemmin perhepolitiikasta, pystytään erottamaan viisi keskeistä ulottuvuutta: sukupuolten välinen tasa-arvo, lapsen etu, perheiden valinnan mahdollisuus, työvoiman tarjonta ja syntyvyyden edistäminen (Hiilamo & Kangas 2009).

Tärkeäksi kysymykseksi on noussut myös perheen sisäisen hoivavastuun jakaminen. Työllisyysasteen nostamisen lisäksi kyse on sukupuolten välisistä tasa-arvokysymyksistä. Eri maiden välillä on havaittavissa erilaisia ansaitsijaelättäjämalleja, jotka kuvaavat perheenjäsenten osallistumista kodin ulkopuolisiin ansiotyöhön. Myös erilaiset perheideologiat vaikuttavat ansaitsijamalleihin sekä siihen, millaisia mahdollisuuksia valita työn ja perhe-elämän väliltä perhe-etuudet mahdollistavat. (Salin, Hakovirta & Ylikännö 2016, 200–202.) Pohjoismaainen perhepolitiikka korostaa sukupuolten välistä tasa-arvoa ja sen edistämistä. Perinteisestä ja vallalla olleesta niin sanotusta mieselättäjä-mallista on siirrytty naisten työllistymisen ja oikeuksien myötä kahden palkansaaajan ja elättäjän malliin (Esping-Anderssen, 1999, 18, 47). Tämä ajatus kahdesta ”perheenelättäjästä” onkin omalta osaltaan ollut suomalainen perhepolitiikka perusta. Mallin mukaisesti on perhepolitiikan avulla pyritty tukemaan vanhempien työn ja perheen yhteensovittamista. (Lainila 2010, 7.) Jokista (2005, 160) mukaillen tiedetään kuitenkin myös se, että perheet monimuotoistuvat esimerkiksi uusperheiden ja sateenkaariperheiden myötä, avioerot ovat yleisiä sekä yksin eläminen on

muita asumismuotoja yleisempää etenkin suurissa pohjoismaisissa kaupungeissa. Hän pohtiikin olisiko mahdollista puhua perhepolitiikan sijaan arkipolitiikasta, joka tarkoittaisi tukia, palveluja, etuuksia ja kannustimia, joiden avulla turvataan ihmisille tarpeeksi tas-arvoista arkea.

3 Koronapandemia, hyvinvointi ja arjen ristiriidat

Voidaan todeta, että nyky-yhteiskunnassamme perheistä käytyä julkista keskustelua on monelta osin sävyttänyt erilaiset huolet jo useiden vuosien ajan. Huolta on herättänyt niin lasten pahoinvointi, syrjäytyminen, kasaantuvat ongelmat, lapsiperheiden toimeentulo kuin perheiden yhteisen ajan vähyys (esim. Lammi-Taskula & Karvonen ym. 2014). Näiden lisäksi eriytynyt perhe-elämä, lapsiperheiden sosiaalisen yksinäisyys, pienten lasten hoitamiseen ja arkipäiväiseen selviytymiseen liittyvät vaikeudet kuluttavat lapsiperheitä (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 16). Myös korona-keväänä keskusteltiin näistä samoista aiheista, sillä esimerkiksi mediassa käytiin keskustelua siitä, että korona on vaikeuttanut erityisesti niiden ihmisten elämää, jotka ovat olleet jo ennen koronapandemiaa haavoittuvassa asemassa ja onkin arveltu, että korona on jakanut lapsiperheet kahteen ryhmään: niihin, jotka elävät niin sanotusti elämänsä parasta aikaa sekä niihin, joilla seinät kaatuvat päälle. (esim. YLE 2020.) Lisäksi julkisuudessa heräsi vilkasta keskustelua siitä, kuinka meidän jokaisen arki muuttuu. Esimerkiksi nostettiin esiin valtioiden ja kuntien asettamien rajoitusten ja kehotusten vaikutus siihen, mitä niin kutsutussa korona-arjessa sai tai oli sopivaa tehdä.

Tässä luvussa käsittelen aluksi hyvinvoinnin tutkimusta sekä hyvinvoinnin käsitteen määrittelyä. Edellisessä luvussa olen pyrkinyt avaamaan arjen näkökulmaa, mutta sen monimutkaisuutta korostaen keskityn tässä luvussa vielä tarkastelemaan koronapandemian vaikutuksia arkeen ja hyvinvointiin. Tätä ennen esittelen kuitenkin viralliset rajoitukset, jotka omalta osaltaan asettavat arkielämän ehtoja, jonka jälkeen siirryn lopuksi tarkastelemaan aiempien tutkimusten avulla ihmisten kokemuksia koronapandemian alkuvaiheessa.

3.1 Hyvinvoinnin tutkimus

Ihmisten mielenkiinnon kohteena on jo pitkään ollut, mitä on hyvä elämä ja mitä on hyvinvointi. Hyvinvointi onkin arjen tapaan monitahoinen käsite sekä niin arkipuheessa kuin myös tutkijakielessä. Tämän nähdään olevan osittain seurausta sen käsitteellisestä sekavuudesta (Karisto 2010, 18). Hyvinvoinnilla voidaan tarkoittaa ihmisten yleistä hyvinvointia ja onnellisuutta, koettua hyvinvointia. Sitä voidaan käyttää lisäksi puhuttaessa esimerkiksi hyvinvointivaltiosta, jolloin käsite saa yhteiskunnallisen termin merkityksen. Näin ollen se, mitä sillä tarkoitetaan, riippuu hyvin paljon puhujasta ja kontekstista, jossa sitä käytetään.

Yhteiskuntatieteellisessä hyvinvointitutkimuksessa keskeisinä tekijöinä hyvän elämän kokemukselle on nähty ihmisten elinolosuhteet, toimeentulo, resurssit, terveys, arjen toiminta ja yhteisölliset suhteet (Allardt 1976; Niemelä 2006; Riihinen 1983; Saari 2011).

3.1.1 Hyvinvointiajattelu

Pauli Niemelän (2010) mukaan yhteiskuntatieteissä hyvinvointia jäsenetään yleisimmin kolmen hyvinvointiajattelun mallin pohjalta, jotka ovat tarveteoreettinen, resurssiteoreettinen sekä osallisuus- ja toimintateoreettinen, jolloin hyvinvointia tuottavat tarpeiden täyttyminen, saatavilla olevat resurssit (kuten taloudelliset ja sosiaaliset voimavarat) ja niiden käyttö sekä osallistumisen ja toimijuuden kokemukset. Tarveteoreettisen hyvinvointiajattelun juuret ulottuvat 1950-luvulle, jolloin Yhdistyneet Kansakunnat (YK) määritteli hyvinvoinnin ihmisen tarpeiden tyydytyksen tilaksi ja virraksi. Voidakseen hyvin seuraavat tarpeet tulee tulla tyydytetyksi: terveys, elintarvikkeiden kulutus, koulutus, työllisyys ja työolot, asuminen, vaatetus, virkistys ja vapaa-aika, sosiaaliturva ja ihmisoikeudet. Kritiikkinä ajattelutavalle on esitetty muun muassa tarpeiden tyydytyksen mittaamisen vaikeutta. Tilalle onkin esitetty konkreettisiin resursseihin perustuvaa tarkastelua ja luokitusta eli resurssiteoreettista hyvinvointiajattelua, jossa hyvinvointia tarkastellaan ihmisellä olemassa olevien resurssien ja niiden käytön pohjalta. Nähdään, että resurssit antavat mahdollisuuden toimia hyvinvointia edistävästi. Elintason osatekijöinä mallissa ovat: terveys, ravintotottumukset, asuminen, kasvuolosuhteet ja perhesuhteet, koulutus, työllisyys ja työolot, taloudelliset resurssit, poliittiset resurssit sekä vapaa-aika ja virkistys. (Niemelä 2010, 17–19.)

Hyvinvointitutkimuksen klassikossaan Hyvinvoinnin ulottuvuuksia sosiologi Erik Allardt (1976) on yhdistänyt tarve- ja resurssiperustaiset hyvinvointiteoriat (Niemelä 2010, 18). Allardt (1976) määrittelee hyvinvoinnin olevan tila, jossa ihmisillä on mahdollisuus tyydyttää keskeiset tarpeensa. Hyvinvoinnin ulottuvuudet hän jakaa kahteen käsitteelliseen ulottuvuuteen:

1. Hyvinvointi – onnellisuus
2. Elintaso – elämänlaatu

Kiteytetysti Allardtin hyvinvointi liittyy tarpeentyydytyksen asteeseen. Onnellisuus taas liittyy ihmisen subjektiivisiin tuntemuksiin. Näin ollen hyvinvointi on onnellisuutta objektiivisempi

käsite. Tehdessään eron elintason ja elämänlaadun välille, tarkoitetaan elintason koostuvan aineellisissa ja persoonattomista resursseista (kuten tulot, asunto ja työllisyys), joiden avulla yksilö voi ohjata elinehtojaan. Sen sijaan on myös tarpeita, jotka liittyvät sosiaalisiin suhteisiin ja itsensä toteuttamiseen. Allardt kutsuu tällaisten tarpeiden tyydytystä elämänlaaduksi. Allardtin (1976) tunnettu kiteytys hyvinvoinnin kolmesta toisiaan täydentävästä ulottuvuudesta ovat: having (elintaso), loving (yhteisyyssuhteet) ja being (itsensä toteuttamisen muodot). Ulottuvuuksista having edustaa resurssiperustaista elintasoluokitusta, kun taas loving ja being viittaavat pääosin tarveperustaisia elämänlaatukategorioita (Niemelä 2010, 18–19). Allardtin ajattelu ja having-, loving-, being-tekijöiden merkitys on ollut merkittävä suomalaisen hyvinvointitutkimuksen kentällä (Saari 2011, 43–44). Teoriaa on siis pidetty jo pitkään arvostettuna hyvinvoinnin klassikkoteoksena ja sitä on käytetty ja sovellettu monenlaisissa tutkimuksissa vielä tänäkin päivänä.

Kolmas keskeinen hyvinvoinnin jäsentäjä on osallisuus- ja toimintateoreettinen hyvinvointiajattelu. Lähestymistavassa on kyse toimintaperustaisesta hyvinvointikehityksestä eli hyvinvointi ilmenee toimintojen toteutumisena. Kyse on toiminnallisuuden ja yhteisön osallisuuteen jäsentymisen myötä tulevasta hyvinvoinnista. Toiminnot nähdään hyvinvoinnin komponentteina. Tätä ajatusta on korostanut muun muassa Amartya Sen (1993). Toiminnot ja kyvyt esiintyvät siten, että kyvyt synnyttävät toimintamahdollisuuksia ja niissä olennaista on toimintavapaus. Toisin sanoen hyvinvointi ilmenee vapautena hyvinvointiin ja samalla esiin nousee myös todelliset valinnan mahdollisuudet. (Niemelä 2010, 19–20.)

3.1.2 Hyvinvoinnin ulottuvuudet

Seuraavaksi esittelen tarkemmin Erik Allardtin subjektiivista ja objektiivista näkökulmaa yhdistävä hyvinvointiteorian, joka kuvaa konkreettisella tavalla hyvinvoinnin moniulotteista luonnetta. Having-ulottuvuus kuvaa tarpeiden tyydytystä perustuen yksilön aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin kuten tulot, asuminen, koulutus ja terveys (Allardt 1976. 32–33). Ne ovat mitattavissa olevia resursseja, jotain olemassa olevaa. Perheen sisällä lasten elinolot määrittyvät suurelta osin vanhempien mukaan. Vanhemmat jakavat käytössään olevat resurssit sekä omiin että lastensa tarpeisiin. Vanhempien tehtävänä on vastata myös lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja elatuksesta, kun taas yhteiskunnan rooli on tukea vanhempia näiden tehtävien hoidossa muun muassa päivähoito- ja terveyspalveluin. (Bardy 2013, 68.)

Loving-ulottuvuus viittaa Allardtin teorian mukaan erilaisiin suhteisiin ihmisten välillä. Hyvinvoinnin yhteisyyteen liittyy sen symmetrisyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että yksilö sekä saa osakseen huolenpitoa, rakkautta ja on pidetty, että puolestaan huolehtii muista, rakastaa ja pitää muista. Suhteiden ollessa symmetrisiä, sisältäen rakkauden ilmauksia ja huolenpitoa, voidaan puhua yhteisyydestä. (Allardt 1976, 43.) Läheissuhteet perheessä tai muualla ovat keskeisessä asemassa tyydyttäessä syvempiä tarpeita. Lapselle perhe on ensisijainen kasvuympäristö ja perhesuhteissa tapahtuu arkinen huolenpito ja kasvatusta. Perheellä on ensisijaisuutensa perusteella myös kuitenkin oikeus tukeen kasvatustehtävässään. Suhteet ulottuvat myös kodin seinien ulkopuolelle ja niitä ylläpidetään niin sukulaisten kuin ystävien kesken kuin erilaisissa yhteisöissä, kuten työpaikalla tai koulussa. (Bardy 2013, 68–69.) Ulottuvuutta voidaankin tarkastella sosiaalisen yhteisön kautta eli osallisuuden tunteen ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Sosiaaliset yhteisöt joko heikentävät tai vahvistavat yksilön yhteisöllisyyttä. (Kunnari 2017, 33.)

Kolmas hyvinvoinnin ulottuvuuksista liittyy itsensä toteuttamiseen (being). Allardt (1976, 46) pitää tätä ulottuvuutta hyvinvoinnin tärkeänä osana, vaikkakin se on sisällöltään laaja ja vaikeasti täsmennettävissä. Tämän takia tulkinnan apuna hänen mukaansa kannattaa käyttää itsensä toteuttamisen vastakohtaa eli vieraantumista. Tämä ei kuitenkaan kata ulottuvuutta täysin, joten ulottuvuuden kuvaamiseksi siihen on liitetty korvaamattomuuden tunne, status, ”tekeminen” ja poliittiset resurssit. Korvaamattomuutta on havaittavissa useissa eri yhteyksissä kuten perheessä, ystäväpiirissä sekä erilaisissa organisaatioissa. Status eli arvonnanto viittaa yksilölliseen kunniaan ja kunnioitukseen. Sen ongelmallisuuden hyvinvointiarvona kuitenkin osoittaa se, että voidaan olettaa kaikkien asemasta riippumatta haluavan arvonnantoa ja kunnioitusta, mutta sen saamiseen liittyy aina jossain määrin sosiaalinen asema. Tekeminen taas nähdään itsensä toteuttamisen edellytyksenä ja myös tärkeänä hyvinvointiarvona pohjoismaisissa yhteiskunnissa. Poliittisia resursseja voidaan kuvata mahdollisuuksiksi vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. (Allardt 1976, 46–49.) Being-ulottuvuus kuvaa siis tarvetta kiinnittyä yhteiskuntaan ja elää sopuinnassa yhteiskunnan kanssa. Myönteisenä tuloksena nähdään henkilökohtainen kasvu ja kielteisenä vieraantuminen.

Allardt on käsitellyt tekemistä ja osallistumista being-ulottuvuuden osana, mutta myöhemmin Allardtin listaa on jatkettu doing (vastuullisen ja mielekkään tekemisen) ulottuvuudella. Näin ovat tehneet muun muassa Tuuli Hirvilampi ja Tuula Helne (2014, 2166–2167), joiden mukaan

doing-ulottuvuus korostaa ihmisen perusolemusta aktiivisena toimijana, joka voi omalla toiminnallaan vaikuttaa hyvinvointiinsa, joko sitä lisäävästi tai vähentävästi. Määritelmässään he luettelevat doing-ulottuvuuteen kuuluvaksi mielekkääksi koetun työn, kouluttautumisen kodista huolen pitämisen, vapaa-ajan toiminnot, sosiaalisen ja poliittisen aktiivisuuden sekä luontoaktiviteetit. Koronapandemia ja tässä tapauksessa tarkemmin kevään poikkeusolot on vaikuttanut ihmisten toimintamahdollisuuksiin. Kouluista ja töistä siirryttiin mahdollisesti kotiin. Harrastukset keskeytyivät tai olivat etänä. Ohjeistuksena oli sosiaalisten kontaktien välttäminen ja ihmisten liikkumista rajoitettiin. Ihmisten aktiivinen tekeminen voidaan nähdä oleellisena osana hyvinvointia ja tästä syystä haluan ottaa sen myös mukaan omassa tutkimuksessani erillisenä käsitteenä doing-ulottuvuuden muodossa. Myös Allardt (1976, 48–49) on puhunut vahvasta yhteydestä sosiaalisen eristäytymisen ja toiminnan puutteen välillä sekä pitänyt tekemistä tärkeänä hyvinvointiarvona. Keskeisenä tekijänä hän on nostanut esille sen, onko yksilöllä mahdollisuus itse vaikuttaa omaan elämäänsä toimintansa kautta. Allardtin teoria ottaen mukaan doing-ulottuvuus erillisenä käsitteenä soveltuu hyvin tutkimukseni viitekehykseen, koska sen ansiona voidaan pitää laajaa hyvinvointikäsitystä, jossa tunnustetaan ymmärrys hyvinvoinnista moniulotteisena ilmiönä.

3.1.3 Koettu hyvinvointi

Näkemykset vaihtelevat hyvinvoinnin taloudellista puolta korostavasta tutkimussuunnasta tutkimukseen, jossa painotetaan elämänlaatua sekä koettua hyvinvointia. Jälkimmäinen on noussut 2000-luvulla hyvinvointitutkimuksen valtavirtaan niin sosiologiassa kuin sosiaalipolitiikassa. (Saari 2011, 33.) Koetun hyvinvoinnin mittarina käytetään enenevässä elämänlaatua. Koettuun elämänlaatuun vaikuttavat yksilön terveyden ja materiaalisien hyvinvoinnin lisäksi yksilön odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteista, omanarvontunnosta ja mielekkästä tekemisestä. (Vaarama, Moisio, Karvonen 2010, 280–281.) Kun koettua hyvinvointia on tutkittu, on havaittu toistuvasti yksilöllisten, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten seikkojen yhteisvaikutus. Hyvinvointi ei siis muodostu ainoastaan yksilöllisenä prosessina, vaan se on henkilökohtaisen asian lisäksi aina myös poliittinen. (Bardy 2011, 343.) Sosioekonomisilla tekijöillä kuten toimeentulo, elinolot, terveys ja asuinympäristö on yhteys hyvinvoinnin ja elämänlaadun kokemukseen (Vaarama, Moisio, Karvonen 2010, 280–281) kuten myös edellytyksillä niiden hankkimiseksi. Näitä ovat esimerkiksi koulutus ja asema työmarkkinoilla. (Vaarama, Siljander, Luoma & Meriläinen 2010, 135.) Elämänlaatu näyttää

siis olevan sosiaalisesti valikoituvaa niin, että parempiosaisilla on parempi elämänlaatu. Sosiaaliset rakenteet ja kulttuuriset mallit vaikuttavat osaltaan ihmisten näkemyksiin ja kokemuksiin hyvinvoinnista. Hyvinvointitutkimuksissa on kuitenkin myös osoitettu (esim. Lagerspetz 2011, 193), että keskimääräinen materiaallinen vaurastuminen ei kuitenkaan välttämättä lisää koettua hyvinvointia.

Mikäli hyvinvointia lähestytään hieman eri tulokulmasta eli ihmisten elinolosuhteiden, resurssien ja arjen toiminnan näkökulmasta, voidaan puhua arjen hyvinvoinnista. Tässä yhteydessä arjella tarkoitetaan ansiotyöstä tai opiskelusta, kotielämästä ja harrastuksista muovautuvaa kokonaisuutta, jossa ihmiset toimivat erilaisissa ympäristöissä, joko yksin tai vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Toiminnan pääasiallinen tehtävä arjessa on olennaisten tarpeiden tyydyttäminen. Ihmisen subjektiivinen kokemus ja näkemys hyvinvoinnista arjessa perustuu aina olemassa olevaan elämäntilanteeseen, eikä sillä olekaan aina yhteyttä aineellisen elintason. (Raijas 2011, 243–244.) Elämäntyylin käsitteen avulla voidaan kuvata ihmisten tapaa tuottaa hyvinvointia. Elämäntyyllillä viitataan yksilön makumieltymyksiin, orientaatioihin, harrastuksiin, kulutukseen sekä elintapoihin, joista viimeisimpään sisältyy myös ajatus elintapojen sosiaalisesta ja kulttuurillisesta luonteesta (Karisto 2010, 90).

Allardtin (1976) hyvinvointiteorian kolmijako tukee olettamusta siitä, että hyvinvointi koostuu useista eri tekijöistä. Arjen hyvinvoinnissa käy taas ilmi vastuun ja vapauden periaate, mikä itsessään vahvistaa sitä olettamusta, että ihminen on yksilöllinen toimija. Yksilö tietää näin ollen itse parhaiten, mikä hänelle tuottaa hyvinvointia ja mikä ei. Ervasti ja Saari (2011) nostavat kuitenkin esille sen, että koettuun hyvinvointiin on kuitenkin suhtauduttu varauksellisesti ja kiistelyn kohteena on ollut, voidaanko ylipäättään onnellisuuseroja vertailla. Tähän vastauksena 2000-luvulla on saatu lisää systemaattista näyttöä sille, että resurssit ja koettu hyvinvointi kytkeytyvät joko välillisesti tai suoraan toisiinsa. Esimerkiksi havainnot siitä, että keskimääräinen materiaallinen vaurastuminen ei välttämättä nosta suoraan koettua keskimääräistä hyvinvointia, avaa mahdollisuuden pohtia onnellisuuden ujuttautumista osaksi hyvinvoinnin tutkimusta. Onnellisuuden voidaan näin ollen katsoa muodostuvat 2010-luvun yhdeksi keskeiseksi käsitteeksi. (Ervasti & Saari 2011, 191–192.) Tämä on kuitenkin ristiriidassa Allardtin (1976) näkemyksen kanssa, sillä hänen mukaansa hyvinvointi eli elintason ja elämänlaadun arvioiminen edellyttää eräiden arvojen asettamista, jolloin todellista maailmaa verrataan toivottuun maailmaan. Tarvitaan siis jonkinlainen kuva siitä, mitä toivomaamme maailmaan katsotaan kuuluvaksi eli valitaan hyvinvoinnin ulottuvuudet ja

päätetään, mitkä piirteet katsotaan sille tunnusomaiseksi. Hyvinvointi ja onnellisuus sekä elintaso ja elämän laatu tulee hänen mukaansa erottaa toisistaan. Hyvinvointi tarkoittaa tarpeiden tyydytystä, kun taas ”onni liittyy ihmisen subjektiivisiin elämyksiin ja tunteisiin”. (Allardt 1976, 32–33.)

3.2 Korona poikkeuksellisena tilana

Suomalaisten lapsiperheiden arki muuttui koronarajoitusten myötä huomattavasti ja oltiinkin tilanteessa, jossa sekä lapset että vanhemmat viettivät suurimman osan ajastaan keskenään kotona. Toisilta perheiltä löytyy näissä tilanteissa sopeutumiskykyä, mutta kaikilla resurssit eivät ole samanlaisia.

3.2.1 Koronapandemian ensimmäinen aalto

Maailman terveysjärjestö WHO julisti 11. maaliskuuta 2020 koronaepidemian pandemiaksi sen levittyä nopeasti ympäri maailmaa (WHO 2020a). Koronaviruspandemia eli Covid-19-pandemia on vuoden 2019 loppupuolella alkanut, paikallisesta epidemiasta maailmanlaajuisesti levinnyt viruspandemia. Sen lähtöpaikkana pidetään Kiinassa sijaitsevaa Wuhanin kaupunkia. (WHO 2020b.) Koronapandemialla on ollut merkittäviä vaikutuksia niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla. Yksilötasolla se on merkinnyt esimerkiksi turvallisuudentunteen ja hyvinvoinnin järkkymistä, kun taas yhteiskunnallisia vaikutuksia ovat olleet esimerkiksi taloudelliset haasteet ja yhteiskunnalliset rajoitukset (Plefferbaum & North, 2020.) Koronaviruspandemia ei ole kriisinä koskettanut ainoastaan julkista terveydenhuoltoa, vaan tilanne on vaikuttanut jokaiseen sektoriin (WHO 2020c). Pandemian myötä erityisesti vaikutukset talouteen niin kansainvälisesti, kansallisesti kuin paikallisesti laukaisivat kriisitilanteen. Valtioissa pyrittiin estämään viruksen leviämistä toteuttamalla erilaisia toimenpiteitä. Ihmisten liikkumista pyrittiin rajoittamaan muun muassa sulkemalla kouluja, etätyösuosituksilla kuten myös rajoittamalla julkista liikennettä ja muita julkisia palveluita. Julkisensektorin menopuoli kasvoi, kun tarvittiin resursseja terveydenhuoltojärjestelmän ylläpitämiseen ja kehittämiseen tartuntataudin hoitamiseksi ja taudin torjumiseksi. (Koley & Dhole 2021, 1, 113.) Pandemia vaikutti siis välittömästi koko yhteiskuntaan.

Suomessa julistettiin keväällä 2020 poikkeusolot koronavirustilanteen vuoksi (Valtioneuvosto 2020a). Sanna Marinin hallitus antoi suositukset koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi 12. maaliskuuta 2020 koskien muun muassa työpaikkoja, lähikontaktien rajoittamista, ulkomaanmatkailua sekä varautumisesta tuleviin mahdollisiin laajempiin rajoittamistoimenpiteisiin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020). Hallitus linjasikin 16. maaliskuuta 2020 lisätoimenpiteistä tilanteen hoitamiseksi valmiuslain, tartuntatautilain ja muun lainsäädännön mukaisesti, ja antoi sen valmiuslain käyttöönottoasetuksen eduskunnalle päivää myöhemmin. Hallituksen linjaamat toimenpiteet koskivat muun muassa yleisötilaisuuksien rajoittamista, etätyöskentelyyn siirtymistä, valtion ja kuntien kulttuuri- ja urheilutilojen sulkemista, vierailujen kieltämistä vanhusten ja muiden riskiryhmien asumispalveluyksiköissä, yksityishenkilöiden matkailun välttämistä sekä ihmisten liikkumisen rajoittamisen mahdollisuutta henkeä ja terveyttä uhkaavan vakavan vaaran vuoksi. (Valtioneuvosto 2020a.) Tämä tarkoitti myös koulujen sulkemista ja lähiopetuksen keskeyttämistä maaliskuun 18. päivä alakouluja myöten. Poikkeuksena kuitenkin esiopetus ja 1–3 luokkien lähiopetus järjestettiin lapsille, joiden vanhemmat työskentelivät yhteiskunnan kannalta kriittisillä aloilla. Lisäksi erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden lähiopetus järjestettiin sitä tarvitseville. Suosituksena oli kuitenkin Valtioneuvoston toimesta, että lasten hoito järjestetään kotona, mikäli vain siihen on mahdollisuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a.) Linjausta tarkennettiin vielä neljä päivää myöhemmin, että kaikki 1–3-luokkalaiset saivat tarvittaessa osallistua lähiopetukseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b). Suuri osa suomalaisista koululaisista siirtyi siis hallituksen ohjeistuksen mukaisesti etäopetukseen kotiin. Kuten myös monen lapsiperheen vanhemmat siirsivät työpisteensä kotiin. Eurofoundin (2020) mukaan suomalaisista palkansaajista jopa 60 prosenttia siirtyi keväällä 2020 työskentelemään kotiin, mikä on kaikkia muita EU-maita suurempi osuus. Osa vanhemmista joutui myös lomautetuksi koronan takia. Lopulta koulut suljettiin noin kahdeksi kuukaudeksi ja kouluja koskevat koronarajoitukset purettiin ja kouluihin palattiin asteittain 14.5. alkaen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c).

Koronaviruksen leviämistä pyrittiin estämään erilaisin rajoituksin ja suosituksin. Kiellot, suositukset ja ohjeet tähtäsivät fyysiseen erillään pysymiseen vähentäen ihmisten välistä yhdessäoloa romahdusmaisesti (Valtioneuvosto 2020b, 29). Näin ollen pandemian seurauksena piti pohtia omia sosiaalisia kontakteja ja tapaamisia. Mitkä näistä ovat välttämättömiä? Jos tapasi muita ihmisiä, keitä? Erääksi covid-19-pandemian merkittäväksi seuraukseksi onkin katsottu juuri sosiaalinen eristäytyminen, jonka seurauksena yksinäisyyden kokemukset, stressi

sekä ahdistus- ja masennusoireet ovat lisääntyneet. (Brooks ym. 2020; Holmes, O'Connor & Perry ym. 2020).

Sosiaalipoliittisessa kontekstissa koronapandemian aikaiset valtionhallinnolliset toimenpiteet ovat aiheuttaneet ja aiheuttavat muutoksia niin ihmisten arjessa, yhteiskunnan instituutioiden toiminnassa kuin yhteiskunnallisessa vastuunjaossa. Edellä esitettyjä valtiohallinnollisia toimenpiteitä ja suosituksia voidaan tarkastella myös vastuun näkökulmasta. Julkisen toiminnan rajoittaminen, suositukset sosiaalisten kontaktien välttämiseen, etätyösuositukset ja koululaisten lähiopetuksen keskeyttäminen siirsivät vastuuta julkisilta tahoilta yksityisen eli informaalin sektorin piiriin. On arvioitu, että koronapandemia tulee todennäköisesti vielä vaikuttamaan pitkään yhteiskunnan toimintaan. Edelle esitetyt muutokset aiheuttivat monenlaisia haasteita lapsiperheissä liittyen esimerkiksi lastenhoidon järjestelyihin, koulunkäynnin tukemiseen ja omaan työssäkäyntiin liittyviin käytäntöihin. Ihmisillä ja perheillä on erilaiset edellytykset vastata arjessa vaadittaviin muutoksiin kaventuneiden kontaktien, arjen muutosten, perhesuhteiden ja mahdollisten taloudellisten vaikutusten näkökulmista. Seuraavassa alaluvussa esittelen tehtyihin tutkimuksiin pohjautuen sitä, miten koronapandemian on vaikuttanut ihmisiin ja erityisesti perheiden arkeen ja millaisia havaintoja niiden pohjalta on tehtävissä.

3.2.2 Hyvinvoinnin ristiriidat muuttuvassa korona-arjessa

Koronaviruksen aiheuttama poikkeustila keväällä 2020 oli ajanjaksona hyvin poikkeuksellinen ja vaikutti ihmisiin ja perheisiin ympäri maailmaa. Tilanne ja sen aiheuttamat muutokset ovat olleet läsnä myös tämän jälkeen, mutta keskityn tässä yhteydessä ajanjaksona nimenomaan kevääseen 2020. Pandemian vaikutukset ovat osuneet erityisellä tavalla lapsiin ja perheisiin. Poikkeusolojen aikana perheiden kriisivalmiutta koeteltiin. Julkisessa keskustelussa korona-ajan perheestä nousi esille positiivinen puhe perheiden tiivistymisestä ja toisaalta perheen kuormittumiseen liittyvä huolipuhe. (Nätkin & Forsberg 2020.) Jo pandemian alkuvaiheessa tehtyjen tutkimusten perusteella oli nähtävissä, että korona-aika kohteli monissa maissa lapsiperheitä eriarvoisesti. Osassa perheistä nautittiin lisääntyneestä kotonaolosta ja perheen yhteisestä ajasta, kun taas toisissa perheissä ongelmat kasaantuivat. Eniten negatiivisia vaikutuksia on näyttänyt kohdistuneen niihin perheisiin, joissa mahdollisuudet arjen järjestämiseen liittyviin joustoihin olivat syystä tai toisesta rajallisemmat tai joissa on jo ennen

koronaa ollut ongelmia (esim. Smyth ym. 2020). Todennäköisenä on myös pidetty sitä, että näissä perheissä koronan vaikutukset näkyvät pitkäaikaisemmin (Erola ym. 2020).

Jyväskylän yliopiston psykologialaitoksella Kaisa Aunolan ja Matilda Sorkkilan (2020) toteuttamassa kyselytutkimuksessa selvitettiin koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilanteen näyttäytymistä perheissä koronakevään aikana. Alustavien tutkimustulosten mukaan poikkeustilanne jakoi perheitä hyvin ja huonosti voiviin. Poikkeusajankokemukset poikkesivat siis toisistaan: 44 prosenttia vanhemmista koki koronatilanteen positiivisena ja toiveikkaana, kun vastaavasti 55 prosentilla kokemus oli synkkä ja toivoton. Avovastauksissa vanhemmat kertoivat, että he kokivat kuormittaviksi tekijöiksi erityisesti taloudelliset huolet, työn ja perheen yhdistämiseen liittyvät haasteet, etäkouluun kytkeytyvät haasteet sekä yleisen avun puutteen. (Aunola & Sorkkila 2020.) Samoihin tuloksiin koronapandemian vaikutuksista ja siitä, että ne ovat olleet sekä positiivisia että negatiivisia ovat tulleet myös Johanna Lammi-Taskula ym. (2020) THL:n perheiden ja lastenhyvinvointiin liittyvässä raportissaan. Osalle perheistä poikkeustila toi mukanaan lisää perheen yhteistä aikaa myönteisessä mielessä, kun toisille kyse oli kuormittavasta sekä perheen sisäisiä ristiriitoja lisäävästä ajasta. (Lammi-Taskula ym. 2020, 46.) Riitta Särkelän ja Antti Siltaniemen (2020) tekemässä Ensi ja turvakotiliiton verkkokyselyssä selvitettiin vanhempien näkemyksiä perheensä tilanteesta sekä heidän kokemuksiaan perheensä selviytymisestä poikkeustilanteesta. Vastauksista saatiin saman suuntaisia tuloksia, sillä osa vastaajista koki voivansa hyvin, mutta vastauksissa nousivat esiin myös lisääntyneet ongelmat kuten stressi, kuormittavuus ja taloudelliset ongelmat. Lisäksi kyselyssä kävi ilmi, että apua ei välttämättä ollut saatu, vaikka sitä olisi tarvittu. (Särkelä & Siltaniemi 2020.)

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) selvityksen mukaan (Wennberg, Luukkonen & Haila 2020) koronakriisi on vahvistanut jo olemassa olevia trendejä ja tehnyt ne kirkkaammin näkyväksi. Selvityksen mukaan koronakriisi toi esille nopeasti kuinka suuri lastensuojelullinen tukifunktio koululla ja harrastustoiminnalla on. Niissä on kyse myös arjen rakenteista ja sellaisesta elämänrytmistä ja järjestyksestä, jotka kannattelevat monien perheiden arkea. Koulu ja kerho- ja harrastetoiminnat ovat monille lapsille myös ainoita kaverisuhteita ja arjen sosiaalisten kontaktien mahdollistavia paikkoja, joten näiden jäädessä pois, lasten yksinäisyys ja mielekkään tekemisen puute nousi esiin. Kaverisuhteiden rajoittamisen nähtiin vaikuttavan myös lasten hyvinvointiin. Selvityksen mukaan myös vanhempien ahdistus ja uupumus lisääntyi yhtäaikaisesti vanhemmuuden ammatillisen ja vapaaehtoisuuteen perustuvan

vertaistuen vähentyessä. Vanhempien kokemusten mukaan heidän omat voimavaransa eivät riitä perheen arkeen, kun vastuu lapsista on 24/7 ja tämä on samalla lisännyt vanhempien keskinäisiä ristiriitoja. Lasten ja perheiden palvelujen parissa työskentelevät ammattilaiset ovat lisäksi vastanneet kriisin tuoneen lastensuojelun asiakkaiksi uusia perheitä. (Wennberg ym. 2020, 8, 18.)

Pelkona on ollut etäopetuksen kasvattavan sosioekonomista etäisyyttä perheiden välillä, sillä koulun siirtyessä koulusta kotiin vanhempien roolioppimisen tukijana korostui aiempaa enemmän. Kaikilla vanhemmilla ei myöskään ollut mahdollisuutta etätyöhön, jolloin heillä olisi ollut mahdollista olla lapsensa koulunkäynnin tukena. Kuten tässä on esitelty, jo keväällä 2020 tutkijat nostivat esiin, että koronakevään vaikutus erityisesti lapsiin ja nuoriin voi olla merkittävä. Perheiden nähdään olleen eriarvoisessa asemassa kriisin keskellä, sillä kuten jo todettua, vanhempien kyky oppimisen tukijana korostuu tällaisissa tilanteissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020d.) Myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) (2020) arvion mukaan etäopetusaika on vaikuttanut oppilaiden hyvinvointiin, oppimisen tuen tarpeisiin sekä oppimisvalmiuksiin. Wennberg ym. (2020) selvityksen mukaan perheiden valmiudet ja lähtökohdat etäopiskelun tukeen ovat hyvin erilaisia. Tämän taas nähdään kasvattavan osaamisen tasoeroja ja lasten eriarvoisuutta. Kun osassa perheistä kyettiin vastaamaan arjen muutoksiin vanhempien olemassa olevien resurssien myötä, monissa perheissä voimavarat olivat olleet koetuksella ainakin väliaikaisesti, kun samanaikaisesti esimerkiksi oma työ oli saattanut päättyä ja arjen tukirakenteet katosivat. Toisaalta positiivisina vaikutuksina selvityksen mukaan osalle lapsista ja nuorista tänä aikana oli ollut helpompaa keskittyä opiskeluun, esimerkiksi koulukiusaamisesta kärsiville lapsille muutos on saattanut näyttäytyä positiivisena ja keskittyminen opiskeluun oli helpompaa ilman koulussa tapahtuvaa hälinää. (Wennberg ym. 2020, 8, 18.)

Yhteenvetona todeta, että koronapandemian vaikutukset ovat osuneet erityisellä tavalla lapsiin ja perheisiin. Fyysinen etääntyminen muutti ja vähensi sekä vanhempien että lasten sosiaalisia kontakteja perheen ulkopuolella ja samalla lisäsi perheen kotona viettämää aikaa. Tämän lisäksi vanhemman roolin sisällään pitämät vastuut ja velvollisuuden ovat ominaisuuksiltaan muuttuvia ja niiden on lisäksi mahdollista muuttua, korostua ja heikentyä ajasta riippuen (Milkie & Bierman & Schieman, 2008, 87). Voidaankin katsoa, että poikkeustila mahdollisesti muovasi omanlaisena ajanjaksonaan vanhemman roolia. Perheen ja työn yhteensovittaminen saikin koronakeväänä täysin uudenlaisia merkityksiä.

4 Tutkimuksen tausta ja toteutus

Tässä tutkielman teoriaosuuden ja analyysiosan yhteen nivovassa luvussa esittelen tutkielman tutkimusasetelman. Aloitan esittelemällä tutkimusongelmani sekä varsinaiset tutkimuskysymykseni. Tämän jälkeen esittelen käyttämäni aineiston ja sen rajauksen, jonka jälkeen etenen kertomaan sisällönanalyysistä analyysimenetelmänä sekä käyn läpi tutkimukseen vaikuttavia tutkimuseettisiä kysymyksiä. Lopuksi, ennen kuin siirryn varsinaiseen analyysilukuun, kerron analyysini vaiheista ja etenemisestä.

4.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkielman viitekehyksenä toimii aikaisempi tutkimus ja tieto arjen vaikutuksista hyvinvointiin. Aineiston avulla pyrin sukeltamaan syvemmälle siihen, mitä poikkeusajan vaikutukset käytännössä merkitsevät yksilölle ja perheelle, sekä miten ne ilmenevät tavallisessa arjessa ja elämäntilanteessa. Toisin sanottuna tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada käsitys siitä, mitä vanhemmat ajattelevat hyvinvoinnista poikkeusaikana, miten he suhtautuvat muuttuneeseen tilanteeseen ja millaisia hyvinvoinnin kokemuksia heillä on tältä ajalta.

Tutkimuskysymykset:

- Miten korona-aika rajoituksineen näkyi lapsiperheiden elämässä ja hyvinvoinnissa?
- Mitkä asiat koettiin hyvinvointia vahvistavina ja/tai heikentävinä tekijöinä korona-arjessa?

Korona-arjella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa elämää koronakeväänä 2020 ja siihen liittyviä kokemuksia. Vanhemmille on esitetty kysymyksiä poikkeusajan arjesta, siinä pärjäämisestä ja näkymistä koskien tulevaisuutta (ks. aineiston kuvaus seuraavassa alaluvussa 4.2). Tässä tutkimuksessa lähestyn aihetta sekä negatiivisesta että positiivisesta näkökulmasta tarkastelemalla sekä niitä ristiriitoja ja hyvinvointia heikentäviä tekijöitä, joita vanhemmat ovat kohdanneet korona-arjessa, että keinoja ja hyvinvointia vahvistavia tekijöitä, jotka ovat auttaneet ristiriitojen ratkaisemisessa ja vaikuttavat perheiden hyvinvointiin. Oleellista on ymmärtää vanhempien tapoja kuvata resurssejaan ja omaa toimintaympäristöään poikkeustilanteessa, sekä millaisia kokemuksia heillä on itsestään toimijana tässä ympäristössä.

4.2 Aineisto

Tutkimuksen aineistona käytän Porin yliopistokeskuksen *Perheet ja korona-arki - uudelleen asemoitunut työ, koulu ja sosiaalinen ympäristö ongelmien lähteenä ja ratkaisujen resurssina* -hankkeen keväällä 2020 kerättyä verkkokyselyä. Kohderyhmänä tutkimuksessa ovat porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhemmat. Kyselyyn vastattiin Microsoft Forms -kyselylomakkeella 12.5.-25.5.2020 välisenä aikana ja se kerättiin Wilma-järjestelmän kautta, jossa vanhemmille lähetettiin linkki kyselylomakkeelle. Kysymykset lomakkeella olivat pääsääntöisesti avokysymyksiä, jotka käsittelivät poikkeusajan arkea, siinä pärjäämistä ja näkymiä koskien tulevaisuutta. Taustatietona vastaajilta kysyttiin sukupuolen lisäksi ikää, koulutusta, työmarkkina-asemaa, perheen aikuisten (yli 18-vuotiaiden) lukumäärää, perheen lasten (alle 18-vuotiaiden) lukumäärää, syntymävuotta ja toimeentuloa. (Perheet ja korona-arki 2020.)

Aineisto sopii tutkielmani aineistoksi, sillä vanhempien kokemuksista poikkeusaikana on mahdollista saada tietoa heidän itsensä raportoimanaan. Ajatus kyselyn tekemisestä voidaan kiteyttää siihen, että kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai minkä takia hän toimii tietyllä tavalla, on sitä kannattavaa kysyä häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Kyselyyn vastasi 835 vastaajaa, joilla on vähintään yksi peruskouluikäinen lapsi. Alkuperäisestä aineistosta (n=850) oli poistettu 15 vastausta: kuusi testivastausta, kahden lapsen vastaukset, neljä samaa vastausta sekä kolme tyhjää vastauslomaketta. Vastanneista vanhemmista jopa 90 prosenttia oli naisia (n=750) ja miehiä vastaajista oli vain 10 prosenttia (n=84) prosenttia. Näin ollen naiset ovat selvästi yliedustettuina aineistossa. (Perheet ja korona-arki 2020.)

Tässä tutkimuksessa kiinnostukseni kohteena ovat työssäkäyvät vanhemmat, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Analyysin ulkopuolelle rajasin yksinhuoltajat sekä vanhemmat, jotka ovat itse tai joiden puoliso on työmarkkinoiden ulkopuolella. Rajaukset tein koska aineistoa läpi lukiessa esiin nousi mielenkiintoisena näkökulmana perheiden jouston mahdollisuudet, sekä miten vanhempien työtilanne vaikuttaa työn ja muun elämän yhteensovittamiseen ja hyvinvoinnin kokemukseen. Jouston mahdollisuudet nousivat esiin alustavan tulkinnan mukaan myös yksinhuoltajaperheissä sekä perheissä, joissa lapsella on tarve saada erityistä tukea. Kaikissa vastauksissa ei käynyt ilmi onko kyseessä yhden vai kahden huoltajan talous tai kahden huoltajan taloudessa toisen huoltajan työmarkkinatilanne tai työajan

ja/tai -paikan joustavuus ei käynyt ilmi. Osa vastaajista oli lomautettuna tai irtisanottu työstään. Perheissä elettiin ja eletään ylipäätään erilaisissa tilanteissa. Suurin osa lapsiperheistä sijoittuu arjen kokemuksineen johonkin ääripäiden välimaastoon. Aineiston ollessa hyvin monipuolinen, ja pitäen sisällään useita yhteiskunnallisesti mielenkiintoisia teemoja, koin aineiston rajaamisen tarpeelliseksi kohdentaen kiinnostukseni kahden työssäkäyvän vanhemman kotitalouksiin, joissa vastaajan vastauksessa käy ilmi molempien vanhempien työtilanne.

Työssäkäyvät vanhemmat olivat alkuperäisessä aineistossa selvästi ylliedustettuna. Yli 80 prosenttia vanhemmista kertoi olevansa työsuhteessa tai toimivansa yrittäjänä. Rajasin siis aineistosta työttömät tai lomautetut vanhemmat, opiskelijat ja eläkkeellä tai muussa tilanteessa olevat. Tämän lisäksi aineistosta rajautuivat ulkopuolelle yksinhuoltajaperheet. Lisäksi kuten jo mainitsin, rajasin aineistosta ne, joiden vastauksissa ei käynyt ilmi toisen vanhemman työmarkkinatilanne tai työajan ja/tai -paikan joustavuus. Rajausten jälkeen aineisto koostui 257 vanhemman vastauksesta (ks. Taulukko 1.).

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden porilaisten vanhempien taustamuuttujat aineiston rajauksen jälkeen.

	N	%
Sukupuoli	257	100
Nainen	226	88
Mies	31	12
Ikä	250	100
Alle 39 vuotta	52	21
40–49 vuotta	161	64
Yli 50 vuotta	37	15
Koulutus	257	100
Peruskoulu	2	1
Ammatillinen koulutus	75	29
Korkea-aste	180	70
Toimeentulo	256	100
Erittäin tai melko huonosti	3	1
Ei erityisen hyvin tai erityisen huonosti	47	18
Melko tai erittäin hyvin	206	81
Kuinka monta alle 18-vuotiasta asuu taloudessasi?	255	100
1 lasta	76	30
2 lasta	136	53
3 lasta tai enemmän	43	17

Nämä vanhemmat olivat varsin korkeasti koulutettuja: 70 prosentilla oli joko yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Lisäksi vastaajista jopa 88 prosenttia oli naisia (n=226) ja miehiä vastaajista oli ainoastaan 12 prosenttia (n=31). Näin ollen on huomioitava aineistoa analysoitaessa, että sekä kerätyssä että rajatussa aineistossa korkeasti koulutetut naiset ovat yliedustettuina.

Tämän aineiston perusteella työskentely korona-arjessa vaihteli siten, että 29 prosentissa perheistä molemmat vanhemmat työskentelivät etänä, 36 prosenttia osittain etänä ja osittain työpaikalla (toinen vanhemmista etänä ja toinen työpaikalla tai etätöiden vuorottelu vanhempien kesken) ja 35 prosenttia kävi töissä kodin ulkopuolella työpaikalla (ks. Taulukko 2.). Aineistossa ei ollut tietoa puolison sukupuolesta, mutta avovastauksissa useissa tapauksissa sukupuoli mainittiin. Aineiston analyysissä tuon vastaajan sukupuolen esiin niissä tapauksissa, joissa se on tuotu vastauksessa esille. Muuten puhun puolisoista tai vanhemmista.

Taulukko 2. Taustamuuttujat eriteltynä vanhempien työntekeksen tavan mukaan korona-arjessa.

	Molemmat vanhemmat etätöissä		Molemmat vanhemmat töissä kodin ulkopuolella		Toinen vanhemmista etätöissä	
		%		%		%
Sukupuoli	75	100	89	100	93	100
Nainen	62	83	83	93	81	87
Mies	13	17	6	7	12	13
Ikä	72	100	86	100	92	100
Alle 39 vuotta	9	13	25	29	18	20
40–49 vuotta	52	72	49	57	60	65
Yli 50 vuotta	11	15	12	14	14	15
Koulutus	75	100	89	100	93	100
Peruskoulu	0	0	2	29	0	0
Ammatillinen koulutus	6	8	42	57	27	29
Korkea-aste	69	92	45	14	66	71
Toimeentulo	75	100	89	100	92	100
Erittäin tai melko huonosti	1	1	2	2	0	0
Ei erityisen hyvin tai erityisen huonosti	15	20	18	20	14	15
Melko tai erittäin hyvin	59	79	69	78	78	85
Kuinka monta alle 18-vuotiasta asuu taloudessasi?	73	100	89	100	93	100
1 lasta	23	32	25	28	28	30
2 lasta	38	52	54	61	44	47
3 lasta tai enemmän	12	16	10	11	21	23

4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi aineiston analysoinnin menetelmänä

Tässä tutkielmassa käytän tutkimusmenetelmäni laadullista sisällönanalyysia. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2018, 78) mukaan on sisällönanalyysia mahdollista hyödyntää lähes kaikenlaisessa laadullisessa tutkimuksessa. Sen avulla voidaan analysoida erilaisia dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Tässä tutkimuksessa tutkittavana tekstinä toimii *Perheet ja korona-arki - uudelleen asemoitunut työ, koulu ja sosiaalinen ympäristö ongelmien lähteenä ja ratkaisujen resurssina* -hankkeen kyselytutkimuksen aineisto keväältä 2020. Sisällönanalyysin avulla tekstistä pyritään etsimään merkityksiä ja pyrkimyksenä on saada tutkittavasta aiheesta kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Ennen kuin päädyin valitsemaan analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin pohdin eri analyysimenetelmien välillä. Esimerkiksi diskurssianalyysia hyödyntämällä aineistosta olisi ollut mahdollista analysoida, miten erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä tuotetaan sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 17). Kiinnostukseni tässä tutkimuksessa on kuitenkin lähtökohtaisesti ihmisten kokemuksissa, eikä kielenkäytön merkityssysteemeissä, joten mielestäni sisällönanalyysi sopii hyvin menetelmäksi tässä yhteydessä.

Sisällönanalyysi voidaan tehdä kolmella tapaa: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavaa perinnettä hyödyntäen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–133). Näistä tavoista analyysitapaani kuvaa parhaiten teoriaohjaava, jossa teoriaa hyödynnetään analyysin apuna, mutta analyysi ei pohjautu suoraan teoriaan. Toisin sanoen aineistoyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto on mukana ohjaamassa ja auttamassa analyysiprosessissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Seuraavaksi esittelen nämä eri tavat tiivistetysti ja kerron sen jälkeen, miksi valitsin menetelmäksi juuri teoriaohjaavan sisällönanalyysin.

Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa sisällönanalyysissa aineistoa lähestytään sen omista ehdoista käsin, ilman tiukkoja teoreettisia etukäteisoletuksia. Keskiössä on tulkinta ja päättely edeten empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108, 122, 127.) Teorialähtöisessä eli deduktiivisessa sisällönanalyysissa aineistoa lähestytään aiempaan teoriaan pohjautuvan käsitejärjestelmän avulla. Toisin sanottuna aineiston analyysia ohjaa valmis aikaisemman tiedon pohjalta luotu teoria, kehys tai malli. Tutkimuksessa kuvataan ennen analyysin tekemistä se malli, johon analyysi nojautuu ja mallin mukaan taas määritellään käsitteet, jotka ovat tutkimuksen kohteena. Analyysin ideana

ei ole luoda uutta teoriaa, vaan testata aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110, 127.) Kolmas eli teoriaohjaava sisällönanalyysi on analysoinnin tapa, joka yhdistää sekä aineistolähtöisen että teorialähtöisen sisällönanalyysin piirteitä. Siinä on teoria voi toimia apuna, mutta analyysin pohjana ei ole suoraan teoria. Aineistolähtöisen analyysin tapaan analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysia. Teorian ajatellaan toimivan analyysin apuna, mutta se ole kuitenkaan kaiken pohja. Aikaisemman tiedon vaikutus on tunnistettavissa, mutta sen merkitys ei ole teoriaa testaava vaan enemminkin uusia ajatusuria avaava. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109, 133.)

Teoriaohjaava analyysimenetelmä valikoitui siis metodikseni. Lähestyn näin ollen aineistoa käyttäen apuna teoriataustaa ja käsitteitä, joita olen aikaisemmissa luvuissa esittänyt. Vältän kuitenkin asettamasta aineistoa tiukasti valmiisiin käsitejärjestelmiin. Alustavan selailun perusteella aineistosta muodostui kuva, että se sisältää hyvin erilaisia vastauksia. Kysymykset lomakkeella olivat avokysymyksiä, mikä mahdollisti vastaajille monen tyyppisiä vastauksia ja tilaisuuksia purkaa omia kokemuksia poikkeusajan arjessa, siinä pärjäämisessä ja näkymiä koskien tulevaisuutta. Tämän vuoksi valmiin teoriakehyksen soveltaminen aineistoon olisi supistanut liikaa tuloksia, kokemuksia. Kuitenkin tutkimuksen teemoihin liittyen, eli arkeen, hyvinvointiin ja lapsiperheisiin, on olemassa paljon tutkimusta ja kirjallisuutta, joiden näen tuovan lisäarvoa tutkimustuloksiin nähden.

Pyrkimyksenä laadullisessa tutkimuksessa ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan muodostaa kuvaus jostain ilmiöstä tai tapahtumasta, ymmärtää jotain tiettyä toimintaa paremmin tai tarjota mielekäs teoreettinen tulkinta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Keskityn tässä tutkimuksessa porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhempiin, ja keskiössä ovat heidän kokemuksensa koronaviruksen aiheuttamassa poikkeuksellisessa tilanteessa, joka voidaan nähdä erityisenä ilmiönä jo itsessään.

4.4 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Yhtenä keskeisimpänä tieteellistä ajattelua ohjaavista periaatteista pidetään tutkimuksen eettisyyttä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen ja etiikan yhteys näyttäytyy kahdella eri tavalla; tutkimuksen tulosten voidaan katsoa vaikuttavan eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tekemiin ratkaisuihin tutkimuksessaan. Tutkimuksen

tekemisen eettiseen ulottuvuuteen liittyvät kysymykset siitä; millaista on hyvä tutkimus, miten tutkimusaiheet valitaan, millaisia keinoja tutkija saa käyttää sekä millaisia ovat tutkimustulokset, joita tutkija saa tavoitella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147–148.)

Sekä aineistonkeruussa että tämän tutkimuksen toteutuksessa on otettu huomioon tutkimuseettiset seikat. Olenkin tutkimusprosessisani sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Koska käytössäni oli valmis aineisto, tutkimuksen eettiset kysymykset koskivat minua lähtökohtaisesti aineiston säilyttämisen, käsittelyn ja tutkimustulosten raportoinnin osalta. Tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin osana verkkokyselyä, jossa kerättiin tietoa lapsiperheiden arjesta poikkeusaikana, ja jossa kohderyhmänä tutkimuksessa olivat porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhemmat. Kyselylomakkeiden saatekirjeessä vanhempia informoitiin vastausten käyttötarkoituksesta ja käsittelystä. Saadessani aineiston käyttöni olen kirjoittanut aineistonluovutus ja -käyttölupasopimuksen, jossa on määritelty aineiston käyttötarkoitus. Allekirjoituksellani olen sitoutunut noudattamaan sopimuksen ehtoja: käytän aineistoa ainoastaan ilmoittamaani tarkoitukseen, henkilötietojen salassapitoon, aineiston huolelliseen säilyttämiseen ja käsittelyyn, tutkimustulosten tutkimuseettisesti kestävään raportointiin sekä tuhoan aineiston tutkimukseni päätyttyä. Aineisto on kerätty anonyymisti, eikä sitä näin ollen tarvinnut aineiston käsittelyn yhteydessä anonymisoida niin, ettei vastaajien henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Huomionarvoista kuitenkin on se, että vaikka kyseessä olikin anonyymi aineisto, ei se kuitenkaan ollut julkinen. Aineiston sekä siihen liittyvät muistiinpanot tulen tuhoamaan sen jälkeen, kun olen saanut tutkielmani valmiiksi.

Tässä tutkimuksessa käytetty vastaajajoukko, 257 vastaajaa, on joukkona varsin rajallinen eikä sen voida näin ollen nähdä edustavan kaikkien porilaisten kahden huoltajan talouksien kokemuksia poikkeusolojen vaikutuksista arjen järjestämiseen ja hyvinvointiin. Lisäksi on muistettava, että vastaajista suuri osa oli suhteellisen korkeasti koulutettuja naisia, joilla on mahdollisesti paremmat mahdollisuudet joustoihin työssään. Onkin mahdollista, että tämä aineisto ei tavoittanut niitä, joiden lähtötilanne oli heikompi, ja joihin koronakriisin välittömät vaikutukset osuivat kovimmin.

Koska tässä on kyse laadullisesta tutkimuksesta, jossa on hyödynnetty sisällönanalyysia, on huomioitava, ettei tutkimus ole täysin objektiivista, sillä tutkijan kokemukset ja näkemykset

ovat voineet vaikuttaa tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Olen kuitenkin pyrkinyt aiemman kirjallisuuden, teorian sekä aineiston tarkan läpikäymisen ja analyysin pohjalta laatimaan teemoittelun, jossa olen käynyt aineiston mahdollisimman järjestelmällisesti läpi. Tuon esiin myös laajasti aineistonäytteitä, joissa vastaajien ääni pääsee mahdollisimman hyvin kuuluviin. Vaikka täysin objektiiviseen tutkimukseen ei päästäisikään tehtäessä tulkintaa vaativaa analyysia, on sen tavoittelu tutkimusta tehdessä olennaista ja myös sitä itse tavoittelen.

4.5 Aineiston analyysin toteutus

Laadullista tutkimusta voidaan kuvata prosessina kuten Kari Kiviniemi (2015, 74) toteaa. Prosessin aikana aineistoon liittyvät näkemykset ja tulkinnat kehittyvät tietoisuudessa askel askeleelta tutkimusprosessin mukana. Prosessille ominaispiirteistä onkin, ettei tutkimuksen eteneminen ole välttämättä selkeästi jäsennettävissä erillisiin vaiheisiin, vaan esimerkiksi tutkimustehtävään liittyvät ratkaisut voivat muotoutua pikkuhiljaa tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2015, 74.) Myös omalla kohdallani tutkimuskysymykseni tarkentuivat tutkimuksen edetessä. En myöskään ennen aineiston rajausta lähtenyt tietoisesti noudattamaan tarkkaa kaavaa analyysin toteuttamisessa, vaan lähestyin aineistoa lukemalla sitä läpi saadakseni kuvan siitä, mistä aineistossa puhutaan. Tämän jälkeen kävin aineistoa läpi useampaan kertaan pitäen samalla mielessäni tutkimusaiheeni. Aineistoa läpi käydessäni huomasin pian aineiston olevan liian laaja pro gradu -tutkielmaan eli aineiston rajaaminen tuli tässä vaiheessa ajankohtaiseksi.

Tiivistetysti analyysiprosessini eteni kutakuinkin Tuomen ja Sarajärven (2018, 104–105) esittelemän sisällönanalyysin kaavan mukaisesti, joka perustuu Timo Laineen jo vuosia sitten esittämään runkoon. Yksinkertaisuudessaan se etenee seuraavalla tavalla. Aluksi päätetään mikä aineistossa kiinnostaa. Toiseksi aineisto käydään läpi siten, että erotetaan ja merkitään tutkimuskysymykseen vastaavat kohdat aineistosta sekä kerätään ne yhteen ja erilleen muusta aineistosta. Tämän jälkeen aineiston tuloksia luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ja viimeiseksi kirjoitetaan niistä yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105.) Poikkeuksena se, että lähdin alkuun lukemaan aineistoa etsien sieltä esiin nousevia kiinnostavia asioita. Laadullisen tutkimuksen pullonkaulana voidaankin pitää sitä, että aineistosta löytää aina asioita, joita ei mahdollisesti ole etukäteen osannut ajatella (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Olinkin osua omassa prosessissani ja kenties osuinkin toiseen pullonkaulaan eli siihen, että kaikkia maailman asioita ei voi tutkia yhdessä pro gradu -tutkimuksessa eli oli valittava jokin

tarkkaan rajattu ilmiö (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Eli tein päätöksen siitä, mikä aineistossa minua kiinnostaa.

Lopulta tekemäni analyysin voi jakaa kolmeen vaiheeseen. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aloitin lukemalla vastaukset useaan otteeseen läpi tehden muistiinpanoja ja tarpeelliset aineiston rajaukset, joista olen kertonut aineiston esittelyn yhteydessä. Tämän jälkeen etsin aineistosta sanoja, lauseita ja ajatuskokonaisuuksia, jotka jollain tapaa vastasivat tutkimuskysymyksiini ja merkitsin kohdat tekstin korostusvärillä. Analyysin toisessa vaiheessa siirryin ATLAS.ti-ohjelmistoon, jossa kävin kohdat uudestaan läpi poimien ja tarkastellen aineistosta merkitykselliseksi kokemiani katkelmia ja tätä kutsutaan ATLAS.ti-ohjelmistossa koodaamiseksi. Tärkeää on ymmärtää, että ohjelmistot eivät tee analyysia vaan ne toimivat analyysin apuvälineenä vapauttaen tutkijan kapasiteettia ajatustyöhön. (Laajalahti & Herkama 2018, 91–92.) Ryhmittelyssä analyysiyksiköt kootaan yhteen samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien mukaan luoden niistä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Näitä ryhmittelyssä syntyviä kuvauksia kutsutaan alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Hyödynsin ryhmittelyssä apuna mukaelmaani Hirvilammen ja Helnen (2014, 2169) HLDB-mallista (having-loving-doing-being). Valitsin tämän mallin, sillä esimerkiksi juuri Hirvilampi ja Helne (2014) ovat lisänneet Allardtin (1976) kolmijaotteluun; having (elintaso), loving (sosiaaliset suhteet) ja being (oma elämä), doing-ulottuvuuden (mielekkäs tekeminen/osallistuminen), joka erillisenä ulottuvuutena korostaa aktiivisen toiminnan merkitystä hyvinvoinnille. Rajoitukset ovat vaikuttaneet ihmisten aktiiviseen toimintaan, joten näen, että ulottuvuus on juuri tässä kontekstissa oleellinen osa hyvinvoinnin kokonaisuutta. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 3.) on hahmoteltu ryhmittelyssä apuna käyttämäni mukaelma HLDB-mallista.

Taulukko 3. Aineiston ryhmittely mukailien Hirvilammen ja Helnen (2014) HLDB-mallia.

Elintaso (having)	Tarpeet	Hyvinvointia heikentävät tekijät	Hyvinvointia vahvistavat tekijät
aineelliset resurssit ja fysiologiset tarpeet	Taloudelliset resurssit: tulot ja varallisuus	taloudelliset huolet ja ongelmat	ylimääräisten menojen karsiutuminen
	Asuminen	oman tilan puute	riittävästi tilaa, tilajärjestelyt
	Turva	turvallisuuden tunteen järkkäminen, huoli sairastumisesta	tuki, puhuminen
	Ravinto	ruoan kulutus lisääntynyt, kouluruoan puuttuminen	ruoka-apu/ruokalahjakortti

Sosiaaliset suhteet (loving) ihmissuhteet	Tarpeet	Hyvinvointia heikentävät tekijät	Hyvinvointia vahvistavat tekijät
	perhe	ristiriitoja ja riitoja perheessä	perheen yhteisen ajan ja tekemisen lisääntyminen, perhesuhteiden lähentyminen
	sukulaiset	sosiaalisten kontaktien ja lähiverkoston avun käytettävyyden väheneminen	etäyhteydenpito ja vertaistuki
	isovanhemmat	isovanhempia ei ole voinut tavata, isovanhempien avun menettäminen, huoli isovanhempien sairastumisesta	etäyhteydenpito ja tapaamiset mahdollisuuksien mukaan
	ystävät ja muut läheiset	sosiaalisten kontaktien ja lähiverkoston avun käytettävyyden väheneminen	Etäyhteydenpito ja vertaistuki
	koulu ja paikalliset yhteisöt (mm. kerho- ja harrastetoiminnat)	yleinen avun puute, arjen sosiaalisten kontaktien paikkojen puuttuminen, yksinäisyys	etäyhteydenpito ja tuen saaminen
	julkisyhteisöt	yleinen avun puute, peruspalveluiden saatavuus heikentyi	tuen ja palveluiden saaminen
	lemmikit	ei lemmikkejä	lemmikistä seuraa

Tekeminen (doing) Merkityksellinen tekeminen	Tarpeet	Hyvinvointia heikentävät tekijät	Hyvinvointia vahvistavat tekijät
	työ	haasteet työn ja perheen yhdistämisessä	työn joustavuus
	koulutus ja oppiminen	etäkouluun kytkeytyvät haasteet, perheet eriarvoisessa asemassa, sillä vanhempien kyky tukea oppimista korostuu	helpompi keskittyä opiskeluun esim. koulukiusaamista kärsiville lapsille muutos saattanut näyttäytyä positiivisena
	vapaa-ajan toiminta ja harrastukset	harrastukset loppuneet/tauolla, mielekkään tekemisen puute	harrastukset etäyhteyksillä tai omatoimisesti, harrastuksia jatkettu uusilla tavoilla, harrastusmenojen puuttuessa yhteisen ajan lisääntyminen
	liikunta	liikunnan väheneminen	omatoimiset treenit, ulkoliikunnan lisääntyminen
	kotityöt	kotitöiden lisääntyminen, kouluruoan valmistamiseen liittyvät haasteet	vastuun jakaminen, suunnitelmallisuus, joustaminen
	luontoaktiviteetit (mm. puutarhanhoito, retkeily)	ei luontoaktiviteettejä	ulkoilun ja retkeilyn lisääntyminen

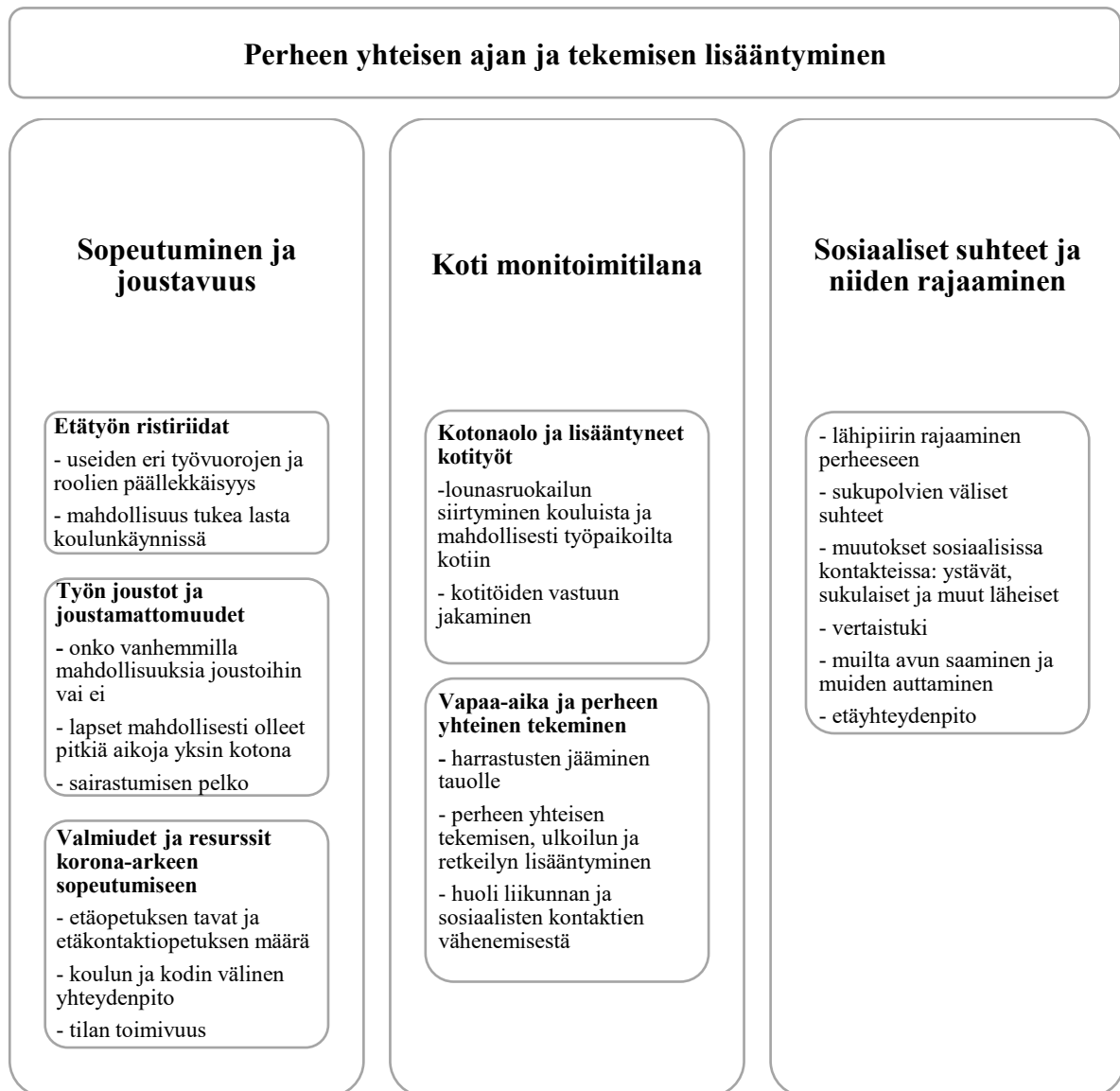
Oma elämä (being) potentiaali hyvään elämään / itsensä toteuttamiseen	Tarpeet	Hyvinvointia heikentävät tekijät	Hyvinvointia vahvistavat tekijät
	hyvä psyykinen terveys	ahdistus ja uupumus, stressi	stressittömyys
	hyvä fyysinen terveys	terveyshaasteet	hygienia, terveenä pysyminen

	kokemukset kokonaisuudesta, elävyydestä ja omavaraisuudesta.	huoli sairastumisesta, epätietoisuus, yhteiskunnalliset rajoitukset	uudet tavat nauttia
	arjen voimavarat	haasteita arjen hallinnassa, voimavarat koetuksella	vanhempien olemassa olevat resurssit
	pyrkimys rauhallisuuteen	kiire, tylsyyt	aikaa enemmän, aikataulupaineiden väheneminen

Analyysini kolmannessa vaiheessa päätin kiinnittää tutkimukseni fokuksen loving- ja doing-ulottuvuuksiin, sillä fyysiseen etäisyyteen liittyvät rajoitukset vaikuttivat suoraan ihmisten sosiaalisiin suhteisiin sekä tekemiseen (mm. koulu, työ ja vapaa-ajan toiminta). Lisäksi huomasin niillä olevan paljon yhteyksiä toisiinsa esimerkiksi perheen yhteisen ajan lisääntymisen muodossa, jota vapautui muun muassa työ- ja harrastusmatkoihin ja harrastuksiin itsessään käytetystä ajasta. Lähdin siis jatkoanalysoimaan doing-ulottuvuuden hyvinvointitekijöitä *työ, koulutus ja oppiminen, vapaa-ajan toiminta ja harrastukset, liikunta, kotityöt ja luontoaktiviteetit* sekä loving-ulottuvuuden hyvinvointitekijöitä *perhe, sukulaiset, isovanhemmat, ystävät ja muut läheiset, koulu ja paikalliset yhteisöt, julkisyhteisöt ja lemmikit*. Tässä vaiheessa otin etäisyyttä ryhmittelemiini analyysiyksiköihin ja tarkastelin, miten nämä hyvinvointitekijät näkyivät arkisina käytäntöinä perheiden arjessa ja miten ne liittyivät toisiinsa. Kävin läpi pelkistämäni aineistoa järjestelemällä ja yhdistelemällä analyysiyksiköistä mielekkäitä kokonaisuuksia. Analyysini tuloksena syntyi kolme suurempaa teemaa, jotka nimesin *sopeutuminen ja joustavuus, koti monitoimitilana sekä sosiaaliset suhteet ja niiden rajaaminen*. Tämän jälkeen kävin aineistoa vielä uudelleen läpi valiten teemoihin aineistosta kaikki niihin sopivat kohdat.

5 Vanhempien kokemukset korona-ajan arjesta ja hyvinvoinnista

Tässä analyysiluvussa esittelen kolme analyysin tuloksena jäsentämäni suurempaa teemaa, jotka rakentuvat vanhempien kuvaamista kokemuksista, miten hyvinvointitekijät näyttäytyivät arkisina käytäntöinä perheiden arjessa. Koska lähestyin aineistoa sekä positiivisesta että negatiivisesta näkökulmasta tuon myös analyysissäni esiin näitä molempia puolia vanhempien itse kuvailemana. Seuraava kuvio esittelee teemat ja niiden alateemat.

Kuvio 1. Analyysin tulokset koottuna pelkistettyinä ilmauksina.

Ensimmäisessä teemassa hyvinvointitekijät kytkeytyvät työn ja koulun yhteensovittamiseen, jossa korostuivat arkisina käytänteinä sopeutuminen ja joustavuus. Toisessa teemassa

hyvinvointitekijät kytkeytyvät kotiin, kun taas kolmannessa sosiaalisiin suhteisiin ja niiden rajaamiseen. Nämä tutkielmani tuloksena syntyneet teemat ovat kyselyyn vastanneiden vanhempien vastauksista tulkittuja analyttisiä kokonaisuuksia, jotka myös ovat toisiaan risteäviä sekä osittain päällekkäisiä. Näin ollen analyysilukuni viimeinen luvussa nivon osittain yhteen näitä teemoja ja pohdin niitä suhteessa perheen yhteisen ajan ja tekemisen lisääntymiseen.

5.1 Arjessa korostui sopeutuminen ja joustavuus

Hyvinvointitekijöistä sekä työ että koulutus ja oppiminen kytkeytyivät kokemuksiin työn ja perheen tai tässä yhteydessä korostetusti työn ja etäkoulun yhteensovittamisesta. Arjen rytmejä ja vanhempien työjakoa jouduttiin pohtimaan uudella tavalla, jolloin perheiden arjessa korostui sopeutuminen ja joustavuus. Tutkimusaineistoni rajautui työssäkäyviin vanhempiin, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Aineistossa kävi ilmi, että joissain perheissä molemmat vanhemmat olivat siirtyneet etätyöhön, joissain toinen vanhemmista, joissain etätöissä vuoroteltiin, joissain perheissä molemmat vanhemmat olivat niin sanotusti tavalliseen tapaan töissä työpaikalla, kun taas joissain perheissä työvuoroja sumplittiin tilanteen mukaan niin, että edes toinen vanhemmista olisi päivisin kotona. Tilanteesta johtuen osa vanhemmista kertoi myös tehneensä lyhennetty työpäivää tai -viikkoa perhesyistä. Perheissä elettiin siis hyvin erilaisissa tilanteissa ja tämä vaikutti siihen, miten hyvinvointitekijät näyttäytyivät perheiden arjen käytännöissä. Tässä luvussa tulen esittelemään sekä sisällöllisesti vanhempien kuvauksia omasta toiminnastaan että toisaalta heidän tapaansa kertoa tekemistään valinnoistaan ja omasta toimijuudestaan. Näin ollen teema pitää sisällään kuvauksia erilaisista keinoista sopeutua tilanteeseen: sekä positiivisiksi että negatiivisiksi koetuista. Teema jakautuu kolmeen väliteemaan, jotka ovat *etätyön ristiriitaisuus*, *työn joustot ja joustamattomuudet* sekä *valmiudet ja resurssit korona-arkeen sopeutumiseen*.

5.1.1 Etätyön ristiriitaisuus

Ensimmäisenä väliteemana on etätyö. Tähän teemaan kuuluu etätyön ristiriitaisuus, joka vanhempien kokemuksissa näyttäytyy sekä työn ja etäkoulun yhteensovittamista helpottavana että osittain omaa työtä ja hyvinvointia haastavana tekijänä. Helpottavana se näyttäytyy etenkin lasten näkökulmasta, sillä tällöin vanhemmilla oli mahdollisuus olla läsnä kotona ja he pystyivät näin ollen olemaan tukena lasten koulunkäynnissä. Toisaalta tämä toi myös omat

haasteensa, sillä tämän koettiin luovan myös useiden roolien päällekkäisyyksiä, kun samaan aikaan oli hoidettava omat työt, koulunkäynnin tukeminen ja kotityöt kuten esimerkiksi ruoanlaitto.

Aineistossa nousi siis esiin, että useissa tapauksissa nimenomaan etätyön mahdollisuuden koettiin olevan elintärkeä tekijä arjesta selviytymisessä. Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä vanhemmat kuvaavat sitä, kuinka mahdollisuus etätyöhön helpotti arjen pyörittämistä perheen näkökulmasta. Etätyön tekemisen kuvattiin mahdollistavan lasten kotona olon ja etäopiskelun tukemisen. Toisaalta, kuten kolmannessa esimerkissä kuvataan, tämä voidaan havaita yhtäältä joissain vanhempien vastauksista, joilla ei ollut mahdollisuutta etätyöhön. Vanhempi kertoo kokevansa, että heidän perheensä oli hyvin eriarvoisessa asemassa verrattuna muihin perheisiin ja yleisiin suosituksiin, sillä heidän työnantajansa olivat olleet tilanteesta huolimatta hyvin joustamattomia, jolloin heillä ei ollut mahdollisuutta laittaa perhettä työn edelle.

Meillä molemmilla vanhemmilla mahdollisuus etätyöhön, joka helpottanut huomattavasti arjen pyörittämistä. Lapsien (eka- ja kolmasluokkalainen) opiskelu olisi voinut olla muuten haastavaa.

Olen saanut olla niin paljon etätöissä kuin olen halunnut, joten on ollut helppo järjestää lasten kotona olo. Jompi kumpi vanhemmista on aina ollut kotona (toinen on vuorotyöläinen), joten ei ole tarvinnut lasten olla kahdestaan yhtään päivää.

Perheemme oli hyvin eriarvoisessa asemassa muihin perheisiin nähden korona-aikana. Verrattuna yleiseen suositukseen, molempien vanhempien työnantajat olivat hyvin joustamattomia etätyön tai edes työaikojen toimivamman järjestämisen suhteen niin, että etäkoululaiset olisivat saaneet tarvitsemansa avun tehtävissään ja turvallisen ympäristön kotonaolopäivien ajaksi.

Näissä tilanteissa vanhemmat kuvaavat olennaisena tekijänä sitä, että lapsi tarvitsee vanhempien tukea ja läsnäoloa. Kuten seuraavista esimerkeissä käy ilmi, mikäli vain toinen vanhemmista työskenteli etänä, oli hänen vastuullaan pääsääntöisesti myös etäopetuksen tukeminen. Etätyöskentelijän täytyi tällöin olla joustavampi työaikojen suhteen. Tämä tarkoitti sitä, että työ- ja vapaa-ajan jaksot vuorottelivat, jolloin työskentely tapahtui pätkissä ja oli osin samanaikaisesti työntekoa ja lastenhoitoa. Näin ollen etätöissä oleva vanhempi oli kiinni samanaikaisesti useassa eri työvuoroissa: samaan aikaan piti tehdä omat työt, huolehtia lastenhoidosta, etäkoululaisten tukemisesta, ruoanlaitoista ja muista kotitöistä. Työaikojen joustavuus esiintyi myös siinä, että omat työt saattoivat siirtyä muiden tehtävien puitteissa esimerkiksi aikaisin aamulla tai illalla suoritettaviksi. Palkkatyötä luonnehdittiin lastenhoidolle

ja kotitöille alisteisena: ”Töitä tehdään siinä välissä vain jos pystyy”. Näyttääkin siltä, että kyse oli lähtökohtaisesti siitä, kummalla vanhemmista oli mahdollisuus tai pakko siirtyä kotiin työskentelemään, otti enemmän vastuuta lapsista ja heidän koulunkäynnistään.

Minä ja lapset olemme olleet kotona päivät. Mies käy muualla töissä. Itse siis olen toiminut (varsinkin alkuun todella paljon) etäopettajana, mutta myös siivoojana ja kokkina työpäivän aikana.

Työpäivää on jaksotettu pitkin päivää ja viikkoa.

Esim. aamulla voi tulla jo aikaisin tekemään koneelle töitä, kun muut vielä nukkuvat. Tätä kautta vapautuu aikaa iltapäivästä olla lasten kanssa.

Osa vastaajista koki työn sujuvan paremmin kotona kuin toimistolla, jolloin tähän kytkeytyi positiivisena seikkana se, että kotona omaan työhön oli helpompaa keskittyä. Kuitenkin tätä enemmän oli aineistossa havaittavissa vastauksia, joissa työn keskeytykset häiritsivät omaa työntekoa. Vanhempien kuvauksien mukaan monille etätyöaika näyttäytyikin haastavana aikana. Etätyön ristiriitaisuus taas näyttäytyi erityisesti siinä, miten sen katsottiin olevan elintärkeä tekijä arjesta selviytymisen suhteen, mutta toisaalta se oli vanhempia kuormittava tekijä. Syy ei ole varmasti niinkään etätyössä itsessään, vaan juuri vanhempien monien roolien sekoittumisessa, kuten seuraavista kuvauksista ilmenee.

Oman työn ja lapsen koulutehtävien ohjaamisen yhteensovittaminen on ollut haastavaa.

Työn tekeminen kotona, samalla, kun hoitaa perheen arkiset asiat ovat tehneet kiireiseksi ja läsnäolo lapsille on kärsinyt, ruutuajat ovat venyneet, kuten myös työajat.

Vanhempien, erityisesti äidin aikaa on mennyt koulunkäynnissä auttamiseen ja jopa ihan opettamiseen. Myös ruoanlaitto on lisääntynyt paljon. Asiantuntijatoihin paneutuminen on ollut vaikeaa jatkuvien keskeytysten ja lasten auttamisen vuoksi. Tämä on aiheuttanut painetta. Myös kodin muuttuminen kaikkien työpaikaksi on vaikeuttanut rentoutumista kotona, kun tekemättömät työt ovat koko ajan läsnä

Koulunkäynnin tukemista kuvattiin aikaa vieväksi. Tässä yhteydessä on havaittavissa sekä familismin että individualismin piirteitä. Familistisessa ajattelutavassa korostetaan perheen ensisijaisuutta, jolloin oletetaan perheen jäsenten panostavan perheen yhteisöllisyyteen sekä lasten kasvattaminen nähdään yhtenä olennaisimpana asiana (Ahponen & Marttinen 1997, 180–181). Tämä näyttäytyy esimerkiksi erään vastaajan kuvauksessa, jossa koulunkäynnin tukeminen näyttäytyy ainoana vaihtoehtona, vaikka se olisikin aikaa vievää.

Ei ongelmia, mutta koulunkäynnin tukeminen on ollut aikaavievää ja jos sitä ei tekisi, tulisi ongelmia ennemmin tai myöhemmin

Individualistisessa ajattelutavassa taas korostetaan yksilön henkilökohtaisia tarpeita, tunteita ja tavoitteita. Ajattelutavan mukaan yksilön oikeuksiin kuuluu oikeus ajatella itseään sen verran, että joskus yksilö voi omien etujen ja toiveiden niin vaatiessa perheen edun toissijaiseksi. (Jallinoja 1985, 21, 26–28.) Eräs vastaaja kertoi, että vaikka hän oli työskennellyt kotoa käsin, oli lasten täytynyt huolehtia itse koulutehtävistään, sillä hän kuvasi etätönsä olevan työntekoa. Individualistisia piirteitä on havaittavissa myös ilmauksissa, joissa oman työn kuvattiin kärsivän lasten takia. Toisaalta näissä tilanteissa on havaittavissa myös ristiriitaa sekä työn että perheen tarpeisiin vastaamiselle.

Huoli lasten oppimisesta ja koulutyöstä ja edistymisestä. Etätö on kuitenkin työntekoa ja lasten on täytynyt huolehtia itse koulutehtävistään.

Oma työ vähän kärsii kun huolehtii myös lasten koulunkäynnistä, työpäivät venyvät

Työaikoihin kytketyvät neuvottelut nousivat keskeisinä tekijöinä sekä arjen rytmittämiseksi että tasa-arvoisten työolosuhteiden luomiseksi molemmille vanhemmille. Edellytyksenä työvuorojen vuorottelulle oli vanhempien yhteiset sopimukset esimerkiksi etätöiden vuorottelussa, jolloin kotona työskentelevän vastuulla oli samalla muun muassa lapsen etäopetuksen tukeminen. Osassa perheistä siis onnistuttiin takaamaan molemmille vanhemmille mahdollisuus tehdä sekä omaa työtä että jakamaan lisääntyntä hoivavastuuta tasaisemmin vanhempien kesken. Tässä yhteydessä, kuten eräs vastaaja kuvaa tilannetta, työpaikalla työskentely mahdollisti rauhallisen töiden teko ajan saamisen.

Vuorottelemalla etätöissä, jotta ehditty tukea lasta etäopiskelussa ja pystytty hoitamaan pakolliset kotityöt.

Etätö ja lasten hoito kotona on jaettu molempien kesken.

Vanhemmat ovat puoliksi etätöissä, jolloin molemmille jää myös rauhallista töiden teko aikaa.

Työn ja perheen yhdistämisen näkökulmasta positiivisia kokemuksia oli siitä, että saman kotitalouden sisällä perheet olivat tiivistyneet, kun muiden perheenjäsenten toimenkuvat ovat tulleet paremmin tutuiksi etäillä. Lapset pääsivät seuraamaan vanhempien töitä kuten myös vanhemmat mahdollisesti etätöissä ollessaan toistensa työnkuvia. Lisäksi vanhempien

vastauksissa nousi laajasti esiin se, että etäkoulussa oli hyvää se, että pääsi näkemään, mitä koulussa tehdään ja miten omalla koululaisella menee.

Samoin työnkuvamme ovat ihan eri tavalla avautuneet, kun konkreettisesti vierestä näkee mitä toinen tekee työkseen.

Koululaisen koulumaailman näkeminen ja sen kuinka taitava hän on. Poikkeustilan aikana on ehtinyt myös näkemään oppimista. Itselle uusien juttujen kokeilu ja esim. askartelu lasten kanssa.

5.1.2 Työn joustot ja joustamattomuudet

Vanhemmat kuvaavat vastauksissaan eri tavalla oman työnsä joustavuutta tai vastaavasti joustamattomuutta. Tämä teema pitää sisällään kuvauksia siitä, kuinka joissain perheissä molemmat vanhemmat kävivät niin sanotusti tavalliseen tapaan töissä työpaikallaan, jolloin heillä ei välttämättä ollut mahdollisuuksia joustoihin työajan tai -paikan suhteen. Osa vanhemmista kertoi, että perheissä työvuoroja sumplittiin tilanteen mukaan siten, niin edes toinen vanhemmista olisi päivisin kotona, jota perusteltiin lasten tarpeilla. Tilanteesta johtuen osa vanhemmista kertoi myös tehneensä lyhennettyä työpäivää tai -viikkoa perhesyistä.

Niiden vanhempien kohdalla, joilla ei ollut mahdollisuutta etätyöhön työaikoihin kytkeytyvät neuvottelut näyttäytyivät esimerkiksi siten, että vanhempien työssäkäynti toteutettiin vuorotellen joko itse järjestelemällä tai työnantajan joustamana. Käytännössä tämä tarkoitti työvuorojen ja lastenhoitovuorojen erottamista toisistaan siten, että lähtökohtaisesti edes toinen vanhemmista olisi aina kotona. Työaikoja tällöin säätelivät enemminkin lasten tarpeet ja muut perheeseen liittyvät tekijät. Seuraavissa esimerkeissä vastaajat kuvaavatkin valintojansa, joita tehtiin lasten tarpeet edellä.

Vanhempien työssäkäynti toteutettu vuorotellen työnantajan joustamana, jotta lasten hoito / etäkoulu saatu hoidettua. Toinen vanhemmista aamuvuorossa ja toinen lähtenyt iltavuoroon, kyn toinen kotiutunut.

Lapsemme tarvitsee vielä aikuisen tukea tehtävien teossa, niin meidän vanhempien on järjestettävä vuoromme niin, että aikuinen on suurimman osan kouluajasta paikalla.

Joillekin palkkatyön joustavuus taas merkitsi mahdollisuutta tehdä osa-aikatyötä, lyhyempiä työpäiviä tai muuten poikkeavaa työaika. Kuten seuraavissa esimerkeissä käy ilmi, myös tässä tapauksessa työaikoja säätelivät ennen kaikkea lasten tarpeet, jotka asetettiin oman työn edelle.

Vanhemmat kokivat, että heidän läsnäoloaan vaadittiin kotona, jolloin omasta työajasta pyrittiin joustamaan.

Etäkoulu oli suurin muutos. Vanhemmilta vaadittiin läsnäoloa päiväsaikaan ihan ensimmäisinä päivinä avuksi ja tueksi. Heti kun oli mahdollista, tein osa-aikaista työtä, etätömahdollisuutta ei minulla oikein ole.

Kun koulut olivat kiinni, lapsi oli etäkoulussa ja pienemmät myös kotona (yleensä päiväkodissa). Työpaikkani jousti hienosti ja sain tehdä normaali päivävuoron sijaan 6tuntista iltavuoroa. Näin minä pystyin olemaan kotona päivän lasten kanssa ja mies oli sitten illan.

Kaikilla ei ollut kuitenkaan mahdollisuutta vuorotella työvuoroja. Jos lapsen koulu oli kiinni ja vanhemmat joutuivat olemaan fyysisesti työpaikalla, koululaisille saattoi tulla pitkiäkin yksinolojaksoja. Voidaan kuitenkin tulkita, että vanhemmat ovat osaltaan myös tällöin joustaneet oman työn tekemisen laadustaan, sillä samaan aikaan töitä tehdessään he olivat olleet valmiudessa esimerkiksi puhelinyhteyden päässä lastensa tukena. Lisäksi vanhemmat kokivat, että vaikka he eivät konkreettisesti olleet läsnä kotona lastensa kanssa, ei tämä vähentänyt heidän vastuutaan esimerkiksi etäopetuksesta. Näissä tapauksissa vuorotyön tekeminen näyttäytyi helpottavana tekijänä, jolloin vanhemmilla oli välillä mahdollisuus olla lasten kanssa kotona myös viikolla.

Koululaiset yksin kotona monena päivänä, koska molemmat vanhemmat töissä. Onneksi toisella vuorotyön vuoksi vapaapäiviä myös joskus viikolla.

Lapset (8&11v) joutuivat olemaan poikkeuksellisen paljon keskenään kotona, sillä sosiaalialan työntekijöinä meidän oli pakko mennä töihin. Stressi ja huono omatunto lasten yksin pärjäämisestä kuormitti, joskus paljonkin.

Lapset soittavat ongelman tullen vanhemmille.

Jos koulutehtävissä ongelmia, vanhemmilta voitiin kysyä vasta illalla. Molemmat vanhemmat, kun ovat töissä. Onneksi toinen vanhemmista epäsäännöllisessä kolmivuorotyössä, joten vapaita myös viikolla.

Vastuu näkyi lisäksi siinä, että vanhempien työpäivän loppuessa saattoi vasta alkaa koululaisen koulupäivä. Myös tässä teemassa vanhemmat siis kuvasivat sitä, että etäopiskelun myötä vanhempien vastuu koulunkäynnistä kasvoi. Vanhempien roolit eivät niinkään olleet päällekkäisiä, vaan roolista siirryttiin toiseen, kuten seuraavassa esimerkissä käy ilmi.

Väliilä tuntunut rankalta työpäivän jälkeen huolehtia teinin koulutehtävien tarkkailusta ja seuraavan päivän ruokailusta yms

Lapseni on opiskellut ja viettänyt yksin aikaa kotona. Vanhempien ollessa työssä on ollut ylimääräistä ruoanvalmistusta ja koulunkäynnin seuraamista työajan lisäksi.

Molempien vanhempien ollessa töissä fyysisesti työpaikalla arjen vaikutukset koskivat erityisesti lasten yksin kotona oloa, jolloin myös heidän vastuunsa omista koulutehtävistään kasvoi. Toisaalta vanhempien vastauksissa ilmenee myös ylpeyttä lasten vastuun kannosta ja itsenäisyyden kasvusta. Vanhempien ollessa töissä ja lasten kotona, usein erityisesti hieman vanhempien lasten kohdalla, mainittiin heidän hoitaneen koulunsa ja tehtävänsä itsenäisesti. Näissä tapauksissa myös etäkoulun nähtiin sujuneen kaiken kaikkiaan hyvin ja kenties myös opettaneen lapsille jotain uutta. Vastuuta on myös jaettu perheen sisällä sekä vanhempien että lasten kesken.

Lapsi on joutunut olemaan enemmän yksin kotona. Joutunut opettelemaan toimimaan yksinään aamulla. Avaamaan tehtäviä sekä etäyhteyden opettajaan.

Itsenäisyys lisääntynyt molemmissa lapsissa, 6 ja 9vuotiaat. Tilanteiden pakossa ovat olleet itsenäisesti keskenään kotona äidin lähtiessä iltavuoroon ja isän ollessa aamuvuorossa.

Lapset ovat joutuneet olemaan paljon keskenään kotona ja ottamaan vastuuta omista koulutehtävistä ja mm. ruokailusta.

Lasten vastuunkannon ihailua

Vanhempien ja isompien sisarusten kesken on jaettu pienimmän koululaisen ohjausvastuuta.

Edelliseen viitaten asian toinen puoli oli se, että molempien perheen aikuisten ollessa normaalisti töissä, kertoivat vanhemmat kantavansa huolta ja huonoa omatuntoa lasten yksin pärjäämisestä. Joskus paljonkin, kuten yksi vastaajista korosti huolen tärkeyttä.

Lapset (8&11v) joutuivat olemaan poikkeuksellisen paljon keskenään kotona, sillä sosiaalialan työntekijöinä meidän oli pakko mennä töihin. Stressi ja huono omatunto lasten yksin pärjäämisestä kuormitti, joskus paljonkin.

Lapseni oli masentunut ollessaan yksin kaiket päivät yksin kotona ja vanhemmilla huolta lapsen hyvinvoinnista ja koulunkäynnistä. Joitakin tehtäviä jäi tekemättä, koska lapsi ei selviytynyt niistä yksin ja perheen vanhempien tehdessä pitkää päivää töissä ei aika riittänyt niiden tekemiseen.

Myös tässä teemassa vanhempien hyvinvointia heikensi vanhempien kuormittuneisuus. Stressi ei myöskään johtunut välttämättä ainoastaan työn ja perheen yhdistämiseen liittyvistä kysymyksistä, vaan esimerkiksi yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla, kuten terveys- ja sosiaalipalveluissa työskentelevät, kertoivat heidän omien töidensä lisääntyneen, joka omalta osaltaan lisäsi kuormaa. Näillä aloilla työskentelevät vanhemmat eivät myöskään voineet valita mahdollisuutta jäädä kotiin etätöihin.

Stressi on lisääntynyt töissä ja näkyy varmasti myös kotona.

Vanhemmat olivat töissä, äidin työnkuvan täydelliset muutokset ja hälytysvalmiudessa olo oli stressaavaa ja vei voimia osallistua koti arkeen.

Lisäksi tässä teemassa sairastumisen pelko nousi esiin yhtenä stressaavista asioista. Esimerkiksi, kuten toinen näistä vastaajista kuvasi tilannetta, huoli sairastumisesta oli läsnä perheen arjessa, sillä vanhemmat kävivät entiseen tapaan töissä työpaikalla. Toinen vastaajista kuvasi taas tilanteessa ikävämmäksi puoleksi sitä, että joutui työnantajan vaatimuksesta tekemään omaa ja perheen terveyttä uhkaavia tehtäviä eli hän koki, ettei itse pysty vaikuttamaan tilanteeseen.

Tietysti huoli sairastumisesta, kun vanhemmat käyvät kuitenkin normaalisti töissä.

Asioiden aikataulutus ja järjestely on ongelmallista kun tilanteet ovat muuttuneet useaan kertaan (hallituksen päätösten myötä) ja asioita on mahdotonta ennakoita kotona sekä työssä. Se on aiheuttanut paljon stressiä ja riitoja sekä perheessä että työssä. Ikävintä on joutua tekemään omaa ja perheen terveyttä uhkaavia tehtäviä työnantajan vaatimuksesta.

5.1.3 Valmiudet ja resurssit korona-arkeen sopeutumiseen

Seuraavaksi esittelen vastaajien kuvauksia, jotka käsittelevät perheen valmiuksia ja resursseja sekä koulun tukea työn ja perheen yhteensovittamista edistävinä tekijöinä. Olennaista tässä alateemassa on, miten vanhemmat kokivat oman vastuunsa suhteutuvan suhteessa etäopetuksen tapoihin ja määrään. Tässä teemassa osittain siis eri tilanteissa olevien perheiden kokemukset limittyvät toisiinsa etäopetuksen suhteen.

Vaikka opetus itsessään olisi sujunut ilman suurempia ongelmia, kodeille ja vanhemmille jäi vastuuta sekä hoivasta että koulunkäynnistä. Ensimmäisenä huomiona on, että etäopetuksen

tavat ja etäkontaktiopetuksen määrä näyttivät vaihtelevan niin koulujen kuin opettajien välillä. Vaihtelua oli myös siinä, miten koettiin saavan tukea opetukseen koululta ja opettajilta. Toisena huomiona on, että etäopetukseen jäädessä toivomisen varaa, kyse oli enemmän opetuksen määrästä kuin laadusta. Paljolti näiden tekijöiden varaan rakentui se, kuinka kuormittavaksi kodeissa etäopetus koettiin. Vanhempien vastauksissa ei niinkään korostunut vaikutukset lasten oppimiseen vaan ennemmin, miten se oli ylipäättään sujunut sekä millaisia muutoksia se oli tuonut arkeen, kuten seuraavista sekä etäkoulua kritisoivissa että kehuissa vastauksissa voidaan tulkita.

Etäopiskelu jättää mielestäni toivomisen varaa. Tuntuu että jokainen opettaja säveltää oman opetus-suunnitelman ja tuntuu että tunteja (jotka kestävät välillä 10 min) on miten sattuu. Voisi mennä normilukujärjestyksen mukaan, tai jotenkin vakioida koulupäiviä, eikä ilmoittaa aamulla mihin aikaan oppilaan pitäisi olla koneen äärellä. Porissa näin, en tiedä muista paikoista.

Ei minkäänlaista. Opettaja pitää alle tunnin videoyhteyden max. 3 kertaa viikossa. Muita apuja ei ole ollut. Lähimmät sukulaiset asuvat yli 300km päässä.

Etäopiskelu tuntui sujuvan hyvin (Länsi-Porin koulu hoiti mielestäni asiat erinomaisesti) ja nuori piti tästä tavasta.

Digitaidot koululaisilla ovat parantuneet, opettajien hyvän ohjeistuksen johdosta. Heiltä on ollut helppo kysyä neuvoa. Vaikka aluksi hirvitti kun muutostahti oli niin nopea, koulu sujui ilmeisesti loppujen lopuksi ihan ok.

On huomioitava, että kun koulu siirtyi koulusta kotiin, tilanne väistämättä muutti vanhempien roolia koulunkäynnissä. Vanhempien roolin muuttuminen ei kuitenkaan suoraan tarkoita koulun epäonnistuneen tehtävässään. Lisäksi siihen, miten kuormittavaksi etäopetus koettiin, toki vaikutti selkeästi se, työskentelivätkö vanhempi tai vanhemmat kotona vai olivatko töissä työpaikalla. Useissa vastauksissa etäopetuksen nähtiin valuneen kotiopetuksiksi, jolloin sen nähtiin vaativan paljon vanhemmilta – erityisesti aikaa. Useiden roolien yhtäaikainen suorittaminen muuttuvassa tilanteessa lisäsin joidenkin vanhempien kohdalla kuormitusta ja stressiä.

Vanhempien, erityisesti äidin aikaa on mennyt koulunkäynnissä auttamiseen ja jopa ihan opettamiseen. Myös ruoanlaitto on lisääntynyt paljon. Asiantuntijatoihin paneutuminen on ollut vaikeaa jatkuvien keskeytysten ja lasten auttamisen vuoksi. Tämä on aiheuttanut painetta. Myös kodin muuttuminen kaikkien työpaikaksi on vaikeuttanut rentoutumista kotona, kun tekemättömät työt ovat koko ajan läsnä

Haastetta toi se, että lapsilla oli etäkoulua mutta me vanhemmat emme tehneet etätyötä. Lapsen koulujutut jatkuivat usen vanhempien työpäivän jälkeen etenkin nuoremman lapsen kanssa. Vaikea oli valvoa myös mitä lapset kotona tekivät etäkoulun aikaan. Etenkin nuorempi lapsi kärsii selvästi sosiaalisten kontaktien vähyydestä ja koulujuttuihin keskittyminen oli vaikeampaa. Vaikkakin koulu hoisi etäkoulun todella mallikkaasti.

Lapset ovat joutuneet olemaan päivät yksin. Etäopetuksesta ei toisen lapsen kohdalla voi puhua, on ollut kotiopetusta

Osasta lapsista etäopetus tuntui mieluisalta, paransi hyvinvointia ja edisti opiskelua, kun esimerkiksi työskentelyrauhaa oli kotona enemmän. Toisaalta monet vanhemmista kokivat, että haasteena lapselle oli itsenäinen opiskelu. Oppimisen edellytykset vaihtelivat sen mukaan, kuten jo tässä luvussa aiemmin käsitelty, miten yhteydenpito kouluun oli järjestetty, ja millaiset resurssit vanhemmilla oli tukea koulunkäyntiä. Hyvinvointia edisti myös se, että koulumatkoista säästettiin aikaa, jolloin koulupäivät lyhenivät ja aamulla pystyi nukkumaan pidempään. Toisaalta muutamissa vastauksissa kävi ilmi aamulla pidempään nukkumisen ja aamujen rauhoittumisen lisäksi nukkumamenoaikojen venyminen.

Lapset ovat pitäneet etäkoulunkäynnistä, koska ei ole ollut meteliä tai pelleileviä luokkatovereita häiritsemässä. Tehtäviin keskittyminen on häiriötekijöiden puuttuessa ollut helpompaa.

Poika jolla on sosiaalisia ongelmia, mutta ei oppimisongelmia ja joka joutuu lisäksi normaalioloissa kulkemaan koulumatkoja 2,5-3 tuntia autolla, viihtyi erittäin hyvin etäopetuksessa.

Aamukiire ja hermostuminen on jäänyt, kun aamulla ei ole tarvinnut kiirehtiä pois kotoa

Aineistossa kuvattiin jonkin verran tilan ahtautta ja toimimattomuutta, jotka lisäsivät rajoitustoimien aiheuttamaa kuormaa. Toimimattomuuteen viitattiin myös tietoteknisten valmiuksien osalta. Vastausten perusteella ongelmaksi ei muodostunut niinkään laitteiden riittämättömyys sinällään, vaan useiden laitteiden ja nettiyhteyden yhtäaikainen käyttö etäopetukseen ja töihin. Tilannetta voi selittää se, että koulut olivat myös antaneet laitteita koteihin käyttöön. Yhtäältä tilaan viitattiin myös voimavaroja antavina lähteinä, kun omaa pihaa ja ulkoilumahdollisuuksia kuvattiin arkea helpottavina elementteinä. Tämän lisäksi tietoteknisiin laitteisiin viitattiin ruutuajan lisääntymisenä, joka aiheutti osassa perheissä hieman lisääntynyttä huolta.

Etäopetuksen live-tapaamisiin osallistumiset haasteellista ajoittain kun perheessä jopa 5 meneillään yhtäaikaisesti. Oman rauhallisen tilan löytäminen ollut haastavaa.

Lapset kävivät kotoa käsin koulua. Alakoululaisilla oli koulujen chromebookit, joilla läksyt, tunnit ja yhteydenpito kouluun sujui.

Onneksi on ollut oma piha, jossa on voinut puuhastella kevättöiden parissa. Lähiluonto on tarjonnut virkistystä ja mahdollisuuden liikkumiseen.

Media-aika lisääntynyt merkittävästi. Koulutehtäviä netissä ja sen lisäksi tulevat lapset helposti katsomaan mobiililaitteita.

Lisäksi yhtenä teemana nousi esiin etäopetuksen nivoutuminen perheen arjen rutiineihin. Osassa perheissä oli tehty selkeät päiväjärjestykset ja sovittu säännöistä, osassa toivottiin selkeämpää rakennetta koulusta lähiopetusta vastaavan lukujärjestyksen muodossa, osassa taas toivottiin joustavuutta tehdä tehtävät silloin, kuin se omiin aikatauluihin parhaiten sopii. Nämä kaksi jälkimmäistä toivetta olisi ollut vaikeaa sovittaa yhteen keskenään.

Käytössämme on ollut arkipäivisin lukujärjestys, johon on merkitty kellonaikoinen kaikki päivän toimet aamusta iltaan - herätys, aamutoimet, läksyhetket, ruokailut, omat ajat, vanhemman palaverit, ulkoilut, iltatoimet ja nukkumaanmenot

Etäkoulussa, samaan tapaan kuin etätöissäkin, pitäisi sallia tehtävien tekeminen oman ajankäytön mukaan esim. yhden päivän aikana ja tehtävien palautus vasta seuraavana aamuna. Näin olisi helpompi jaksottaa koko perheen työskentelyä.

5.2 Koti monitoimitilana

Tässä toisessa teemassa hyvinvointitekijöistä *vapaa-ajan toiminta ja harrastukset, liikunta, kotityöt* kytkeytyvät kotiin, kuten myös *luontoaktiviteetit* kodin ympäristöön. Näin ollen muodostin näihin kytkeytyvistä kuvauksista teeman *koti monitoimitilana*, joka kuvaa kodin luonnetta monien merkityksellisten tekemisten paikkana. Tähän teemaan kuuluvat kuvaukset, joissa vanhemmat toivat esille arkisia käytäntöjä mitä kotona tapahtui. Seuraavaksi lähdän käsittelemään niitä kahden alateeman kautta, jotka ovat *kotonolo ja lisääntyneet kotityöt* sekä *vapaa-aika ja perheen yhteinen tekeminen*.

5.2.1 Kotonaolo ja lisääntyneet kotityöt

Lisääntynyt kaupassakäynti, ruoanlaitto ja siivoaminen mainittiin usein sen seurauksena, että perheenjäsenet viettivät enemmän aikaa kotona. Erityisesti korostui lisääntynyt ruoanlaiton tarve, joka oli seurausta ennen kaikkea siitä, että lounasruokailut suoritettiin kotona, työpaikan, päiväkodin tai koulun sijaan. Kouluruokailu nousikin keskeisenä teemana esiin. Vastauksissa siihen viitataan niin talousasioiden (ruokakulujen lisääntyminen), arjen sujumisen kuin etäopetuksen yhteydessä. Monien vanhempien kokemusten mukaan ruokaa oli laitettava lähes koko ajan ja se vaati enemmän suunnittelu kuin ennen.

Lisäksi jatkuvasti saanut laittaa ruokaa ja tiskata, mitä ei normiarjessa tehdä päivittäin kun osa ruokailuista ollut koulussa/työpaikalla.

Lasten etäkoulu oli iso muutos normaaliarkeen, ruokaa on tehty enemmän ja kaupassa on pitänyt käydä tiheämmin.

ruoan valmisteluun on mennyt enemmän voimia ja resursseja. Piti laittaa lämmintä ruokaa (lounasta) molemmille lapsille sekä miehelle. Silloin kun saatiin koululta valmiit ruoat, tilanne helpottui.

Vaikka pääsääntöinen kuva aineistossa oli, että ruokaa sai laittaa enemmän kuin ennen, vastauksissa nousi esiin myös, että kaupassakäynti oli vähentynyt useissa perheissä. Kaupassa kävivät vain aikuiset, jotka ostivat isommat ostokset kerralla. Tämä kytkeytyy siihen, että turhia kontakteja muihin ihmisiin pyrittiin välttämään. Kaupassakäyntiä ratkaistiin myös muunlaisin keinoin, kuten hyödyntäen kauppakassipalveluita. Taustalla oli kyse samasta, kontaktien välttämisestä, sillä ruoat tilattiin suoraan netistä ja noudettiin valmiiksi pakattuina tai toimitettiin suoraan kotiin. Myös take away -ruoan hakemista hyödynnettiin, mutta ennen kaikkea korostui etukäteen suunnittelu ja ruoan valmistaminen etukäteen esimerkiksi edellisenä päivänä.

Kauppa-asiat hoidetaan jompi kumpi aikuinen yksin, ja kerrallaan vielä normaaliakin isompi satsi

Ruokakauppa asiat hoidettu kauppakassi palvelun kautta vielä tarkemmin mieltien kuin ennen. Ruokakauppa käyntejä ei ole juuri ollut.

Päivittäin on pitänyt mieltiä, että lämmin ateria on tarjolla myös päiväsaikaan vanhempien ollessa töissä.

Perheissä pyrittiin myös aktiivisesti ratkaisemaan lisääntyneiden kotitöiden aiheuttamia ongelmia. Keskeisimpänä keinona aineistosta nousi eteen jo mainittu ruokailujen ennakkoon suunnittelu. Myös joustaminen ylimääräisiksi koetuista kotitöistä nousi esiin. Tämä tarkoitti joustamista esimerkiksi siivouksen määrästä tai laadusta. Ruoanlaittoon liittyvissä vastauksissa joustaminen tarkoitti muun muassa eineksien tai puolivalmisteiden käyttöä. Ruoanlaitossa korostui ennen kaikkea se, että ruokaa oli valmiina, niin että sitä pystyttiin lämmittämään. Ongelmia pyrittiin ratkaisemaan lisäksi jakamalla vastuuta perheenjäsenten kesken, kuten seuraavissa esimerkeissä kuvataan. Positiivisena seurausta tästä oli osassa perheissä kotitöiden tasaisempi jakaantuminen.

Myös lapset joutuneet ottamaan enemmän vastuuta yhteisistä kotitöistä

Kotitöiden jakautuminen tasaisemmin.

Joustettu muista asioista, kuten ylimääräisistä kotitöistä. Keskusteltu ja suunniteltu enemmän.

Koululaisten ruokailun järjestäminen näyttäytyi vastauksissa myös tuen puutteena, jolloin voidaan katsoa, että hyvinvointitehtävistä julkisyhteisöt nivoutuu tähän teemaan tässä yhteydessä. Miten kouluruokailu olisi tullut järjestää, herätti erilaisia vastauksia. Yhteistä vastauksissa oli se, että tuki kouluruokailun järjestämiseen oli tarpeellinen. Kaupungilta olisi toivottu aikaisempaa ja perheen tilanteen huomioon ottavaa reagointia. Toisaalta vastauksissa käy ilmi, että osalle saatu tuki oli ollut riittävää.

Olisin toivonut kaupungilta aikaisempaa heräämistä koululaisten ruokailun suhteen.

Olisi ollut järkevää antaa kaikille koululaisille ja opiskelijoille ruokakassi kerran kahdessa viikossa, kuten jossain paikoissa on tapahtunutkin. Ruuan haku päivittäin koululta on kontaktien kannalta epäkäytännöllistä ja monille se olisi ollut hankalaa, tai yksinkertaisesti ei olisi ehtinyt hakemaan sitä ruokaa.

Kouluruokaa on jaettu koulussa ja sitä olen käynyt noutamassa kerran päivässä vanhimmalle lapselle. Tästä mahdollisuudesta olen erittäin kiitollinen.

Vastauksista saadaan kuva siitä, että konkreettisena tuen lähteenä toimivat omat läheisverkostot, vaikkakin nyt korostui niiden menettäminen, sillä riskiryhmiin kuuluvia läheisiä, tässä yhteydessä pääsääntöisesti isovanhempia, ei haluttu altistaa tautiriskille. Poikkeuksellisenä aikana omilta tai kumppanin vanhemmilta ei ollut näin ollen mahdollisuutta saada samalla tavalla apua arjen järjestämiseen kuten lastenhoitoon. Vastajista muutamat

kertoivat saaneen tilanteessa apua isovanhemmilta etäyhteyksien avulla. Tämän lisäksi apuna käytettiin myös muita sukulaisia ja ystäviä.

Isovanhemmat ovat auttaneet lapsia koulutehtävissä etäyhteyden kautta vanhempien ollessa töissä.

Emme ole tarvinneet tukea. Normaaliarjessa isovanhemmat auttavat paljon, mutta nyt heitä ei ole voinut käyttää, mutta olemme pärjänneet, koska olen saanut tehdä etätöitä.

Lastenhoitoon liittyvä apu olisi ollut paikallaan, kun seniorien käyttö on ollut kiellettyä.

Sukulaiset ovat auttaneet esim tekemällä lounasta.

Suomessakin lastenhoito ja kotitöiden teko kasaantuvat enemmän äitien kuin isien vastuulle ja näin ollen äidit käyttävät enemmän aikaa lastenhoitoon ja muihin kotitöihin (Salmi & Lammi-Taskula 2014). Aineistossa käy ilmi, että osassa perheistä korona-arjen lisääntyneiden kotitöiden vastuuta jaettiin koko perheen kesken eli kasvanutta kotityötaakkaa oli onnistuttu jakamaan.

Vanhemmat jakaneet vastuuta aikaisempaa enemmän. On pitänyt opetella uutta.

Puhallettu yhteiseen hiileen, vaadittu myös lapsilta oman osuuden ja vastuun hoitamista

Vaikka osassa perheissä tässä onnistuttiin, tarvittaisiin vielä tarkempaa tarkastelua korona-arjen mahdollisista sukupuolittuneista vaikutuksista. Onkin keskusteltu paljon siitä, miten pandemia on pahentanut epätasa-arvoa sukupuolten kesken, sillä näissä olosuhteissa naiset joutuvat tekemään entistä enemmän kotitöitä (Collins ym. 2020). Vaikka tämän aineiston perusteella keskeisenä teemana ei noussut esiin kotitöiden epätasainen jakautuminen, nousi se kuitenkin muutamissa vastauksissa esille, kuten esimerkiksi seuraavassa.

Äiti on se joka joustaa ja järjestää! Aika paljon on jatkettu entiseen malliin ja koitettu vain selvitä päivä kerrallaan. Välillä ollaan oltu aivan uuvuksissa. Äiti on saanut tehdä työt sitten yöllä ja viikonloppuna että muut ovat saaneet asiansa aikataulussa tehtyä.

5.2.2 Vapaa-aika ja perheen yhteinen tekeminen

Perhe-elämän käytäntöjä ja arjen rytmittämistä käsitellään aineistossa paljon myös lasten harrastusten näkökulmasta. Koronapandemiaan liittyvien sosiaalisen etäisyyden ja kokoontumisrajoitusten vuoksi harrastus- ja kokoontumispaikkoja suljettiin ja toimintaan tuli näin ollen taukoja. Kysyttäessä, millä tavoin poikkeusolot ovat muuttaneet perheiden arkea, kerrotaan usein juuri harrastusten loppuneen, olleen tauolla tai siirtyneen kotiin. Lasten kannalta tämä tuodaan esiin siten, että lapset eivät päässeet harrastuksiinsa. Vanhempien näkökulmasta harrastukset taas näyttäytyvät vanhempia sitovina arjen käytäntöinä. Arki-illoista oli jäänyt pois sitä rytmittävät lasten harrastukset ja harrastuskuskaukset, johon vanhemmilla ei nyt kulunut työpäivän jälkeen suurta osaa vapaa-ajastaan. Vaikka työssäkäynnin vaikutuksia ei juurikaan enää käsitellä tässä yhteydessä, on hyvä muistaa, että ne omalta osaltaan luovat raameja, eikä lasten harrastuksia voida ymmärtää työn ja perheen yhteensovittamisen kontekstin ulkopuolelta. Harrastusten ollessa jäissä ”harrastusrumba” hidastui, jolloin aikaa vapautui enemmän perheelle ja perheen yhteiselle ajalle, kuten vanhemmat kuvaavat tilannetta.

Arki on hiljaisempaa ja rennompaa, kun kускаamiset lasten harrastuksiin loppuivat.

Harrastus-, koulu- ja työrumba katkesi. Meillä oli aikaa nauttia yhdessäolosta. Varsinkin alkuun ruokailimme, liikuimme ja ulkoilimme säännöllisesti yhdessä. Elämäntavastamme tuli stressittömämpi ja rauhallisempi. Löysimme paljon uusia paikkoja ja mahdollisuuksia lähiympäristöstä.

Kuten edellisestä esimerkissä käy ilmi, aineistosta nousi vahvasti esiin kokemukset yhdessä olemisesta ja tekemisestä. Koronapandemian aikana löydettiin uusia tapoja viettää yhdessä perheen kesken aikaa ajalla, jota ei ennen koettu olevan. Perheaikaa, eli yhdessä tekemistä, pidettiinkin lähes jokaisessa perheessä tärkeänä keinona selviytyä. Poikkeusolot itsessään lisäsi perheessä vietetyn ajan määrää, mutta merkillepantavaa on se, että tämä perheaika koettiin lasten harrastuksen korvikkeena. Hyvinvointia tuki mahdollisuus tehdä mielekkääksi koettuja asioita sekä yksin että etenkin yhdessä. Erityisesti ulkoilun ja retkeilyn koettiin lisääntyneen. Toisaalta kyse on myös tekemisestä, mitä on voinut tehdä rajoitusten puitteissa. Tämän lisäksi aikaa oli ollut kokeilla uusia asioita, sekä muun muassa pelailla, leipoa ja laittaa ruokaa yhdessä.

Olemme enemmän päivän aikana touhunneet yhdessä sekä ulkoiltua on tullut enemmän.

Lapset ovat ulkoilleet paljon. Olemme liikkuneet perheenä luonnossa ja tehneet paljon asioita oman perheen kesken kun ei ole ollut iltaisin kiire harrastamaan.

Yhteistä aikaa koko perheen kesken on paljon enemmän ja ollaan tehty esim. Metsäretkiä yhdessä, leivottu ja muuta mukavaa

Vanhempien suhtautuminen harrastusten poisjäämiseen olikin kaksijakoista. Yhtäältä nautittiin perheen lisääntyneestä yhteisestä ajasta ja tekemisestä. Samalla löydettiin uusia tapoja harrastaa kuten aiemmin mainittu retkeily. Harrastuksia jatkettiin myös uusilla tavoilla, joka osaltaan toivat iloa arkeen. Joissain tapauksissa harrastuksia pystyttiin jatkamaan myös etänä esimerkiksi sosiaalisen median välityksellä.

Olemme jatkaneet harrastuksia uusilla tavoilla, mikä sekin on tuonut iloa arkeemme.

Lasten harrastukset tauolla, joten lapsille on järjestetty omatoimisesti liikunnallista tekemistä.

Lasten harrastukset tapahtuvat Insta- tai WhatsAppin kautta.

Myöskin asuinpaikan olosuhteet sekä erityisesti sen lähistöllä olevat ulkoilumahdollisuudet koettiin tärkeinä hyvinvoinnin ylläpitämisen näkökulmasta. Seuraavissa esimerkeissä vastaajat kuvaavatkin sitä, miten asuinpaikan olosuhteilla koettiin olleen merkitystä hyvinvoinnin ylläpitämisen kannalta.

Lasten hyvinvointi ollut hyvä, sillä perheellämme on hyvät ulkoilumahdollisuudet, naapuristossa muita lapsia, kotieläimiä ja paljon virkettä pihalla. Aikuisten jaksaminen myös pääasiassa ollut hyvää.

Olen onnekas, kun asun perheeni kanssa pienessä omakotitalolähiössä, jossa on kaikki tarpeellinen lähellä, kauppa, lapsille kavereita ja luontopolut lähellä.

Toisaalta korona-ajan huolet liittyivät harrastusten osalta liikuntamahdollisuuksien ja sosiaaliseen kontaktien vähenemiseen, sillä harrastuksilla ja lasten leikeillä kavereiden kanssa on suuri merkitys lasten sosiaalisten kontaktien ja vertaisten kannalta. Näin ollen asennoidutaan siten, että harrastusrumbasta riippumatta harrastukset ovat tärkeitä lapselle. Joskin on myös poikkeuksia, joissa vanhempien mukaan lapset ovat myös huomanneet viihtyvänsä paremmin ilman kiireisiä harrastuksia. Toki, kun kysely on tehty, kyse ei vielä ollut kovin pitkään jatkuneesta muutoksesta.

Kaikki lasten ja omat harrastukset päättyivät, lasten liikunta ja liikkuminen väheni merkittävästi, koska harrastukset olivat liikunnallisia

Harrastustoiminnan tauottua kaipuu lapsella sinne on ollut kova ja sen aukon täyttäminen vanhempina ei ole ollut helppoa.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi matkojen ja odotettujen tapahtumien peruuntumisesta syntyi harmitusta. Kuten myös siitä, että ihmiset, joiden arkeen olivat esimerkiksi kirjastot, uimahallit, ostoksilla käyminen, ravintolat ja teatterit kuuluneet, joutuivat niistä luopumaan. ”*Ei voi syödä ravintolassa, ei käydä elokuvissa, ei teatterissa.*” Toisaalta kokemuksia löytyi myös siitä, että oma kulutus- ja elämäntapa oli muuttunut positiiviseen suuntaan ”turhien menojen” karsiutuessa pois.

5.3 Sosiaaliset suhteet ja niiden rajaaminen

Tässä analyysilukuni viimeisessä teemassa hyvinvointitekijöistä *perhe, sukulaiset, isovanhemmat, ystävät ja muut läheiset, koulu ja paikalliset yhteisöt, julkisyhteisöt ja lemmikit* liittyvät sosiaalisiin suhteisiin ja poikkeustilanteesta johtuen niiden rajaamiseen. Vaikeudet liittyvät sosiaalisen kanssakäymisen heikkenemiseen eli isovanhempia ja muita sukulaisia sekä ystäviä ei voitu tavata. Myönteiset kokemukset taas kytkeytyvät perhekeskeisyyteen ja perheen yhteisen ajan lisääntymiseen.

Kun koronapandemian mukanaan tuoma poikkeustila alkoi, suositeltiin suomalaisia rajaamaan sosiaalisia kontaktejaan lähipiiriin. Havaittavissa on, että lähipiirin käsitys suhteessa kontaktien rajaamiseen lähipiiriin, vakiintui samassa kodissa asuviin ihmisiin. Seuraavissa esimerkeissä vastaajat kuvaavatkin tätä tilannetta siten, ettei ihmiskontakteja ole juuri ollut perheen ulkopuolisiin, eikä edes sukulaisia tai ystäviä tavattu juuri lainkaan.

Kotona ollaan enemmän perheen kesken, omaa aikaa on kaikilla vähemmän ja ihmiskontakteja ei ole juuri ollut perheen ulkopuolisiin.

Emme näe muissa kaupungissa asuvia sukulaisia emmekä ystäviä ja samassa kaupungissa asuviakaan emme oikeastaan. Olemme vain kotona.

Kaikki harrastustoiminta loppui, lapset jäivät etäkouluun, toinen vanhempi etätöihin ja emme ole tavanneet ketään koko etäopiskeluaikana. Lapset ovat olleet vain oman perheen kanssa ja kotona.

Sosiaalinen eristäytyminen näyttäytyi siis lisääntyneenä kotona olona perheen kesken, jolloin muita kontakteja vähennettiin tai vältettiin kokonaan. Vastauksissa kävi ilmi, että aikaa

perheelle tuli, kun harrastuskiireitä ei ollut ja työ- ja koulumatkoihin ei ole kulunut aikaa. Tämä näyttäytyi useissa vastauksissa positiivisena asiana ja esimerkiksi perhesuhteiden lähentymisenä, joskin joissain perheissä lisääntynyt yhteinen aika lisäsi ristiriitoja. Konkreettisenä perheiden selviytymisstrategiana siihen, miten perheissä ratkottiin poikkeusolojen aiheuttamia arjen tilanteita, nousi esiin puhuminen.

On ollut enemmän aikaa olla yhdessä. Kun ei ole iltaisin harrastuskursseja, ei ole iltaisin kiire minnekään. Aikaa on säästynyt myös siinä, että työmatkoihin kulutettu aika on säästynyt muuhun.

Yhteinen aika on lisääntynyt huomattavasti, perheen suhteet ovat mielestäni lähentyneet ja vahvistuneet, kun aikaa vietetään enemmän yhdessä.

Ristiriidat ovat lisääntyneet, kun koko ajan ollaan yhdessä.

Suunniteltu arkea enemmän. Keskustelu tilanteesta koko perheen voimin ja näin tuettu toisiamme.

Korostuneesti aineistosta nousi siis esille perheen yhteisen ajan lisääntyminen, jolloin myös yhteinen tekeminen ja oleminen lisääntyi. Kuten jo edellisessä alaluvussa todettua perheäikä nähtiin ikään kuin harrastusten korvikkeena, jolle oli nyt tässä tilanteessa aikaa. Hyvinvointia tuki mahdollisuus tehdä yhdessä mielekkäiksi koettuja asioita kuten retkeilyä luonnossa. Kun sosiaalista etäisyyttä otettiin muihin, joissain asioissa tultiin lähemmäs, kun kodeissa syntyi tiiviimpi tunnelma ja yhteinen kokemus lähensi perheenjäseniä. Muutamassa vastauksessa nostettiin myös esiin lemmikin merkitys arjessa ajanvietteenä.

Perheen yhteinen asema ja side on vahvistunut. Olemme nauttineet yhdessä vapaasta ajasta, ajasta, jota harrastusmenot eivät rytmitä. Olemme tutustuneet kohteisiin, joihin emme normaali arjessa ehtisi tutustua ja retkeilleet luonnossa paljon.

Yhteistä aikaa koko perheen kesken on paljon enemmän ja ollaan tehty esim. Metsäretkiä yhdessä, leivottu ja muuta mukavaa.

Meillä oli aikaa ottaa koiranpentu ja tämän myötä meille tuli säännöllisempää liikkumista ulkona, kuin muuten korona-aikaa tai normipäivänä olisi ollut.

Yhdessä oloa perheen kesken ei koettu aina vaan pelkästään rentouttavana. Perheenjäsenten välien kiristymistä oli havaittavissa jonkin verran. Yksilötasolla tämä nousi esiin henkilökohtaisen ajan ja tilan puutteena. Suurimmassa osassa perheitä kotona yhdessä vietetty aika lisääntyi huomattavasti lukituksen aikana, joten ei ole yllättävää, että monissa perheissä oman ajan saaminen nousi esiin.

Aikuisten välillä on ollut ongelmia sietää toisen jatkuvaa läsnäoloa tai kahden vanhemman työarjen siirtymistä kotiin. Aikuisten on pitänyt mukautua jatkuvaan keskeytykseen.

Kukaan perheenjäsenistä ei ole saanut ns. viettää yksin aikaa kotona, aina on joku muu paikalla.

Tilanne on saattanut lähentää perheenjäseniä, vaikka osaltaan oman tilan puute myös aiheuttaa ristiriitoja. Niistä on onneksi selvitty.

Sukupolvien välisiin perhesuhteisiin vaikutti merkittävästi se, että ikäihmisten tapaamista suositeltiin rajoitettavan, jolloin vaikutukset ovat varmasti olleet ikäihmisten kohdalla dramaattisimmat. Vastauksissa käy ilmi, että perheiden kokemuksissa tämä näyttäytyi siten, että isovanhempia ei tavattu. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut yhteydenpidon katkeamista, vaan yhteyttä pyrittiin pitämään etäyhteyksin. Mikäli isovanhempia tavattiin, tapaamiset pyrittiin järjestämään ulkona suositukset huomioon ottaen. Tämän lisäksi ikäihmisten tapaamisen rajoitukset näkyivät, kuten jo edellisessä analyysiluvussa todettu, monien perheiden kohdalla siinä, että he menettivät isovanhempien avun arjessa. Tässä tilanteessa autettavien lisäksi vastaajat olivat usein myös auttajia. He toimivat konkreettisena avun lähteenä vanhemmilleen, appivanhemmilleen tai muille iäkkäille sukulaisilleen esimerkiksi tekemällä ruokaostokset heidän puolestaan.

Auttamalla omia vanhempia, esim. käymällä kaupassa ja soittamalla kuulumisia.

Vanhempiani sekä anoppia. Kauppatilakset ja apteekkiasiat yms, sekä etäyhteydenpito, terveydenhoitoon liittyvät asiat jne...

Isovanhempien kanssa kävimme enemmän keskusteluja puhelimitse sekä video yhteyksin.

Aiemmin isovanhemmat auttoivat muutaman kerran viikossa lastenhoidossa. Nyt emme ole tavanneet kuin ulkona ja pitäen parin metrin turvaväliä.

Sosiaalisen tuen muodoista yhteydenpito eli mahdollisuus puhua ja käsitellä asioita jonkun kanssa näytti nousevan esiin useiden vastaajien vastauksissa. Keskustelujen avulla pystyttiin purkamaan mieltä painavia asioita kuten koronaan liittyviä huolia, sekä saamaan vertaistukea tilanteessa.

Ystävien kanssa on puhelimitse pidetty yhteyttä ja juteltu koronaan liittyvistä huolista myös. Tämä on riittänyt hyvin.

Yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin on toiminut henkisenä tukena karanteenin aikana.

Vertaistuki on parasta eli kavereiden kanssa lenkillä tai somessa jaetaan ajatuksia ja tunteita.

Lapsille kuten aikuisille kontaktit kavereihin ja sukulaisiin ovat tärkeä hyvinvoinnin lähde. Sosiaalisten kontaktien väheneminen tarkoitti vastausten perusteella kavereiden ja sukulaisten kaipuuta. Huomionarvoista on, että vanhemmat korostivat erityisesti sitä, että lapset eivät olleet nähneet kavereitaan tai isovanhempiaan. Lasten ja nuorten arjessa sekä koulu että vapaa-ajan harrastetoiminnat ovat monille arjen sosiaalisten kontaktien mahdollistavia paikkoja, jotka nyt jäivät pois. Näin ollen rajoitukset koskivat lapsia ja nuoria suoraan ja merkittävästi. Kaverisuhteiden rajoittamisen nähtiin vaikuttavan myös lasten hyvinvointiin ja tämä aiheutti huolta vanhemmissa.

Suurin muutos on toisten ihmisten, erityisesti isovanhempien ja lasten kohdalla kaverien näkemisessä. Normaalisti olemme viikottain moneen otteeseen tekemisissä, nyt vain puhelimen välityksellä. Lapsilla on heitä kova ikävä. Ja tietysti olemme lähinnä kotona.

Lapsen harrastukset kodin ulkopuolella loppuivat. Kaverikontaktit vähenivät. Eniten arki on koskettanut lasta.

Se, että ei voi vapaa-ajalla nähdä kavereita ja ajoittainen tylsyys ovat olleen välillä raskaita erityisesti lapsille.

Kuten myös isovanhempien myös kaverisuhteita pyrittiin pitämään yllä etäyhteyksin ja näkemällä ulkona rajoituksen huomioon ottaen. Esiin nousi myös perheiden erilaiset käytännöt kavereiden tapaamisen suhteen eli ketä sai tavata ja missä.

Lapset ovat olleet vähän yksinäisiä suhteessa kavereihin. Eri perheillä on ollut hyvin erilaisia sääntöjä miten kavereita saa tavata sisällä vai ulkona.

Kavereiden tapaaminen ulkona ja lähinnä samojen kavereiden kanssa leikkiminen.

Yleisesti monissa perheistä korona-aikana digitaalinen niin sanottu etäyhteydenpito lisääntyi, mikä koettiin merkittäväksi hyvinvoinnin kannalta. Ystäviin ja sukulaisiin pidettiin yhteyttä muun muassa videoyhteyksin ja soittamalla. Useissa vastauksista kävi ilmi, että yhteydenpitoa etäyhteyksin oli jopa lisätty. Vaikka pelaaminen tai muiden laitteiden käyttö aiheutti osassa perheissä huolta, esimerkiksi lisääntyneen ruutuajan muodossa, digitaalisen median rooli oli tässä yhteydessä entistä mutkikkaampi. On huomioitava, että digitaalisen median kulutuksesta

puhutaan usein suhteessa sen rajoittamiseen, kun nyt se omalta osaltaan mahdollisti yhteydenpidon läheisiin ihmisiin, kun kasvokkaista kanssakäymistä suositeltiin vältettävän.

Soitettiin tavallista useammin isovanhemmille ja pidettiin heihin ja muihin sukulaisiin yhteyttä meitin kautta tai viesteillä.

Kaverinkaipuu on ollut kova sosiaalisimmalla lapsellamme, mutta yllättävän hyvin kaverisuhteita on pystynyt hoitamaan älypuhelimien avulla.

5.4 Perheen yhteisen ajan ja tekemisen lisääntyminen

Tämä analyysin viimeinen alaluku toimii osittain aiempien alalukujen nivomisena yhteen. Jo aineistoa läpi lukiessani ja erityisesti tätä analyysi tehdessäni, mielenkiintoni herätti se, miten monessa asiassa on kyse ajasta. Mihin on aikaa? Mihin ei ole aikaa? Mihin aikaa taas käytetään? Samalla mieleeni palasi tämän tutkimuksen alkupuoli ja arkea käsittelevä luku. Arki on osa jokapäiväistä elämäämme. Eräs vastaaja kuvasi poikkeusolojen muuttaneen arkea esimerkiksi seuraavasti:

Sosiaalisten kontaktien määrä on vähentynyt merkittävästi. Harrastustoimintaa ei ole ollenkaan. Isovanhempien tapaaminen mutkistunut, ulkotapaamisia harvakseltaan. Toisen vanhemman osittainen etätyöskentely. Lapsen etäkoulun käynti. Kaupassa käynnit rajoitettu minimiin.

Edellinen vastaus kuvaa hyvin aineistossa useasti esiin nousseita teemoja. Kuten tutkimustulokset osoittavat, ei kuitenkaan ole mitään yleistä ja yhteistä tapaa, jolla koronan aiheuttamat rajoitukset näkyivät lapsiperheiden hyvinvoinnissa. Vastaajat kokivat rajoitteet eri tavoin, kuten myös samoilla rajoitteilla saattoi olla eri ihmisille aivan eri merkitys. Tästä huolimatta päällimmäiseksi jäi vaikutelma, että vanhempien kokemusten mukaan korona-arki näyttäytyi loppujen lopuksi melko myönteisenä kokemuksena. Haasteita toki oli, mutta kokonaiskuvana niistä ei muodostunut ylitse pääsemättömiä. Haasteet kytkeytyivät työn ja perheen etenkin etäkoulun yhdistämiseen. Kyse oli vanhempien antamasta ajasta lapsille, joka aiheuttaa ristiriitoja, sillä esimerkiksi etätyötä tehdessä ja lasten koulunkäyntiä seuratessa aiheutui tilanteita, jolloin täytyi valita oman työn ja lapsen tukemisen väliltä.

Isän työt ovat jonkin verran kärsineet, koska on samalla pitänyt hoitaa lapsia ja kouluasioita.

Pääosin vastaajat siis sopeutuivat melko hyvin korona-arkeen ja sen tuomiin muutoksiin. Nykypäivän työelämän tapaan myös tässä aineistossa yksi avaintermeistä oli joustavuus. Tutkimukseni aineiston vanhemmat näkivätkin jouston keskeisenä arkea koossapitävänä tekijänä. Toisaalta aikataulujen joustavuus tai joissain tapauksissa joustamattomuus näyttäytyi myös hyvinvointia heikentävänä tekijänä.

Meillä molemmilla vanhemmilla mahdollisuus etätyöhön, joka helpottanut huomattavasti arjen pyörittämistä. Lapsien (eka- ja kolmasluokkalainen) opiskelu olisi voinut olla muuten haastavaa.

Työnteko on ollut joustavampaa ja on ollut aikaa olla lasten kanssa. Lasten mielestä kotiopiskeluaika on ollut mukavaa, vaikka toisinaan tehtäviä on ollut paljonkin. Aika on ollut rauhallisempaa ja stressittömämpää

Aikataulut ovat joustavampia mutta pidemmän päälle arkisten asioiden venyminen ja päämäärätön oleilu on alkanut turhauttaa.

Kun arkisiksi luonnehditut matkat töihin, kouluun ja harrastuksiin jäivät monilta pois, merkitsi tämä perheen lisääntynyttä yhteistä aikaa ja kiireen vähenemistä. Elämän niin sanotussa rauhoittumisessa nähtiin paljon hyvää. Kokemus näytti esimerkiksi tuoneen monille perheistä enemmän joustoja aikataulujen suhteen, kun arjen ja sen kiireisten aikataulujen koettiin rauhoittuneen. Tämän lisäksi moni huomasi liikkuvansa ja koko perheen liikkuvan luonnossa aiempaa enemmän ja tämä nähtiin myönteisenä asiana. Vaikka päädyin tarkastelemaan analyysissäni doing- ja loving-ulottuvuuksia, on nämä kokemukset yhteydessä näkemykseni mukaan myös being-ulottuvuuteen, sillä yhteiskunnalliset rajoitukset vaikuttivat ihmisten arjen järjestämiseen ja omalta osaltaan siihen, mitä mahdollisuuksia ihmisillä on itsensä toteuttamiseen. Useissa kokemuksissa korostui myös elämän rauhoittuminen, joka voidaan nähdä osaksi tätä ulottuvuutta.

Elämä on kiirettömämpää kun kaikkien harrastukset jäi pois. Myös työmatkan verran tuli lisää vapaa- aikaa. Ollaan enemmän yhdessä perheen kanssa.

Edelliseen vastaukseen viitaten, arki on ollut rauhallisempaa, kun joka paikkaan ei tarvitse syöksyä ja aikataulutukset ovat todella vähäisiä. Ollaan oltu samaan aikaan paljon kotona, se on ollut mukavaa. Tehty kotona asioita, joita ei muuten ole ehtinyt ja on vain ajatellut, että pitäisi tehdä.

On oltu paljon enemmän koko perheen kanssa. On ulkoilu, erityisesti retkeily yhdessä. Lapsille on enemmän aikaa, kun työmatkoihin ei kulu aikaa.

Voidaan siis todeta, että monien elämää korona paransi. Näissä yhteyksissä toistuivat korostuneesti kiireen väheneminen ja perheen kanssa yhdessä vietetyn ajan lisääntyminen. Tämä ei kerro kuitenkaan siitä, että korona olisi ollut ratkaisu mihinkään. Ennemminkin koronan voidaan katsoa antaneen mahdollisuuden nauttia asioista, mitkä ovat hyvin. Jotta korona-arki kääntyi kokemuksissa positiiviseksi, oli oltava jo valmiiksi paljon positiivisia asioita elämässä, joista nyt oli ollut mahdollista nauttia. Toisin sanottuna korona pakotti tarttumaan jo aiemmin ulottuvilla oleviin asioihin kuten perheen yhteiseen tekemiseen. Perhe toimi myös voimavarana sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Tiivistetysti, jos perheen tiivistyminen ja yhteisen ajan lisääntyminen oli positiivista, myös korona-arki näyttäytyi positiivisena. Näissä kuvauksissa myös tilaa oli tarpeeksi niin kodin sisä- kuin ulkopuolella oli riittävästi.

Kuten edellä mainittu, perheen kesken vietetyt metsätetket ja yhteinen aika muutenkin antaa voimia arkeen.

Vaikka monille kevät ollut vaikea, olen itse oppinut itsestäni paljon ja kaikenlainen yhdessäoleilu perheen kanssa on noustanut merkitystään. Hetkessä/ tässä päivässä eläminen on tärkeää, jotta epävarmoina aikoina pystyy toimimaan arjessa ja hoitamaan asiat.

Uudessa tilanteessa oli vanhempien kokemusten mukaan paljon hyvää, mutta myös näiden kokemusten seassa oli huonoa. Onkin hankalaa sanoa, kumpaa oli loppujen lopuksi enemmän. Ja kuten edellisessä lainauksessa käy ilmi, vaikka kokemus oli itselle näyttäytynyt positiivisena, tunnistetaan, että kaikilla näin ei välttämättä ole ollut. Vastauksissa kuitenkin oli löydettävissä vastauksia, joissa kävi ilmi, että vaikka osaltaan toivottiin paluuta ”normaaliin” arkeen, haluttiin myös ottaa mukaan tästä poikkeuksellisesta ajasta positiivisiksi koettuja asioita mukaan. Tässä vaiheessa ei varmasti tule yllätyksenä, että nämä liittyvät juuri aikaan ja sen käyttöön.

Lasten kannalta myös toivoisin tilanteen normalisoituvan. Toisaalta toivon, että saisimme jatkettua rentoutta ja vähennettyä kiireitä sekä ylimitoitettuja tavoitteitamme ihan yhteiskunnankin tasolla

Toivon, että olemme ottaneet tästä keväästä perheenä opiksemme ja nähneet, mikä kaikki tekeminen on oikeasti tärkeitä, miten meillä kaikilla säilyy hyvä ja stressitön mieli. Toivon, että osaamme olla lähtemättä taas oravanpyörään mukaan, harkitsemme ajankäyttöämme ja edelleen vietämme enemmän aikaa yhdessä perheenä tavallisia arjen asioita puuhaillen ja niistä nauttien

Koronapandemiaan liittyvien kokoontumisrajoituksista johtuen sekä lasten ja nuorten että aikuisten harrastus ja muita kokoontumispaikkoja suljettiin ja näin ollen toimintaan tuli taukoa. Nämä nousivat esiin yhtenä hyvinvointia eniten heikentävistä tekijöistä. Toisin sanottuna elinpiiri kutistui ja arki muuttui, kun aiemmin tärkeänä pidetyt harrastukset ja muut menot peruuntuivat, jolloin sosiaalisia suhteita ja aktiivista toimintaa ei ollut mahdollisuutta ylläpitää korona-aikaa edeltävän ajan tapaan. Monien vanhempien kertoman mukaan erityisesti lasten ja nuorten kaverisuhteet ja harrastukset kärsivät sosiaalisesta etäisyydestä ja rajoitetusta yhdessäolosta. Huomion arvoista tässä yhteydessä on, että lasten kaverisuhteiden merkitys näyttäytyi vanhemmille merkityksellisempänä asiana kuin omat sosiaaliset suhteet. Voidaan tulkita, että vanhempien vastausten perusteella juuri sosiaalisten kontaktien puuttuminen oli korona-ajan haastavimpia asioita erityisesti lasten hyvinvoinnin kannalta.

Tytär kaipaa koulukavereitaan ja harrastuskavereitaan. Olemme yrittäneet järjestää ulkotapaamisia puistoihin ja trampoliineille turvavälit muistaen

Aikuisten arki ei kovasti ole muuttunut, lapsilla muutos on ollut raju (ei harrastuksia, ei koulua, vähemmän sosiaalisia kontakteja, eu kavereita). Suoraan sanoen epäreilua erityisesti lapsille, yksinäisyys ollut viiltävää katsottavaa. 11- ja 16-vuotiaat eivät halua vanhempien kanssa juuri olla.

Aineistossa käy ilmi, että perheellä, suvulla, ystävillä ja muilla läheisillä suhteilla on suuri merkitys useille vapaamuotoisempana yhdessäolona. Sukupolvien välisiä perhesuhteita häiritsi erityisesti se, että ikäihmisten tapaamista suositeltiin rajoitettavan. Kuten jo todettua, tämä vei monilta lapsiperheiltä isovanhempien tarjoaman avun arjessa. Yhteydenpitoa pidettiin kuitenkin yllä tapaamalla mahdollisuuksien mukaan ulkona tai etäyhteyksien avulla. Myös apua tarjottiin erityisesti ruokaostosten tekemiseen. Mielenkiintoista on se, että miten usein aineistossa mainittiin isovanhemmat, vaikka oletettavasti kaikilla isovanhempia ei edes ole. Teknologian merkitys ylipäätään yhteydenpidossa lisääntyi ja suurin osa vastaajista kertoi perheensä hyödyntävän teknologian tarjoamia yhteydenpitokeinoja yhteydenpidossa läheisten kanssa.

Suurin muutos on toisten ihmisten, erityisesti isovanhempien ja lasten kohdalla kaverien näkemisessä. Normaalisti olemme viikottain moneen otteeseen tekemisissä, nyt vain puhelimen välityksellä. Lapsilla on heitä kova ikävä. Ja tietysti olemme lähinnä kotona.

Isovanhempia lapset eivät ole nähneet ja vanhemmatkin vain vieneet ruokaostokset.

Toivon, että normaali arki ystävien ja harrastusten kanssa on palannut ja sitä kautta henkinen ja fyysinen hyvinvointi myös.

Olen ollut yhteyksissä ystäviin ja läheisiin teamsin, skypen ja puhelimen kautta. Kuunnellut.

Moni oli huomannut luonnossa liikkumisen lisääntyneen. Mahdollisuus liikkua oman kodin ympäristössä nousikin esille tärkeänä hyvinvointia tukevana tekijänä. Luonto ja retkeily lähimetsissä sekä piha-alueet olivat merkittäviä hyvinvoinnin lähteitä ja tarjosi mahdollisuuden liikkua kodin seinien ulkopuolella. Fyysisen aktiivisuuden lisäksi tämä tarjosi myös mahdollisuuden sosiaalisten kontaktien ylläpitämiseen.

Enemmän yhdessäoloa. Kun kaikki paikat ovat kiinni, olemme esimerkiksi ulkoilleet enemmän. Heti työpäivän päätyttyä on ollut helppo lähteä ulos kotoa käsin

Olemme myös kevään aikana oppineet iloitsemaan omasta kotipihasta ja ulkoilusta uudella tavalla.

Sairastumisen pelko oli yksi stressaavista asioista. Stressin kokeminen kytkeytyi usein siihen, että joku perheenjäsenistä sairastuisi ja erityisesti silloin, jos perheeseen kuului riskiryhmäläinen. Tämä tarkoitti sosiaalisten kontaktien vähentämistä minimiin. Kaikilla perheillä ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta välttää kaikkia mahdollisia kontakteja. Esimerkiksi osa vanhemmista ei voinut olla valitsematta menemättä fyysisesti työpaikalle, jolloin heillä luonnollisesti oli suurempi riski koronavirukselle altistumiseen ja sille, että he tartuttaisivat viruksen mahdollisesti myös perheenjäsenilleen.

Kodin ulkopuolella liikkumisen yhteydessä tartuntapelko mm. riskiryhmään kuuluminen vuoksi mutta myös muuten. Harmillista ettei ole päässyt tapaamaan tuttavien ja sukulaisia kuten ennen.

Riskiryhmään kuulumisen vuoksi olemme yrittäneet elää mahdollisimman karanteeninomaista elämää. Kaikki mahdollinen asiointi ym on vähennetty minimiin ja sosiaaliset kontaktit ovat vähentyneet.

Tietysti huoli sairastumisesta, kun vanhemmat käyvät kuitenkin normaalisti töissä.

Stressiä ja kuormittumista vanhemmille aiheutti monien roolien sekoittuminen. Sen kokeminen ei kytkeytynyt siihen, olivatko vanhemmat itse töissä työpaikalla vai kotona. Aineistossa tehtyjen havaintojen perusteella etätöissä olleet vanhempien kokemukset haasteista kytkeytyivät työn ja lasten koulutehtävien ohjaamisen yhteensovittamiseen. Työpaikalla töissä

olleet vanhemmat taas kokivat huolta ajan riittävydestä siinä suhteessa, että vanhempien ollessa töissä lapset eivät välttämättä saaneet mahdollisesti tarvitsemaansa tukea koulunkäyntiin, jolloin koulupäivät saattoivat venyä iltaan. Huolta herätti siis yksin kotona olevat lapset ja heidän pärjäämisensä. Yhteistä oli, että lasten koulukäynnin tukemista kuvattiin aikaa vieväksi ja ajoittain vaikeasti yhdistettäväksi töiden kanssa.

Lapset (8&11v) joutuivat olemaan poikkeuksellisen paljon keskenään kotona, sillä sosiaalialan työntekijöinä meidän oli pakko mennä töihin. Stressi ja huono omatunto lasten yksin pärjäämisestä kuormitti, joskus paljonkin.

Etäkoulu oli haastavaa ja välillä stressaavaa kun ekaluokkalainen ei vielä itsenäisesti pärjää koulutehtävissään ja paljon uusia opeteltavia asioita. Me vanhemmat olemme päivät töissä ja töiden jälkeen vasta alkoi etäkoulu meillä, oli kyllä työntäyteistä arkea.

Vanhempien, erityisesti äidin aikaa on mennyt koulunkäynnissä auttamiseen ja jopa ihan opettamiseen. Myös ruoanlaitto on lisääntynyt paljon. Asiantuntijatöihin paneutuminen on ollut vaikeaa jatkuvien keskeytysten ja lasten auttamisen vuoksi. Tämä on aiheuttanut painetta. Myös kodin muuttuminen kaikkien työpaikaksi on vaikeuttanut rentoutumista kotona, kun tekemättömät työt ovat koko ajan läsnä

Kun tarpeeksi monien elämässä tapahtui pandemian myötä muutoksia, hämärtää se kuvaa siitä, että kaikkien, kuten tämän vastaajan, arjessa ei tapahtunut suuria muutoksia.

Olemme eläneet aika normaalia elämää ja olemme viettäneet paljon aikaa yhdessä, mutta niin teemme normaalistikin.

Lisäksi on otettava huomioon, että aineistoa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy helposti vain suuriin ryhmiin ja yleiskuvaan. Mikään määrä positiivista muutosta ei, kuitenkaan saisi viedä huomioita joukossa olevista ihmisistä, joiden hyvinvointi on huonontunut tai lapsiperheistä, jotka korona on ajanut ahtaalle.

Lapsilla yksinäisyys. Varsinkin nuoremmalla, hieman muutenkin syrjässä ja erilainen kuin luokkakaverit.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhempien kokemuksia koronapandemian alkuvaiheessa keväällä 2020. Tarkastelussa oli poikkeusaika, jolloin mielenkiinto kohdistui siihen, miten rajoitustoimet määrittivät lapsiperheiden päivittäistä arkea sekä miten hyvinvoinnin kokemukset rakentuivat arkisissa käytännöissä. Sisällönanalyysin tuloksena jäsensin aineistosta kolme suurempaa teemaa, jotka ovat *sopeutuminen ja joustavuus, koti monitoimitilana sekä sosiaaliset suhteet ja niiden rajaaminen*. Ensimmäinen teema jakautui kolmeen osaan, jotka ovat *etätyön ristiriitaisuus, työn joustot ja joustamattomuudet* sekä *valmiudet ja resurssit korona-arkeen sopeutumiseen* ja toinen teema kahteen osaan, jotka ovat *kotonolo ja lisääntyneet kotityöt* sekä *vapaa-aika ja perheen yhteinen tekeminen*.

Salmen (2004, 23) mukaan tutkittaessa arkielämää tulisi tutkia ensisijaisesti sitä, miten yhteiskunnan luomat arkielämän ehdot muuttuvat eleyksi arjeksi, ja miten taas ihmiset käsittelevät noita ehtoja luoden samalla uusia ehtoja arjelle. Hedelmälliseksi lähtöajatuksiksi osoittautui arjen tutkiminen vuorovaikutteisena kokonaisuutena ja miten poikkeuksellisen tilanteen muovaamat arkielämän ehdot muuttuvat eleyksi arjeksi sekä miten vanhemmat käsittelevät noita ehtoja. Keskeisiä lapsiperheiden arkeen ja hyvinvointiin vaikuttaneita rajoitustoimia ja suosituksia olivat etäopetukseen siirtyminen eli koulu siirtyi koulusta kotiin, fyysisen etäisyyden suositus, kokoontumisrajoitukset sekä etätyösuositus.

Vaikka omassa tutkimuksessani ei nojaututtu suoranaisesti arjen käsitteelliseen ja filosofiseen tarkasteluun, on tämän tutkimuksen taustalla havaittavissa Jokisen (2005, 10) kuvaama käsitys arjen ja ei-arjen ylittävästä näkemyksestä eli arkea on kaikkialla, kaikkialta on mahdollista löytää arkinen ulottuvuus, mutta kaikki ei ole arkea. Havaittavissa on erityisesti myös näkemys siitä, että arki pitää yllä hyvinvointia, mutta myös eriarvoistavia käytäntöjä. Kolmannen paradoksin mukaan arkeen liitetään ajatus sujuvuudesta, jonka merkitys konkretisoituu, kun arkea särkee jokin ennalta-arvaamaton tapahtuma, kuten tässä yhteydessä koronapandemia. Yksi paradokseista kytkeytyy sukupuoleen ja naisten asemaan hallitsijoina. (Jokinen 2005, 7–15, 159.) Keskustelua on herättänyt, miten pandemia on vaikuttanut sukupuolten epätasa-arvoon, kun naiset ovat olosuhteista johtuen joutuneet tekemään vielä enemmän kotitöitä.

Aineiston lähestymistapaani kuvaa parhaiten teoriaohjaava sisällönanalyysi. Aineiston lähestymisessä käytin apuna teoriataustaa ja HLDB-mallia sekä sen mukaisia hyvinvointitekijöitä, mutta vältin asettamasta aineistoa tiukasti valmiisiin kehyksiin. Teoriaohjaava analyysi sopi mielestäni metodiksi, sillä kysymysten avoin muotoilu mahdollisti vastaajille vastaamisen vapaasti, jolloin vastaukset olivat monipuolisia. He saivat myös tilaa purkaa muita ajatuksiaan ja asioita, mitä he kokivat koronakevään kannalta oleellisiksi. Tämän vuoksi valmiin teoriakehikon soveltamien aineistoon olisi liikaa rajannut tuloksia. Tämän lisäksi menetelmä toimi mielestäni hyvin, sillä hyvinvointi on käsitteenä laaja kokonaisuus, jolloin teorian hyödyntäminen auttoi rajaamaan sitä, mitä aineistosta halutaan tässä yhteydessä tutkia. Kuitenkin kyse on vanhempien kokemuksista, joten koen, että aineiston analyysin aloittaminen aineistolähtöisesti antoi tilaa sille, mitä aineistosta nousi esiin.

Lasten ja perheiden näkökulmasta koronakevät merkitsi siis ainakin suurelle osalle sitä, että koulussa siirryttiin etäopetukseen, harrastukset menivät tauolle sekä kavereiden ja isovanhempien tapaaminen muuttui hankalammaksi. Tämän lisäksi arkea kannattelevien instituutioiden katoaminen oli näkyvää. Työt ja koulu tulivat kotiin, eikä tekemisen paikka esimerkiksi harrastusten parissa vaihtunut entiseen tapaan. Kodeissa saatettiin käydä koulua, tehdä työtä, tehdä kotitöitä, hoivata, harrastaa ja niin edelleen. Moni asia muuttui melko nopeasti ja ennakoimatta. Aineistoa läpikäydessä kävi pian ilmi, että perheiden kokemukset korona-arjesta poikkesivat toisistaan. Perheistä löytyi niin positiivisia kuin negatiivisia kokemuksia. Tämä jako kuitenkin kuvastaa käytännössä ääripäitä ja vaikutukset ovat monimuotoisempia. Mielenkiintoinen pohdinta tässä yhteydessä on se, miten perheen instituutiona on nähty enemmän tasaavan kuin korostavan yhteiskunnassa tapahtuvia äkillisiä muutoksia – löytyisikö perheestä tuki ja turva (Nätkin & Forsberg 2020).

Työ ja perhe ovat keskeisiä ihmisten elämän osa-alueita, kuten myös tärkeitä hyvinvointitekijöitä. Ansiotyö on toimeentulon lähde, mutta parhaassa tapauksessa kyseessä on samalla mielekkästä toiminnasta ja antoisista sosiaalisista suhteista. Perhe-elämän ydin muodostuu tunnesuhteista ja kotona tehtävästä hoivatyöstä, jotka myös tuottavat sekä ylläpitävät hyvinvointia. Sekä ansiotyö että perhe-elämä molemmat vaativat sekä aikaa että fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Työoloilla, työn järjestämisen tavoilla ja työajoilla on näin ollen suuri merkitys hyvinvoinnin kannalta, sillä ne vaikuttavat niin yksilöiden ajankäyttöön kuin heidän voimavaroihinsa. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 38.) Valtaosaa tutkimukseni perheitä kosketti lasten hoidon, koulunkäynnin tukemisen ja oman työssäkäynnin uudelleen

järjesteleminen. Esimerkiksi perheissä, joissa vanhemmat pystyivät aikatauluttamaan omaa työntekoaan uudelleen, pystyivät he usein myös helpommin jakamaan vastuuta lasten hoidosta ja etäopetuksen tukemisesta. Parhaassa tapauksessa työaikaan ja työn suorittamispaikkasidonnaisuuteen liittyvät lisääntyvät joustot voivat antaakin palkansaajille paremmat mahdollisuudet sovittaa yhteen työtä ja muuta elämää (Sutela ja Lehto 2014, 143). Tässä tapauksessa tilanteesta kuitenkin poikkeuksellisen teki se, että pandemian voidaan ajatella luoneen tilanteen, jossa valintaa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen käytännöistä ei ole tehty itse.

Perheissä jouston mahdollisuudet tai joustojen mahdottomuudet kytkeytyvät usein vanhempien työajan tai -paikan joustavuuteen tai joustamattomuuteen. Osassa perheissä toisen tai molempien vanhempien työteon ajan ja/tai paikan joustamattomuus nousikin usein arjen haasteita lisäävänä tekijänä. Kaikilla ei ollut mahdollisuutta etätyöhön. Tällöin saatettiin olla tilanteessa, jossa lapsen koulu oli kiinni ja vanhemmat joutuivat olemaan fyysisesti työpaikalla, jolloin koululaisille saattoi tulla pitkiä aikoja yksin kotona. Samalla vanhemmat saattoivat kokea itsensä huonoksi vanhemmaksi, sillä he eivät kokeneet, että heillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet osallistua lapsensa koulunkäynnin tukemiseen kuin vanhemmilla, joilla oli mahdollisuus etätyöhön. Jo ennen koronapandemiaa on kuitenkin havaittu, ettei etätyö välttämättä ole helpottava tekijä työn ja perheen rajapintojen hallinnan suhteen (esim. Ojala 2014), ja myös tämän aineiston perusteella on havaittavissa samansuuntaisia havaintoja, sillä etätyötä tekevät vanhemmat kokivat usein eri roolien sekoittuvan, ja että heillä oli samaan aikaan monia työvuoroja päällekkäin menossa.

Kun koronapandemian mukanaan tuoma poikkeustila alkoi, suositeltiin suomalaisia rajaamaan sosiaalisia kontaktejaan lähipiiriin. Keiden katsotaan kuuluvan omiin läheisiin ihmisiin tai omaan perheeseen, vaihtelee ihmisten kesken. Omaan perheeseen voidaan laskea kuuluvaksi useita eri henkilöitä kuten myös vaikkapa lemmikkieläin. Yleisesti kuitenkin perheen nähdään rakentuvan parisuhteen ja lasten kautta. (Paajanen 2007, 29–36.) Aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella sosiaaliset kontaktit rajoittuivatkin useimmiten samassa kotitaloudessa asuviin sekä muutamiin läheisiin. Esiin nousikin vahva perheen kesken yhdessä olemisen ja tekemisen eetos, jolle nähtiin nyt vapautuneen aikaa. Moni huomasi myös ulkoilun ja luonnossa liikkumisen lisääntyneen esimerkiksi työ- ja koulumatkoista vapautuneen ajan seurauksena, ja sitä pidettiin myönteisenä asiana. Yleiskuvana voidaan todeta, että poikkeusaika pakotti nauttimaan jo suhteellisen hyvin olleista asioista ja löytämään iloa pienemmistä asioista, kuten

ulkona retkeilystä. Koronakevät auttoi huomaamaan, että ilman monia asioita pärjää, mutta toisaalta myös niitä asioita, jotka ovat arjessa tärkeitä. Vastauksissa nousi esimerkiksi esiin kouluruoan merkitys, jota on kenties muuten pidetty itsestäänselvyytenä. Myös koulujen ja harrastusten olennainen rooli lasten ja nuorten arjen ja hyvinvoinnin rakentumisessa oli läsnä vastauksissa, sillä aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella rajoitustoimet vaikuttivat erityisesti lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-aikaan. Vaikutukset ulottuivat myös sosiaalisiin suhteisiin, sillä kasvokkaiseen harrastustoimintaan tuli taukoa.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että läheissuhteet ovat merkityksellisiä niin onnellisuuden, elämään tyytyväisyyden kuin koetun hyvinvoinnin suhteen. Lisäksi perheen ja parisuhteen yhteys koettuun hyvinvointiin on käynyt ilmi. (Esim. Kontula & Saari 2016, 133.) Merkityksellisten sosiaalisten suhteiden on osoitettu olevan terveyden kannalta jopa tärkeämpiä kuin terveelliset elintavat (Holt-Lundstad & Smith 2012). Tunnistettaessa, että ihmisten väliset sosiaaliset suhteet – perhe- ja ystävyys-suhteet, kaveruudet, tuttavat, työ- ja koulukaverit sekä formaalimmat yhteenliittymät – ovat tärkeitä hyvinvoinnin kannalta, tunnistetaan samalla, että sosiaalisten kontaktien rajoittamisen vaikutukset ovat yksilötasolla koronakriisin vaikeimpia puolia. Kuten jo todettua, perheen sisällä nousi esiin vahva yhdessä olemisen ja tekemisen eetos. Läheisiltä saatu tuki ja yhteydenpito nousivat niin ikään merkittävänä hyvinvointitekijänä koronapandemian aikana. Vastaajat olivat saaneet tukea pääsääntöisesti omilta läheisiltään ja he olivat myös vastavuoroisesti tukeneet omia läheisiään. Perheen keskinäinen tekeminen ja vuorovaikutus kuitenkin oli vahvin selviytymiskeino.

Arkea on usein esitetty ratkaisuksi huoleen lasten ja perheiden pahoinvoinnista eli ajatus siitä, että mikäli vanhemmat viettäisivät enemmän aikaa lastensa kanssa, koko perhe lapset mukaan lukien voisivat paremmin (Jallinoja 2006). Koronarajoitusten myötä oltiin tilanteessa, jossa osassa perheistä sekä lapset että vanhemmat viettivät suurimman osan ajastaan keskenään kotona eli tällöin voitaisiin olettaa, että vanhemmilla olisi aikaa enemmän olla lastensa kanssa. Kiinnostavaa tässä yhteydessä on tarkastella perheajalle annettuja merkityksiä. Perheajasta on muodostunut 2000-luvulla ikään kuin perhepuheen symboli, sillä sen nähdään ratkaisevan sosiaalisia ongelmia ja se on alettu nähdä tärkeäksi osaksi hyvän vanhemmuuden kriteerejä (Jallinoja 2006; Jokinen 2005). Aineiston pohjalta niin sanottu korona-arki toikin mukanaan muutoksia ajankäyttöön ja yleisesti elämän rauhoittumisessa nähtiin paljon hyvää. Osalle perheistä etättyö ja kotona oleminen tarjosi siis kaivattua läsnäoloa. Ajankäyttö lienee siis yksi keskeisimmistä työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvistä hyvinvointitekijöistä ainakin

tämän tutkimuksen pohjalta, sillä positiiviset kokemukset kytkeytyivät kiireettömyyteen, perhekeskeisyyteen ja lempeämpään suhtautumiseen kiireisenä pidetyn arjen keskellä.

Toisaalta osassa perheissä eristäytyminen koteihin kiristi tunneilmapiiriä. Tämä voi ilmetä pahimmillaan monen muotoisena väkivaltana sekä päihteiden käyttönä. Perheiden hyvinvointiongelmien kasvaessa ja matalan kynnyksen peruspalvelujen saatavuuden heiketessä, kasvaa myös väkivallan riski perheissä. Erityisen suuressa väkivallan riskissä ovat jo valmiiksi kaikkein haavoittuvimmissa asemassa olevat perheet, joissa haasteet ja kuormitus ovat kasaantuneet pidempään ja mahdollisesti koronakriisin aikana syventyneet. (Hietämäki, Nipuli, October, Haapakangas & Peltonen 2021, 55.) Tämä ei kuitenkaan ollut näkyvää tämän tutkielman aineiston perusteella. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö sitä olisi. Esimerkiksi THL:n, Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston toteuttamassa Koronapandemian vaikutukset lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön -tutkimushankkeessa (KOVÄ) tutkitaan koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitustoimien vaikutuksia lähisuhdeväkivallan esiintymiseen, palveluihin ohjaamiseen sekä palveluiden saatavuuteen. Tutkimustulosten mukaan korona-aika vaikeutti lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden avun saamista. (Hietämäki, Hyväri, Kekkonen, Karhinen-Soppi, Kaittila & Husso 2021, 113–115).

Rajasin tutkielmassani käytettävän aineiston työssäkäyviin vanhempiin, joilla on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Koska aineiston keruun yhteydessä taustatietoina ei kysytty kuin vastaajan työmarkkina-asemaa, ei taustatietojen pohjalta ollut mahdollista selvittää, kenellä on samassa kotitaloudessa asuva työssäkäyvä puoliso. Näin ollen päädyin siihen, että aineistoa läpi käydessäni poimin vastaajista ne, jotka mainitsivat vastauksessaan myös puolison työtilanteen. Näissä vastauksissa kävi ilmi se, olivatko molemmat vanhemmista etätöissä tai töissä työpaikalla, oliko vain toinen vanhemmista siirtynyt etätöihin vai vuoroteltiinko etätöissä. Yksi tutkielmani kohtaama rajoite liittyikin aineiston kattavuuteen. On hyvin todennäköistä, että en ole tavoittanut kaikkia vastaajia, jotka osuisivat aineistoni rajauksen ehtoihin, jos he eivät vastauksissaan maininneet puolisonsa työmarkkinatilannetta.

Aineiston ja sen perusteella tehtävien havaintojen osalta on otettava huomioon, että kyseinen aineisto ei ole edustava otos suomalaisista lapsiperheiden vanhemmista. Ensinnäkin aineisto on kerätty porilaisten peruskouluikäisten lasten vanhemmilta ja Suomessa oli alueellisesti vaihtelua tilanteen suhteen. Toiseksi olen rajannut aineiston ”kahden uran perheisiin”. Kolmanneksi valtaosa vastaajista on naisia sekä suhteellisen korkeasti koulutettuja, jota voidaan pitää aineiston yhtenä rajoitteena. Esimerkiksi korkeakoulutettujen ammattialoilla

etätöihin siirtyminen on helpompaa. Tosin tutkielmani päämääränä ei ole ollut alun perinkään luoda yleistettävää totuutta, vaan nimenomaan ihmisten kokemusten kuvaileminen. Neljäs aineistoon liittyvä rajoite liittyy aineiston keruutapaan eli Wilma-järjestelmän kautta tehtyyn nettikyselyyn, jolloin keruu tapa saattoi vaikuttaa siihen, ketkä kyselyyn vastasivat. Aiheeseen liittyvissä keskusteluissa on nostettu esiin, että vaikein tilanne oli niillä, joilla oli haasteita jo koronaa ennen ja joille pandemian seurauksena kerääntyi monia erilaisia ongelmia. Kyselyssä ei välttämättä ole tavoitettu niitä perheitä, joissa jaksaminen on ollut jo aiemmin vähissä.

On tärkeää luoda enemmistön kokemuksiin perustuvaa yleiskuvaa, mutta tällöin poikkeavat kokemukset jäävät helposti enemmistön kokemusten varjoon. Toisilta perheiltä löytyi sopeutumiskykyä, mutta kaikkien resurssit eivät olleet tai ole samanlaisia. Toisin sanoen tämä voi johtaa eriarvoistumiseen. Onkin mahdollista, että aineisto antaa todellisuutta hiukan positiivisemmän lapsiperheiden arjesta ja hyvinvoinnista. Yhteiskunnallisten muutosten rinnalla koronakokemukseen kuten myös hyvinvoinninkokemukseen on vaikuttanut niin oma elämäntilanne, perhe kuin asuinolosuhteet. Loppujen lopuksi kyse on yksilöllisistä kokemuksista ja arjen järjestämisestä poikkeusoloissa. Tilanne ei ollut kaikille samanlainen eivätkä kaikki ole kokeneet sitä samalla tavalla. Raporttien mukaan voidaankin tunnistaa monia erityisen haavoittuvaisessa asemassa olevia ryhmiä, ja lapsiperheiden osalla on kyse perheistä, joissa on jo aiemmin ollut ongelmia tai orastavia ongelmia. (Rissanen ym. 2020, 11–12.) Yhteiskuntatieteellisesti onkin tärkeää tarkastella myös keskiarvojen ulkopuolelle ja pyrkiä nostamaan esiin ongelmakohtia. Olennaista on, miten tunnistetaan ne, jotka tarvitsevat eniten tukea ja apua pandemiatilanteen myötä syntyneistä haasteista selviytymiseen. Tuen tarve ei välttämättä ole näkyvää vaan liittyy ihmisen omaan kokemukseen jaksamisestaan ja pärjäämisestään.

Aineisto oli monipuolinen ja se olisi sisältänyt useita eri teemoja tarkasteltavaksi, kuten taloudellisen näkökulman. Pohdittaessa, mitä jatkotutkimusaiheita heräsi juuri tämän tutkimuksen tutkimustulosten pohjalta, olisi jatkossa mielenkiintoista tutkia tarkemmin vanhempien ja lasten hyvinvoinnin välistä ristiriitaa sekä kenen hyvinvointia korostetaan. Tätä olisi mahdollista tutkia esimerkiksi tarkastelemalla puhevariaatioita ja subjektiasemia, miten vanhempana asennoidutaan tilanteessa. Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tutkia tarkemmin lasten harrastuksille annettua merkitystä, sillä aineistossa nousi laajasti esiin puhe harrastamisesta. Harrastaminen nähdään selvästi lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeäksi asiaksi, mutta vanhempien ajankäyttöä sitovaksi. Olisikin kiinnostavaa tutkia, miten koronakriisin

hoidossa on toteutunut lasten ja nuorten harrastustoiminnan jatkuminen ja miten vanhempien kokemukset asettuvat tässä kontekstissa. On syytä myös huomata, että koronapandemian monet vaikutukset, kuten esimerkiksi sosiaaliset vaikutukset, voivat tulla esiin vasta pidemmän aikavälin kuluessa. Näin ollen on tärkeää kerätä laaja-alaisesti tietoa, jota voidaan hyödyntää päätöksenteossa ja tuleviin kriiseihin varautuessa. Tämän tutkielman pohjalta esiin nousseita positiivisia kokemuksia, jotka kytkeytyvät kiireettömyyteen, perhekeskeisyyteen ja lempeämpään suhtautumiseen kiireisenä pidetyn arjen keskellä, olisi kiinnostavaa tutkia toistamalla samankaltainen tutkimus sitten, kun kaikki pandemiaan liittyvät rajoitukset ja suositukset on otettu pois käytöstä. Nykyisiä ja uusia tuloksia voitaisiin verrata keskenään ja samalla pohtia onko asenteissa tai käytännöissä tapahtunut jotain muutoksia.

7 Lähteet

- Aalto, Kristina & Varjonen, Johanna (2014) Arjen kollektiiviset rytmit tutkimuksen kohteena. Teoksessa Pirjo Korvela & Terttu Tuomi-Gröhn (toim.) Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229928>. Viitattu 11.8.2021.
- Ahponen, Pirkkoliisa & Marttinen, Heli (1997) Parisuhde riskiyhteiskunnassa. Teoksessa Ahponen, Pirkkoliisa (toim.): Riskikirja – Uhat, mahdollisuudet ja asiantuntijuus epävarmuuden yhteiskunnassa. Jyväskylä: SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 9, 175–205.
- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Anttonen, Anneli (1997) Feminismi ja sosiaalipolitiikka: miten sukupuolesta tehtiin yhteiskuntateoreettinen ja sosiaalipoliittinen avainkäsite. Tampere: Tampere University Press.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Aunola, Kaisa & Sorkkila, Matilda (2020) Vanhemmat kokevat COVID-19-ajan eri tavoin – jotkut haluavat jäädä poikkeusaikaan.
<https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2020/05/vanhemmat-kokevat-covid-19-ajan-eri-tavoin-2013-jotkut-haluavat-jaada-poikkeusaikaan>. Viitattu 10.5.2021.
- Bardy, Marjatta (2011) Epilogi II: Maailmankuva ja ekososiaalinen järjestys. Teoksessa Elina Palola & Varpu Karjalainen (toim.) Sosiaalipolitiikka. Hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 333–347.
- Bardy, Marjatta (2013) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. II osa: Lapsen oikeudet ja hyvinvoinnin ulottuvuudet. Marjatta Bardy & Tarja Heino (toim.) Lastensuojelun ytimissä 4. uud. p. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 62–70.
- Brooks, Samantha K. & Webster, Rebecca K. & Smith, Louise E. & Woodland, Lisa & Wessely, Simon & Greenberg, Neil & Rubi, Gideon James (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet (British Edition)*, 395, no 10227, 912–920. DOI: 10.1016/S0140-6736(20)30460-8. Viitattu 1.8.2021.
- Collins, Caitlyn & Landivar, Liana Christin & Ruppner, Leah & Scarborough, William J. (2020) COVID-19 and the gender gap in work hours. *Gender, Work, and Organization*, 28(S1), 101–112. DOI: 10.1111/gwao.12506. Viitattu 1.8.2021.
- Erola, Jani & Niemelä, Mikko & Sirniö, Outi & Kailaheimo-Lönnqvist, Sanna & Heiskala, Laura & Jalovaara, Marika & Salonen, Laura & Eskelinen, Niko (2020) Koronakriisin vaikutukset lasten ja nuorten oppimiseen, koulutukseen ja hyvinvointiin pitkällä aikavälillä. Invest policy brief. <https://invest.utu.fi/wp->

content/uploads/2020/05/Koronakriisin-vaikutukset-lasten-ja-nuorten-oppimiseen-koulutukseen-ja-hyvinvointiin-pitkällä-aikavälillä.pdf. Viitattu 19.5.2020.

Ervasti, Heikki & Saari, Juho (2011) Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 191–218.

Eskola, Juhani (2014) Esipuhe. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 3–4.

Esping-Andersen, Gøsta (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford University Press.

Eurofound (2020) Living, Working and Covid-19. First Findings – April 2020. Dublin: Eurofound. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20058en.pdf. Viitattu 14.4.2022.

Felski Rita (2000) Doing Time: Feminist Theory and Postmodern Culture. New York: New York University Press. (e-kirja)

Forsberg, Hannele (2003) Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

Haataja, Anita (2016) Pieniä ja suuria reformeja pienten lasten perheille suunnatuissa perhevapaissa ja -etuuksissa. Teoksessa Anita Haataja, Ilpo Airio, Miia Saarikallio-Torp & Maria Valaste (toim.) Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela, 36–79.

Hietämäki, Johanna & Hyväri, Elli & Kekkonen, Outi & Karhinen-Soppi, Anu & Kaittila, Anniina & Husso, Marita (2021) Lähisuhdeväkivallan kohteina olleiden avun hakemisen ja saamisen haasteet korona-aikana. Kirsi Gunther & Johanna Kallio (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityö professiona. Talentia-lehti, Sosiaalityön tutkimuksen seura. <https://thl.fi/documents/10531/728886/Hietamäki+ym+2021+Lähisuhdeväkivallan+koh teina+olleiden+avun+hakemisen+ja+saamisen+haasteet+korona-aikana+TALENTIA.pdf/82212e51-452a-f81c-a9c5-92178011180a?t=1630320406102>. Viitattu 14.4.2022.

Hietämäki, Johanna & Nipuli, Suvi & October, Martta & Haapakangas, Kimmo & Peltonen, Joonas (2021) Turvallisuus ja lähisuhdeväkivalta. Teoksessa Laura Kestilä, Merita Jokela, Vuokko Härmä & Pekka Rissanen (toim.) Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Raportti 03 / 2021. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/142536>. Viitattu 14.4.2022

Hiilamo, Heikki & Kangas, Olli (2009) Trap for women or freedom to choose? The struggle over cash for child care schemes in Finland and Sweden, Journal of Social Policy, 38(3), 457-475. DOI: 10.1017/S0047279409003067

- Hiilamo, Heikki (2022) Lapsipolitiikka ja yhteiskunta 2017–2021. Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1, 19–43. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>. Viitattu 16.4.2022.
- Hirvilampi, Tuuli & Helne, Tuula (2014) Changing paradigms: A sketch for sustainable wellbeing and ecosocial policy. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 6(4), 2160–2175. DOI: 10.3390/su6042160
- Hochschild, Arlie Russell (1997) *The time bind : when work becomes home and home becomes work*. New York: Metropolitan.
- Holmes, Emily & O'Connor, Rory & Perry, Hugh ym. (2020) Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: A call for action for mental health science. *The Lancet Psychiatry*. 7 (6), 547–560. DOI: 10.1016/S2215-0366(20)30168-1
- Holt-Lundstad, Julianne & Smith, Timothy B. (2012) Social relationship and mortality. *Social and Personality Psychology Compass* 6, 41–53.
- Husso, Marita (2016) Sukupuoli ruumiillisuutena, tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa Marita Husso & Risto Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 67–83. (e-kirja)
- Jallinoja, Riitta (1985) *Johdatus perhesosiologiaan*. Helsinki: WSOY.
- Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä* Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) (2016) *Diskurssianalyysi: teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) (2020). Poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä vaikutuksia tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen oppimiseen – Poikkeustilanne toi digiloikan, mutta oppimisen tuki ei ollut riittävää. <https://karvi.fi/2020/12/14/poikkeuksellisilla-opetusjarjestelyilla-vaikutuksia-tasa-arvoiseen-ja-yhdenvertaiseen-oppimiseen-poikkeustilanne-toi-digiloikan-mutta-oppimisen-tuki-ei-ollut-riittavaa/>. Viitattu 11.8.2021.
- Karisto, Antti (2010) *Yksi piano vai kymmenen lehmää? Kirjoituksia arjen ilmiöistä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kiviniemi, Kari (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.
- Koley, Tapas Kumar & Dhole, Monika (2021) *The COVID-19 Pandemic: The Deadly Coronavirus Outbreak*. London: Routledge. (e-kirja)

- Kontula, Osmo & Saari, Juho (2016) Yksinäisyys parisuhteessa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 129–141.
- Korkiamäki, Riikka & Saloniemi, Antti (2021) Uusi normaali ei ole uusi, eikä normaali. Säikeitä 2021 Porin yliopistokeskuksen tiedelehti. https://issuu.com/ucpori/docs/saikeita2021_web/s/12046679. Viitattu 11.8.2021.
- Kunnari, Marika (2017) Aikuisväestön hyvinvointiin liittyvät huolet ja hyvinvoinnin heikentäjät. Oulu: Oulun yliopisto.
- Laajalahti, Anne & Herkama, Sanna (2018) Laadullinen analyysi ATLAS.ti-ohjelmistolla. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 91–114. (e-kirja)
- Lagerspetz, Eerik (2011) Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 79–105.
- Lainiala, Lassi (2010) Perhebarometri 2010. Perhepolitiikan uudet tuulet – Perheen paluu. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E39/2010. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/5b538628-perhebarometri-2010.pdf>.
- Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.) (2014) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (2014) Johdanto. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 13-23.
- Lammi-Taskula, Johanna, Klemetti, Reija, Heino, Tarja, Hietanen-Peltola, Marke, Paju, Petri, Sarkia, Aino & Lahtinen, Jenni (2020) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Teoksessa Laura Kestilä, Vuokko Härmä ja Pekka Rissanen (toim.) Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Asiantuntija-arvio, syksy 2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 46–55.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2016) Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa Marita Husso & Risto Heiskala (toim.) Sukupuolikysymys. Helsinki: Gaudeamus, 145–166. (e-kirja)
- Lefebvre, Henri (1991) Critique of Everyday Life. London: Verso.
- Lewis, Jane (2009) Work – Family Balance, Gender and Policy. Cheltenham and Northampton; Edward Elgar Publishing.
- Michel, Sonya (2011) Moving Targets: towards a framework for studying family policies and welfare states. Teoksessa Pauli Kettunen, & Klaus Petersen (toim.). Beyond welfare state models: transnational historical perspectives on social policy. Cheltenham: Edward Elgar. (e-kirja)

- Milkie, Melissa A. & Bierman, Alex & Schieman, Scott (2008) How Adult Children Influence Older Parents' Mental Health: Integrating Stress-Process and Life-Course Perspectives. *Social psychology quarterly*. 71 (1), 86–105. DOI: 10.1177/019027250807100109
- Morgan, David H. J. (1996) *Family connections. An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Niemelä, Pauli (2006) Hyvinvoinnin käsite toiminnan teorian valossa. Teoksessa Pauli Niemelä & Terho Pursiainen (toim.): *Hyvinvointi yhteiskuntapolitiittisena tavoitteena*. Kuopio: Kuopion yliopisto, 67–79.
- Niemelä, Pauli (2010) *Hyvinvointipolitiikka*. Helsinki: WSOY.
- Nussbaum, Martha C. & Sen Amartya (1993) *The quality of life*. New York: Routledge.
- Nätkin, Ritva & Forsberg, Hannele (2020) Korona-aika: perhe ja valtio huolenpitokriisejä ratkaisemassa. *Alusta! New social research at Tampere University*. <https://alusta.uta.fi/2020/08/07/korona-aika-perhe-ja-valtio-huolenpitokriiseja-ratkaisemassa/>. Viitattu 1.8.2021.
- Ojala, Satu (2014). *Ansiotyö kotona ikkunana työelämään: Kotona työskentelyn käsitteet, piirteet sekä yhteydet hyvinvointiin*. Tampere: Tampere University Press.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020a) Valtioneuvoston linjaukset varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen, vapaan sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen järjestäjille koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi. <https://minedu.fi/-/valtioneuvoston-linjaukset-suosituksista-varhaiskasvatuksen-esiopetuksen-perusopetuksen-lukio-ja-ammattillisen-koulutuksen-korkeakoulutuksen-vapaan-sivist>. Viitattu 10.8.2021
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020b) Valtioneuvoston linjaukset varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen koulutuksen, korkeakoulutuksen, vapaan sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen järjestäjille koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi. <https://minedu.fi/-/valtioneuvoston-linjaukset-suosituksista-varhaiskasvatuksen-esiopetuksen-perusopetuksen-lukio-ja-ammattillisen-koulutuksen-korkeakoulutuksen-vapaan-sivist>. Viitattu 11.8.2021
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020c) *Lähiopetus jatkuu torstaina 14. toukokuuta*. <https://minedu.fi/-/lahiopetus-jatkuu-torstaina-14-toukokuuta>. Viitattu 10.8.2021.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020d) *Koronakriisin sosiaalisia vaikutuksia erityisesti lapsiin ja nuoriin voidaan ennakoida ja pehmentää*. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/koronakriisin-sosiaalisia-vaikutuksia-erityisesti-lapsiin-ja-nuoriin-voidaan-ennakoida-ja-pehmentaa. Viitattu 11.8.2021.
- Paajanen, Pirjo (2007) *Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. Perhebarometri 2007. Katsauksia E 3*. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.

- Perheet ja korona-arki – uudelleen asemoitunut työ, koulu ja sosiaalinen ympäristö ongelmien lähteenä ja ratkaisujen resurssina (2020) <https://www.tuni.fi/fi/tutkimus/perheet-ja-korona-arki-uudelleen-asemoitunut-tyo-koulu-ja-sosiaalinen-ymparisto-ongelmien#expander-trigger--field-project-people>.
- Plefferbaum, Betty & North, Carol S. (2020). Mental health and the Covid-19 pandemic. *The New England Journal of Medicine*, 383, 510–512. DOI: 10.1056/NEJMp2008017. Viitattu 9.8.2021
- Poikolainen, Jaana (2007) Lapsiperheen ja työn yhteensovittaminen. Diskurssianalyttinen katse ongelmalähtöiseen keskusteluun. Teoksessa Anna-Maija Castrén (toim.). *Työn ja perheen tasapaino: Sääntelyä, tutkimusta ja kehittämistä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, 95–116.
- Raijas, Anu (2011) Arjen hyvinvointi. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus, 234–265. (e-kirja)
- Repo, Katja (2009) *Lapsiperheiden arki: näkökulmina raha, työ ja lastenhoito*. Tampere: Tampere University Press.
- Riihinen, Olavi (1983) Hyvinvointia koskevien käsitysten muutoksista toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. *Sosiaalityön vuosikirja 1983*. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto ry.
- Rissanen, Pekka & Parhiala, Kimmo & Kestilä Laura & Härmä, Vuokko & Honkatukia, Juha & Jormanainen, Vesa (2020) COVID-19-epidemian vaikutuksen väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio. Raportti 8/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139694/URN_ISBN_978-952-343-496-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 10.5.2021.
- Roskam, Isabelle ym. (2021). Parental Burnout Around the Globe: a 42-Country Study. *Affective Science*, 2(1), 58–79. DOI: 10.1007/s42761-020-00028-4
- Roskam, Isabelle ym. (2022) Gender Equality and Maternal Burnout: A 40-Country Study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 53(2), 157-178. DOI: 10.1177/00220221211072813
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (2002) *Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Rönkä, Anna & Malinen Kaisa & Lämsä, Tiina (2009) (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Saari, Juho (toim.) (2011) *Hyvinvointi: suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salin, Milla & Hakovirta, Mia & Ylikännö, Minna (2016) Suhtautuminen ansaitsija-hoivaajamalleihin kuudessa Euroopan maassa. Teoksessa Anita Haataja, Ilpo Airio, Miia Saarikallio-Torp & Maria Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela. (e-kirja)

- Salmi, Minna (2004) *Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen*. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Lammi-Taskula (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 11–28.
- Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014). *Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä*. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 38-51.
- Salmi, Minna & Närvi, Johanna (2017) *Johdanto*. Teoksessa Minna Salmi & Johanna Närvi (toim.) *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Raportti 4/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 8–35.
- Smit, Dorothy E. (1987) *The Everyday Word As Problematic. A Feminist Sociology*. Boston: Northeastern University Press.
- Smyth, Bruce M. & Moloney, Lawrence J. & Brady, Jacqueline M. & Harman, Judge Joe & Esler, Marian (2020) *COVID-19 in Australia: Impacts on Separated Families, Family Law Professionals, and Family Courts*. *Family Court Review*, 58, 1022-1039. DOI: 10.1111/fcre.12533
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2013) *Lapsi ja perhepolitiikka Suomessa*. Esitteitä 9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.8.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) *Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi* <https://stm.fi/-/10616/hallitus-paatti-suosituksista-koronaviruksen-leviamisen-hillitsemiseksi>. Viitattu 10.8.2021.
- Sutela, Hanna & Lehto, Anna-Maija (2014) *Työolojen muutokset 1977–2013*. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.
- Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki (2020) *Ensi- ja turvakotien liiton nettikysely lapsiperheille koronatilan aiheuttamista ongelmista – Tulokset ja johtopäätökset*. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ensi-ja-turvakotien-liiton-lapsiperheiden-koronakyselyn-raportti-19.5.2020.pdf?x91218>. Viitattu 10.8.2021.
- Tilastokeskus (2021a) *Perhe*. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>. Viitattu 15.8.2021.
- Tilastokeskus (2021b) *Lapsiperhe*. <https://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>. Viitattu 15.8.2021.
- Tilastokeskus (2021c) <https://www.stat.fi/meta/kas/lapsi.html>. Viitattu 15.8.2021.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. Laitos). Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 13.4.2022.

- Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu (2010) Suomalaisen kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Marja Vaarama, Pasi Moisio & Sakari Karvonen (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2010. Helsinki: Yliopistopaino, 126–149.
- Vaarama, Marja, Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2010) Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa Marja Vaarama, Pasi Moisio ja Sakari Karvonen (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 278–286.
- Valtioneuvosto (2020a) Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>. Viitattu 9.8.2021.
- Valtioneuvosto (2020b). Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:19 Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162283/VN_2020_19.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 8.8.2021.
- Wennberg, Mikko & Luukkonen, Tuomas & Haila, Katri (2020) Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana: haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi. Iltan raportit ja selvitykset 2020:1. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö.
- WHO (2020a) WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID- 19 - 11 March 2020.. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>. Viitattu 9.8.2021.
- WHO (2020b) Coronavirus disease (COVID-19). Questions and answers. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19> Viitattu 9.8.2021.
- WHO (2020c) Timeline: EHO's COVID-19 response. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline>. Viitattu 9.8.2021
- YLE 20.5.2020 Poikkeusaika jakoi vanhemmat: osa nautti kiireettömyydestä, osa uupui lomautusten ja etäkoulun alle – "Yritän vain pitää paletin kasassa" <https://yle.fi/uutiset/3-11358420>. Viitattu 12.6.2021.
- Unicef (2021) Lapsen oikeuksien sopimus – koko teksti. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Viitattu 6.8.2021